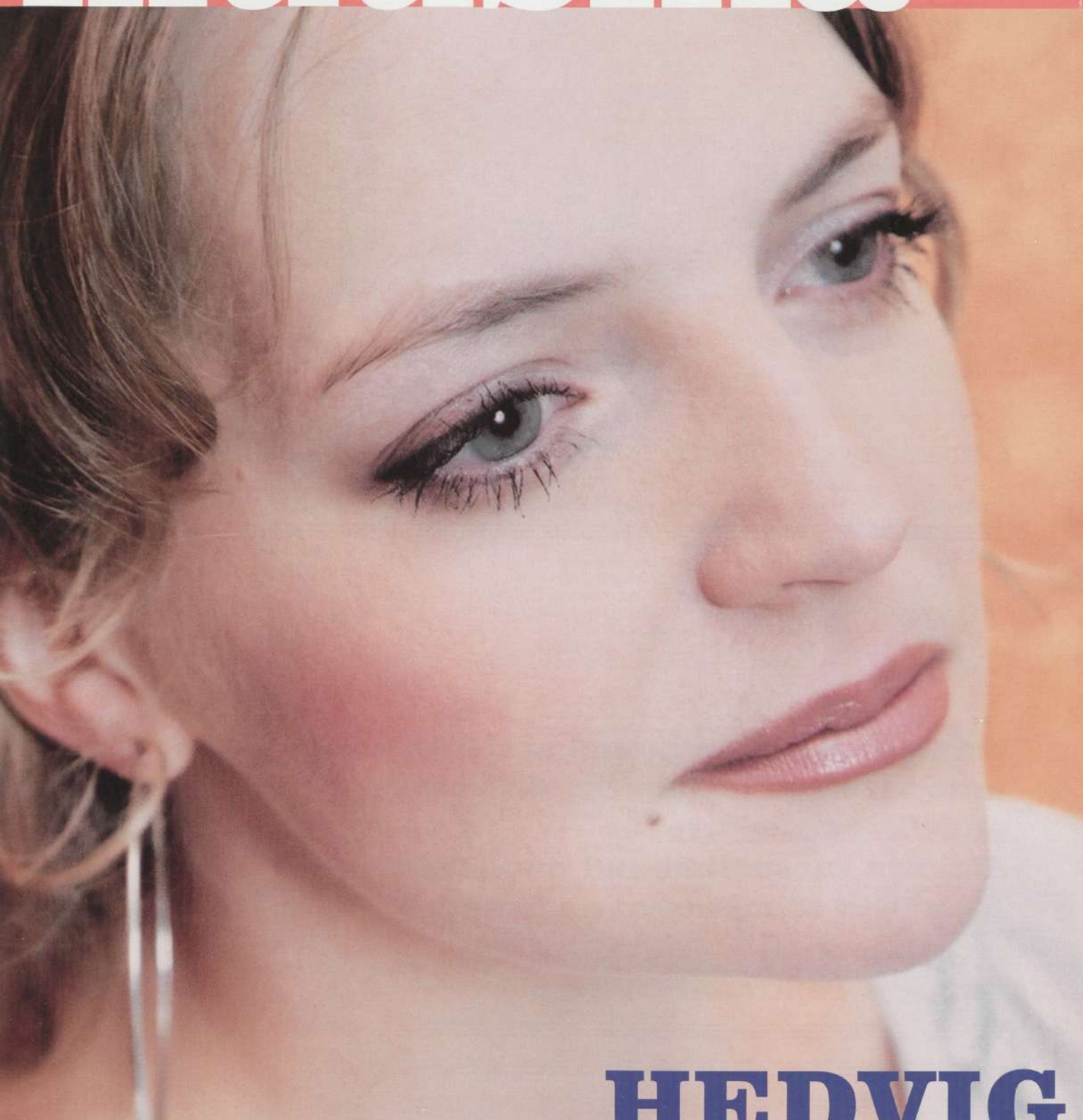

muusika

Nr 11
november 2003

Hind 25.90

HEDVIG HANSON

Fenomenaalne 1953?

Eesti interpretide probleemid

Arstid muusikuelu ohtudest

VOX CLAMANTIS & AARE-PAUL LATTIK
esitlevad:

TASUTA KONTSERT LINNARAHVALE

Pühapäeval, 23. novembril kell 18.00

Tallinna Rootsi-Mihkli kirikus.

Kavas gregooriuse laul ja prantsuse barokkmuusika orelile.

muusika

ootab arvamusilmunud artiklite kohta ja soovitusi
uute teemade leidmiseks aadressil

anneli@ema.edu.ee

Ajakirja varem ilmunud numbraid

saab osta toimetusest aadressil

Rävala pst 16

hinnaga 10 krooni eksemplar.

KAVA

SOOLO

2 Berk Vaher. Eklektika, isikupära ja hää maitse. Intervjuu Hedvig Hansoniga

BAGATELLID

6 Mailis Põld. Uudiseid maailmast

AARIA

7 Tõnis Kahu vabal teemal

IMPRESSIOON

8 Jaan-Eik Tulve. Tbilisi – Estonia

9 Rahel Tamm. Lunastus läbi puhta armastuse... Wagneri ooperi "Tannhäuser" kontsertettekandest

10 Lauri Sommer. Kauged, kuid lähenevad palved. India klassikaline muusika ja luule Viljandis

10 Virge Joamets. Kultuuride ja stiilide ristumisest sügiseses Tartus

12 Kadri Steinbach. Uut ja vana. Eesti Muusikaakadeemia sügisfestivalist

14 Jelena Gandšu. "Credo" kammerlik juubel

BAGATELLID

16 Uudiseid Eestist

KONTRAPUNKT

19 Mirjam Tally. Milleks ja kellele on vaja Eesti Interpreetide Liitu?

KADENTS

23 Urvi Haasma. Kümme küsimust Eesti Muusikakoolide Liidu kümnenda aastapäeva puhul

KIIKS

25 Ki wa. Metabori märgi all

HOMMAGE

27 Alo Põldmäe. Heliloojate Kappide dünastiast ja Suure-Jaanist

POP & ROCK

29 Margus Kiis. Eesti rocki-popi sügis 2003, teine osa

JUBILATE

31 Urmas Sisask. Fenomenaalne 1953?!

EKSPOSIITSIOON

33 Eve Sooba. Muusik ja tema tervis – kelle mure?

34 Rein Vahisalu. Strauss või Rahmaninov – kumba mängitakse kiirema pulsiga?

TECHNE

36 Erkki Luuk. CDRi kuldaeg II

MELOMAAN

38 Heliplaatide tutvustus

COLLAGE

40 Valik novembri muusikasündmusi

Intro 11/2003

Kui palju on inimesi, kes ei oska enam sekunditki vaikust hoida?

1. oktoobril tähistati Estonia kontserdisaalis rahvusvahelist muusikapäeva. Õnnitlenud kolme muusikut – Erkki-Sven Tüüri, Andres Mustoneni ja Valter Ojakääru, kellele Eesti Muusikanõukogu annetajate toel preemiad andis, palus nõukogu president Peep Lassmann saalis viibijatel lakata plaksutamast. Selleks, et laval viibiv ERSO võiks alustada muusikat vaikusest. Ei usu, et kolmandik publikust koosnes eesti keelt mitte mõistvatest välismaalastest, aga vaikus jäi kahjuks olemata. Harjumusest? Motoorsest rahutusest? Või ei kuulanud nad üldse, mida Peep Lassmann saali ees rääkis? Lassmannil on küll vaikne hää, aga ausalt öeldes oli tema muusikapäeva kõne ka rõdu viimasesse ritta kuulda.

Ma vihkan seda, et pean toidupoest lahkuma, mõni lahja mõtetu looke peas tagumas, aga ei ole ka seda sorti inimene, kes soovib südamest ja pealetükkivalt küünlaleeki vaadata või puid kallistada. Seetõttu palun mind seekordse avalause pärast mitte süüdistada pateetikas või vanadusnõtruses.

Anneli Remme

muusika

Peatoimetaja **Anneli Remme** anneli@ema.edu.ee

Toimetaja **Kristina Körver** kristina@ema.edu.ee

Toimetaja **Mirjam Tally** mirjam@ema.edu.ee

Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee

Kujundaja **Tõnu Kaalep** tonu@ekspress.ee

Keeletoimetaja **Kulla Sisask**

Raamatupidaja **Tambet Kuresoo**

Rahastaja **EV Kultuuriministeerium**

Ajakirja ilmumist toetab **Eesti Kultuurkapital**

Väljaandja **Eesti Muusikanõukogu** Suur-Karja 23, 10148 Tallinn

Toimetus Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214

Toimetuse telefon (0) 6675 788

kodulehekülg: **muusika.kul.ee**

Reprotööd **KO Repro**

Trükikoda **Printon**

ISSN 1406-9466

© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine OÜ Kirilind

tel (0) 640 85 97, (0) 640 85 99

faks (0) 640 85 98

e-post: **kirilind@estpak.ee**

kodulehekülg: **www.kirilind.ee**

Tellimisindeks **00679**

Otsekorraldus **21** krooni number

3 numbrit **63** krooni

6 numbrit **126** krooni

Aastatellimus (11 numbrit) **230** krooni.

Välismaale tellimisel lisandub postikulu.

Hedvig Hanson
FOTO MARK RAIDPERE

Eklektika, isikupära

Intervjuu Hedvig Hansoniga

ja hää maitse

BERK VAHER

Popimaailm on julm. Staariks saab üks sajast. Staariks jääb üks tuhandest. Isiksuseks saab ja jääb üks kümnest tuhandest... Aga too üks ei kuulu muidugi enam popimaailma, kuigi võib ka selles tegutseda. Kuid ta võib tegutseda selle julmusest haavamatuks.

Hedvig Hansonist on kümnekonna aastaga saanud isiksus, kes ei mahu enam eestimaisele estraadikamarale. Ei enam roosadid lillekestega postkaardikesi teismelistelt fännidelt, ei enam plikalikku kaasakõõrutamist oma raadiosaate soul'i-staaridele (vabelekilgetega nagu "Moosirulli tahan!"), ei enam Mariah Carey jäljendamist... Tänane Hedvig on lihtsa ja samas sisuka ütlemisega laulik, kes ühendab eklektika, isikupära ja hää maitse. Ja seda on muusikamaailma vägevad ka ära tundnud: Hedvigi uus album "What Colour Is Love" ilmus Universali tütarfirma EmArcy märgi all.

Ometi ei ohusta teda veel sõnapaar "tuntud häädukes" selle süngemas mõttes. Tõsi, ta on üks pingevabamaid ja samas professionaalsemaid kontsertartiste, keda siinmail näinud-kuulnud olen; kuid see ei tähenda plaadimaterjali detailitruud taasesitust. Hedvig oskab publikut üllatada, ootamatustega vaimustada. Nii oli ta oma septembrikuiseks Tartu kontserdiks jõudnud soetada vilepillikese, kus siis mõne loo algusse või lõppu uusi helivärvinguid lisas. Džäss? Maailmamuusika? Nüüdimuusika? Või lihtsalt muusika?

Vestlesime Hedvigiga indiaanisuvet, vahetult enne plaadi ilmutamist.

Hakatuses nendest lugudest, mis on uuel plaadil. Kuidas need on sündinud, miks sa just need välja valisid?

Ega mingit teooriat olegi, ikka tunnetuse põhjal – mis paremini toimivad või siis muusikalises keeles: "gruuvivad". Mis endale meeldib, mis on ajale vastu pidanud. Lugusid on ju oluliselt rohkem tehtud, aga mõned lihtsalt jäävadki eluks ajaks. Ju siis need lood, mis "ei lähe läbi", on ainult mingi aste või etapp järgmise, parema looni. Mõned palad on ju eelmise plaadi pealt ka, ma tahtsin neid kindlasti teha, aga paremini. Valik on väga subjektiivne, eesmärk on näidata enda erinevaid tahke. Ma ei ole kunagi tahtnud teha plaati, kus on ainult ballaadid või ainult swing... Kuna see on mu "debüütplaati", siis olen ma mõelnud, et ehk järgmine on stiililiselt ühtlasem; võib-olla oleks praegust plaati kellelgi meedivam kuulata, kui see niimoodi stiililiselt ei muutuks. Kuna ma ise olen oma tunnetelt muutlik –

ma võin olla ühel päeval ühesugune, teisel päeval teistsugune –, siis see kajastub ka minu muusikas. Ma ei taha ühtegi tahku enesest varjata.

Kas kaks esimest lugu on mõeldud küsimuse ja vastusena – "What Colour Is Love" ja "Afro White"?

(Naerab.) Sul on huvitavad lähenemised! Kui sinul on selline visioon asjadest, siis see on ju tore, kuigi tegelikult muidugi pole need sellise mõttega tehtud... "Afro White" panin hoopis ühe kuulsa loo "Afro Blue" järgi, rõhutamaks, et valged muusikud teevad säärast "afromat" muusikat. See on intro järgmisele loole "Ehk nüüd". Sellest on tulnud täiesti eraldi instrumentaal, väga lahe lugu. See on selles mõttes üllatav, et kui "What Colour Is Love" lõpeb, jõuad mõtisklema jääda – ja siis tuleb nagu mingi äratus!

Kas valged muusikud ikka saavad teha musta muusikat?

Ei olegi taotlus seda muusikat nii teha, nagu teevad mustad muusikud, vaid lihtsalt näidata armastust selle muusika vastu. Ma olen otsustanud, et ei hakka kunagi esitama soul'i – just sellepärast, et olen valge. Põhjamine muusik ei saa sellele võib-olla sajaprotsendiliselt pihta. Aga ma tahan sellele mõjule viidata, ma ei taha seda eitada. Mu hääles on soul'ist päris palju mõjutusi, ma ei nimetaks ennast ka puhtaks džässlauljaks.

Uuel plaadil on ka lugu "Pat's Lullaby", kus on sees murdekeelne häällaul. Kas see on midagi, mida sa oled kogu aeg mõelnud teha, või oled sa selle juurde alles hiljuti jõudnud?

Just, hiljuti. Oli aeg, kus ma üldse ei võtnud vastu rahva-muusikat. Siis ma olin oma mõtete ja tunnetega Ameerika poole pöördunud. Koorilaulutraditsioon on minust alati kaugelt mööda käinud. Aga ma olen avastanud, et vanades rahvalauludes on väge rohkem kui uutest lugudes. Teisalt tahtsin ma rõhutada seda, kust ma pärit olen, kus on mu juured. Päris seal nad muidugi pole, sest see on Rāpinast pärit, setukeelne laul; seda juurt minus tegelikult ei ole. Mingi lummus selles ometi on, monotoonsus, mis sugereerib. Minu meelest sobis see sinna väga hästi, sest Pat Metheny kasutab oma muusikas palju erinevate rahvalaulude motiive ja sellepärast julgesin selle sinna vahele "surada". Seda enam, et on tegemist "Pati unelauluga" – siis ma laulsingi talle ühe eesti vana unelaulu.

Kas ta ise on seda kuulnud?

Ta on kuulnud üht versiooni sellest. Igatahes on minust julgustükk seda teha, aga armastusest Pat Metheny vastu mõtlesin – miks mitte? Talle ei ole võib-olla keegi kunagi unelaulu kirjutanud, miks siis ei või mingi tüdruk kusagilt Eestist seda teha – see ei ole keelatud! Minu muusikas on natuke methenylikke jooni ja isegi kitarrist mängib seal taotluslikult tema tooniga. See on austusavaldus, mitte mingi nipp talle ligipääsemiseks. Ma isegi ei unista, et temaga koos töötada, ma ei vaja seda – ma lihtsalt jumaldan teda.

Kas seoses sinu plaadi rahvusvahelise ilmumiseega on juba mingisuguseid koostööprojekte pakutud?

Väga vara on seda oodata, plaat ei ole ju veel väljas. Mis mind tõesti rõõmsaks teeb, on see, et huvi on suur ja vastuvõtt hästi sõbralik – lootused on väga kõrgele aetud. Aga ma ei unista üldse mingi maailmanimega koostöö tegemisest. Mu unistus on tegelikult väga lihtsat laadi. Ma olen õnnelik oma muusikute üle. Andre Maaker on ääretult leidlik, ta ei tee kunagi üht asja kaks korda. Ning Taavo Remmel ja Toomas Rull on olnud mulle laval juba varasemast suureks toeks.

Ja ühel päeval tahan osta metsa maja ja olla rahul. Ma ei jahi üldse maailmakuulsust.

Kas see mets ja maja on sul ka viimasel ajal mõtteisse tulnud või on see pool sinus kogu aeg olemas olnud? Varem löi meedia sinust hoopis teistsuguse pildi.

Inimene ikka muutub, loomulikult. Üle kõige tunnen ma puudust vaikuselt ja rahust; kui minu jaoks on miski luksust, siis on see vaikus. Vaikust on nii väga vaja “aku laadimiseks” ja oma mõtetes selgusele jõudmiseks. Kui sa oled kogu aeg inimeste keskel, siis muudkui sebid ja argipäev on sul kogu aeg närvides. Pead aeg-ajalt võtma aega, lülitama ennast välja ja saama tagasi selle, mida oled teistele andnud. Tihti peale on nii, et kui oled mõnesse inimesse väga kiindunud, siis annad nagu ennast talle ära ja ühel päeval märkad – kus mina olen? Just hiljuti käisin metsas niimoodi ennast otsimas. Oli tunne, et minust on ainult kest järel. Õudselt on vaja saada aeg-ajalt see “mina” tagasi. Vaat seda ma tahan.

Sul on neid maailma minemisi olnud paar korda enne ka, kuidas see kord sinu jaoks erinev on?

Need elmised... Sellest on tehtud kuidagi väga suur number, justkui ma oleksin läinud ja juba midagi teinud; kuid see oli lihtsalt “seljakott seljas” sondeerimine. Ma tegin otsuse, et see ei ole minu jaoks – olin väga õnnetu, mõtlesin, et võib-olla ei olegi muusika see ala, millega ma peaksin tegelema. Ma lihtsalt ei teadnud, et otsin seda valest kohast. Edu tuli minu juurde nii, et ma ei oodanud seda. Tundub olevat tõsi, et

“Mingitpidi olen ikka veel nagu rumal laps. Ei oska varjata rõõmu ega valu. Olen kui avatud raamat, seega on mind kerge lüüa. Olen sellise traagilise meelega.”

FOTO JAANUS HEINLA

sed ei tohi väga meeleehtlikult otsida. Asjad lihtsalt peavad juhtuma. Ma olen tegelikult kannatamatu iseloomuga. Loodan, et õpin sellest midagi. Tasa ja targu minnes on see püsimine seal, kuhu jõuad, palju kindlam. Meeleheitliku otsimisega kukud kogu aeg kõrgelt, ikka ja jälle – prantsatad maha ja mõtled, et mis toimub.

Kui Eestis uut plaati kuulatakse, siis ikkagi on varasem võrdlus olemas. Mida öeldakse selle plaadi kohta välismaal, kus seda tausta pole?

Ma olen veel vähe arvamusi kuulnud, natuke Londonist, Saksamaalt, Austriast... Arvan, et neid haarab just värskus ja ausus... Seda nimetatakse väga internatsionaalseks – tegelikult ei ole siin

ju Eestiga palju midagi pistmist peale selle tühe rahvalaulu...

Seda ei paigutata kuhugi Balti, Ida-Euroopa, Põhjamaade konteksti?

Absoluutselt mitte, sest seda minus ei ole; minus on pigem mingit lõunamaisust. Põhjamaisust on minus ikka üllatavalt vähe.

Julged sa nüüd täiesti kindlalt väita, et sa tead, mida sa tahad teha ja mida sa ei taha, et mingisuguseid tantsu-, disko-, räpi-, Eurovisiooni projekte sa enam ei taha?

Absoluutselt. Ma lihtsalt väsisin neist nii ära. Ei jõua endasse võtta seda, mis ümberringi toimub. Aga kes teab, inimene ju muutub, võib-olla ma laulan ühel päeval ainult rahvalaule. Kantrimuusika juurde ei jõua ma arvatavasti kunagi.

Seda on ehk vara küsida, aga kas sa järgmise plaadi jaoks oled ka juba lugusid teinud või mõelnud, kuidas see võiks teistmoodi olla?

Ausalt öeldes on järgmine plaat mul juba ammu peas. Vahepeal teen ühe eestikeelse plaadi. Sellise vaikse plaadi, ööplaadi. Olen mõelnud, et see võiks olla selline, mida saab vaikselt kuulata, ilma et peaks ühtki lugu edasi laskma, kuna see oleks liiga agressiivne. Plaat ilmuks kevadel ja tuleks ainult kontrabassi ja kitarriga, väga minimalistlik. Seda olen ma kogu aeg tahtnud teha – midagi väga minimalistlikku, väga mõtisklevat.

Käesolevat plaati olen nii palju läbi kuulanud ja elanud, et mõtlen, kuidas leida mingi nipp nende lugude värskena hoidmiseks.

Kui palju “What Colour Is Love” on plaadifirma tahtel muutunud? Või on see täpselt selline, nagu sa tahtsid?

Sada protsenti. See ongi kõige sümpaatsem; ma olin kompromissiks valmis ja küsisin, et mida te tahaksite kuulda, kas mingeid standardeid? Ja boss ütles vaid, et *be yourself* ja oli väga rahul kõigega.

Kuidas eesti keele vastuvõtt on olnud?

Väga soe. Ega ju muusikas keel väga palju

Kui kõik tuleb liiga kergelt, kui sind juba 14-aastaselt nimetatakse imelapseks, siis oled sa 19-aastaselt ikka seesama 14-aastane ja ei ole kuskile jõudnud.

loegi, me kuulame brasiilia muusikas portugali keelt ja ei saagi õieti aru, aga see on väga lahe. See on ehe ja huvitav; sakslased Verve'i plaadifirma kontoris õppisid kõik ära: Ek nüü!

Aga samas valid sa tekste suure hoolega?

Nüü ja naa. Tegelikult on muusika mulle ikkagi tähtsam. Loomulikult ei hakka ma laulma millestki, mis mulle üldse ei sobi, paljud lood on sellepärast ka ära langenud. Kui ma ise tekste teen, on need tavaliselt meelelised, mitte midagi filosoofilist. Ma ei püüagi olla luuletaja. Aga kui ma valin kellegi teise luuletuse, siis loomulikult peab sel olema mingi mõte, mis sobib minu omaga. Pean siiski tunnistama – võib-olla mõne pettumuseks –, et “Tule mu juurde” müüs nüü hästi, sest plaat on eestikeelne ja inimene saab igast sõnast, igast komast aru. Aga minu jaoks on tekst alati teisejärguline ja muusikaline kõlapilt palju olulisem. Miks ma pean näiteks “Pati unelaulule” hakkama mingeid sõnu tegema, kui sellel on nüügi ilus meloodia?

Milline praeguse aja muusika peale Metheny veel meeldib – või oled sa kinni mingisugustes mineviku asjades?

Absoluutselt ei ole. Mind ennastki üllatab, kuidas olen kõik oma *soul*-iplaadid oma teismelistele õdedele ära andnud. Kõik need naislauljad-*soul*-itarid on mul sahtlis olnud, ma lihtsalt ei kuula neid enam. Viimane *soul*-iplaat, mida kuulasin, oli Marvin Gaye, mis mulle lihtsalt anti. Nüüid kuulan uskumatult palju džässi ja maailmamuusikat. Ma ei saa öelda, et *soul* ei meeldi mulle, aga seda jääb nagu liiga väheks, see on liiga turvaline, liiga etteaimatav. See on ka normaalne – 10-aastaselt kuulad sa Whitney Houstonit, aga kui veel 28-aastaselt kuulata Whitney Houstonit, siis see on kaos! Minu elus pole enam totaalset ühe iidoli kummardamist, ma kuulan kõike ja võtan, mida sealt vajan. Kuulan kodus kogu aeg Klassikaraadiot, ja kui mul saab sellest sügavusest küllalt, siis natuke džässi või midagi kergemat. Ja kunagi ma ei lugenud üldse luulet; nüüid loen peaaegu ainult luulet.

Inimsuhetes pidasin varem sõna väga tähtsaks; nüüid olen õppinud, et on midagi tähtsamat kui sõna: ridade vahelt lugemine, tunnetamine. Kõike ei pea sõnadesse panema. Mingisugune aura, seletamatus on palju erutavam. Kõik ei pea olema nüü selge, võib olla keeruline, vahetevahel arusaamatu. Keerulisuses on oma võlu – ja mida hullem labürint, seda põnevam, kui jõuad lõpuks kohale, järgid oma sisetunnet ja vaatad, kuidas see on arenenud – kas sa paned

“Minu eelis on kindlasti see, et ma pole ameeriklane ega inglane. Usun, et džässis on see suur pluss, kui oled kusagilt x maalt.”

FOTO ANNE ERM

omadega! See ongi kõige põnevam moment, see ei ole auahnus, vaid vajadus.

Kui nüüid ajas tagasi minna, siis mida sa kunagise “Kaks takti ette” võitjana ütled nendele inimestele, kes sinna praegu võistlema lähevad?

Kui lähed sinna 18-aastaselt, siis sa pole veel välja kujunenud... Õudselts palju näeb seal matkimist. Ma ise tegin seda, olid iidolid, kelle järgi häält tekitada... Nüü paljud jäävadki kahjuks sinna. Nad ei arenda ennast välja. Eestis on liiga palju lauljaid. Meil on väga palju naislauljaid ja kõik tahavad Lauljateks saada. Neil ju oma nägu puudub, sellest on kahju. Oluline on oma sõnum. Muidugi puhtvokaalne moment ka – hää, mida on huvitav kuulata, väljendusrikkus... Aga ei saa olla ainult tehniline, mitte kunagi. Sul peab olema oma *story* – ja enamik jääb ilma selle loota; siis nad ühel päeval lähevad ja teevad midagi muud, sest nad ei lähe inimestele sellistena korda. Nad on koopiad. Seda ei ole vaja mitte kellelegi.

Ja teine asi, mis ma ütlen: võistlus ei ole üldsegi oluline. Kunagi oli minu jaoks nüü traagiline, kui ma mõnda võistlust ei võitnud, kui ma “hävisin”. Kui keegi siis mulle ütles, sa oled ikka väga hea, tundus see solvanguna. Ja nüüid ma naeran selle üle. Aga kogemusena on see muidugi hea. On hea, kui saad elus vastulööke. Hambad ristis elad selle läbi ja teed aga tööd. Aeg-ajalt mulle ikka öeldakse – inimesed, kes ei tea mu minevikku, ütlevad: sulle jagatakse ainult meelitusi. Praegusel ajal jagataksegi, aga see ei ole alati nüü olnud. Kui kõik tuleb liiga kergelt, kui sind juba 14-aastaselt nimetatakse ime-lapseks, siis oled sa 19-aastaselt ikka seesama 14-aastane ja ei ole kuskile jõudnud. Inimene peab käima läbi kannatuste raja, et leida see, mis on tema teema, ja mitte surema iga kord, kui keegi ütleb midagi halvasti; vaid olema piisavalt enesekindel, et öelda: järelikult see ei ole sinu maitse, aga see on minu veendumus.

Ma kuulan kodus kogu aeg Klassikaraadiot, ja kui mul saab sellest sügavusest küllalt, siis natuke džässi või midagi kergemat.

Stradivaariuse retsept * La Scalas tülitsetakse raha ja kultuuri vahekorra pärast * Rousseau ja Voltaire kingseppade, puuseppade, müürseppade ja muude seppade esituses * Beriole pühendatud ooperikonkurss * Multifilmi Mozartist

■ 15. septembril korraldati Texasese isäralik katse. Klassikaeurovisiooni 2002 *grand prix*, Slovakiast pärit viiuldaja Dalibor Karvay demonstreeris kriitikutele kahte pilli: stradivaariust nimega Rochester ning ungarlasest biokeemiku Joseph Nagyvary "kloonviulit", mille valmistamisel on lähtunud stradivaariuste biokeemilisest analüüsist. Eesmärk oli tõestada, et originaali biokeemiat kopeerides on võimalik luua pill, mida kuulates ei erista ka asjatundlik kõrv, kas tegu on ehtsa või järeletehtuga. Professor Nagyvary on aastakümneid uurinud Stradivari pillide kõla saladust. Kuna moodne tehnoloogia võimaldab pille sajandikmillimeetrise täpsusega taastada, siis on seisukoht, nagu tagaks kordumatu kõla müstiline proportsioonide harmoonia, nüüdseks kõrvale heidetud. Kummutatud on ka väide, et saladuse võti peitub ainulaadse koostisega laki all. Hetkel valitseb veendumus, et lahendus peitub puidu töötlemises: stradivaariuste kõlaomadused tingib puit, mis on pikka aega soolvees lignunenud, ja Cremona meistrimees olevat soolveele ka tilgakese viinamarjamahla lisanud.

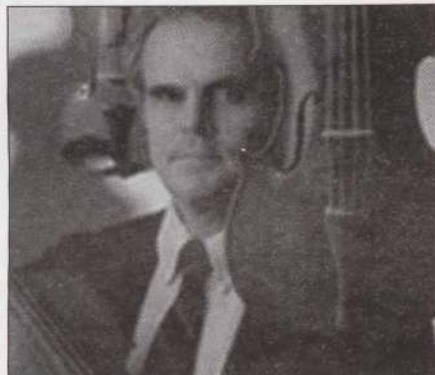
Aga kas see ikka on kokaraamatu viimane retsept?

■ Veneetslaste Fööniks on tuhande tõesmas, ent milanolaste La Scalas leegitseb kodusõda: juba kuude viisi lahatakse ülemadministraator Carlo Fontana ning peadirigent Riccardo Muti seisukohti teatri arengu osas. Vastuolu üks kulminatsioon oli juulis. Samal ajal kui Riccardo Muti juhatas Kairos Giza välja püramiidide jalamil Ravenna festivali lõppkontserti (selle festivali lõppkontsert toimub paigas, mis on maailma päevapoliitikas kaalukeeleks), arutas Fontana linnavõimudega La Scala uue hooaja mängukava. Programmi tutvustamine peadirigendita!? Maestro Mutist astuti lihtsalt üle.

Augustis hõõgus tüli tuha all, ent septembris lahvatat taas. Riccardo Muti on

Euroopa Liit ähvardab meid kogupere multifilmiga W. A. Mozartist. Aastail 1780–1781 valminud maalil viibib kaitsetu klassik (keskel) oma tulevase filmiperekonna, õe ja isa seltskonnas. Kui juba perekeskne multifilm, miks siis mitte teha Mozartist ka õudus-, kauboi- ja ****film?

Doktor Sõritsa viulite alal. Ungari keemik Joseph Nagyvary suutis pärast aastaid kestnud biokeemilisi analüüse valmistada kloon-stradivaariuse.

teatanud, et temal on neist teatri ümber trallivatest mäenedzeridest ja turundusimemestest kõrini. Kogu aur minevat sponsorite ja bilansi peale. Fontanalased väidavad, et raha peab lugema, kui tahetakse Piermarini saali restaureerida (täht-aeg 2004. aasta detsember); samuti igatseb peadadministraator teatrisse uut publikut meelitada. Muti rahulolematuse võiks kokku võtta nii: La Scalas räägi-

takse liiga palju rahast ja liiga vähe kultuuristrateegiast. Ajakirjanikud mõtisklevad, kes mida kultuuriks peab. Muti paigutatakse "traditsionalistide", Fontana "uuendusmeelsete" leeri. Uuendusmeelsed näevad hea meelega, et teatri mängukavas on muusikal "West Side Story" ning Domingo oma *zarzuela*-projektiga; seevastu pole traditsionalist Muti kunagi varjanud, kui halvasti ta neist tükkidest La Scala kontekstis arwab. Jutuaineks on seegi, et La Scala kunstilistel juhtidel ei ole pikka püsi. Hetkel kunstilist juhti polegi: teatris tegutseb "kunstiliste konsultantide troika", mida veab "väliskonsultant" Sergio Sablich. Sablichi plaan tuua La Scalasse Claudio Abbado polevat aga peadirigendile meel-mööda. Vastab see tõele? Muti selgitab, et tema oli esimene, kes palus Abbadol La Scalasse tulla. Maestro lisab ka, et ta pole kunagi pannud ühelegi artistile vetot, kuid möönab, et on kasutanud õigust avaldada kolleegide suhtes arvamust. Muti leiab, et on dirigente, kelle tööstiil La Scala traditsioonidega ei sobi: näiteks on Zubin Mehtal kombeks alles viimasel minutil kohale saabuda, kusjuures kogu töö teevad ära usaldusisikud. Muti rakendatav *all' italiana* tööstiil eeldab aga, et dirigent tegeleb lauljaga juba esimesest, klaveri saatel toimuvast proovist alates.

Ajakirjandus tõstatab pateetilisi küsimusi. Kumb läheb? Kumb jääb? Üks peab ju lahkuma – olgu siis uksepaugutamise või tänusõnade saatel. Ent välis-tatud pole sellinegi lahendus, et ometi kord saabub autoriteetne kunstiline juht, kes sätib end leeride vahele puhvriks. Aga kas sellist autoriteeti Itaalia piires üldse leidub? Vastus: kuna Itaalias ollakse Euroopas, siis võiks see "puhver" ka piiri tagant tulla.

■ Festivali Torino Settembre Musica sisulised äärmused ulatusid seekord gre-gooriuse koraalist Kambodža sensuaal-teatrini. Üldpildi asemel aga hoopis ühest

äraütlemata lõõgijõulisest teosest, **Giorgio Battistelli** ooperist “**Experimentum Mundi**” (1981). Tunnise loo vältel toimetab laval 16 käsitöölisi: kingsepad, puusepad, müürsepad, tün-dersepad, lihtsalt sepad, noateritajad, teemeistrid, pagarid. Nad kõik on oma igapäevaste tööriistadega ametis. Tööriistade toksimisest, kopsimisest, kriipimisest, kõlinast ja sahinast sünnib rütmi-line helitaust ning ellu ärkab ühe sajan-ditetaguse itaalia küla argipäev. Lisaks käsitöölistele tegutseb lõõkpillimängija ning näitleja loeb tekste teatmeteosest “**Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné, des sciences, des arts et des métiers**”, mille koostajaks olid **Diderot** ja **d’Alembert** ning kaasautoreiks **Rousseau** ja **Voltaire**. Entsüklopeediast nopitud katked kirjeldavad unustusse vajunud ameteid, töövõtteid, tavasid, tavade sündi. Oma osa on neljaliikmelisel naiskooril: sosistades, huilates, lauleldes ja ümisedes toovad naised kuuldavale nimesid, mis maetud küla mälusoppi-desse.

■ Teadmiseks neile, kes peavad oma väljundiks muusikateatrit: tulekul on VI rahvusvaheline konkurs “**Orpheus**”, mis pühendatud võistluse senise eestvedaja **Luciano Berio** mälestusele. Osaleda võivad need, kellel 31. oktoobriks 2004 pole veel täitunud 35. eluaasta. Nõuded võistlustööle: teos ei tohi olla osalenud ühelgi konkursil; libreto peab olema inglise, saksa, prantsuse, itaalia või hispaania keeles; koosseis mitte rohkem kui neli solisti, 12-liikmeline koor, 15-liikmeline pillikoosseis (lubatud on elektroonika); maksimumpikkus 60, miinimum 45 minutit.

Žürii tööd juhib hollandlane **Louis Andriessen**, kes harrastab džässilike-kabareelike-rockilike-rahvalike-minimalistlike sugemetega sulamstiili.

Teavet saab aadressil www.tls-belli.it

■ Rida telekanaleid: Penta TV, austerlaste ORF, šveitslaste SF-DRS ja sakslaste ARD, kavatseb **Wolfgang Amadeus Mozarti** 250. sünniaastapäevaks (2006) välja tuua kogupere multifilmi “**Little Amadeus**”. Kahte ossa (kummaski 13 seeriat) jagunev seikluslik linatatsioon pajatab geniaalse mudilase juhtumistest; töötruuide tegelaste (isa Leopold, õeraas Nannerl) kõrval tegutsevad filmis ka koduloomad (Pimperl) ja väljamõeldud tüübid (Kajetan).

A A R I A

TÕNIS KAHU

Ega keegi Theodor Adornost ju eriti rääkida taha. Isegi hiljutisel 100 aasta juubelil mitte eriti. Kõik teavad, et ta eksis. Et maailm, kultuur polnud tegelikult selline, nagu ta pessimistlikult ette kirjutas. Ja kui ma siin hetkeks talle tagasi mõtlen, siis on see seda veidram. Mulle meeldib popkultuur ja Adorno on ajalukku jõudnud kui selle “ideoloogilise” ajuloputuse kõige metoodilisem vihka.

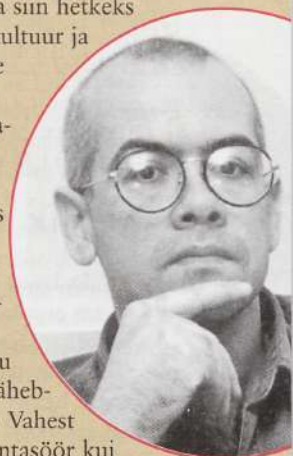
Ja siiski... Ütleme nii, et mulle meeldib tema viis kriise dramatiseerida ja võimendada. Tavaliselt mahuvad erinevad kultuurid, kõneviisid, artefaktid meie elus kõik kenasti kõrvuti. Just nagu siin ajakirjaski. See oskus kõike sisaldada, mitmekesine olla, oleks justkui mingis mõttes kultuuri küpsuse tunnus. Ja selleks peavad territooriumid olema ära jagatud – siis ei teki liigseid küsimusi, liigset janu utoopiate järele. Aga võiks ja peaks. Kui sulle ei meeldi Michael Jacksoni singel, kuid meeldib uus Bachi-interpretatsioon (või vastupidi), siis on see probleem. Sest nad kumbki ei asu eraldi, nad on omavahel suhtes ja just selles kriis seisnebki. Siin lähebki Adornot vaja. Mitte et ta pakuks tingimata teab mis lahendusi. Vahest ongi õige see, mida keegi ta kohta ütles – et Adorno on pigem fantasöör kui kriitiline mõtleja ja et tema ideed praktikas järeleproovimist välja ei kannata. Ta lihtsalt manab hävingut ja lagunemist, räägib, et kõik on valesti, aga vähemalt koraks võiks ju minna uurima, milles asi.

Aga üks olulisi põhjusi, miks ma Adornole mõtlema hakkasin, oli tegelikult analüüs pealkirjaga “**A User’s Guide To The Culture Industry**”, mille võrguväljaandele **Freaky Trigger** kirjutas keegi **Alex Thomson**. Seal selgub täpselt just see, miks Adorno kõlbab hoopis enamaks kui ainult “kõrget” ja “madalat” kultuuri hernehirmutisena lahus hoidma. Kui ta räägib “kultuuritööstusest”, siis mitte tingimata ainult meelelahutusest. Ta räägib kogu kultuurist tervikuna ja ütleb lihtsalt seda, et kogu meie teadvus on industrialiseeritud, ratsionaliseeritud, võõrandatud. Et kultuuritööstus on see, mis takistab mis tahes spontaanse, loomuliku ja orgaanilise avaldumist, pigem justkui suunab ja kontrollib meid, manipuleerib, ehk isegi tenseserib. Ja keegi meist pole sellest vaba – ka niinimetatud tõsine kunst on suuresti tegelikult osa “kultuuritööstusest”. Ja väidetavalt tunnistas Adorno elu lõpupoole, et ka tema ise on paratamatult osa sellest. Nii et see pole lihtsalt arutlus distantsilt. See on haigus ja diagnoos.

Thomson lisab veel ühe huvitava arenduse. Ta räägib sellest, kuidas oma avan-gardse maitse (uus Viini koolkond) kiuste umbusaldab Adorno tegelikult uut kultuuris. Sest idee uuest, mis vana välja vahetab, on just “kultuuritööstuse” nurgakivi. Uus on see lubadus, mida ta toimimiseks vajab ja kasutab. Thomson seob siin Adorno hoopis ideega, mida ta nimetab “võoruslikuks kordamiseks”. Ta viitab Kierkegaardi käsitlusele kahest erisugusest kordamisest – “halvast”, mis on puhas imitatsioon, ja “hea”, mis justkui religioosse ilmutusena on puhas kogemus, pigem usu kui näiteks esteetika küsimus. Ja sedakaudu avaldabki end minu arvates Adorno kriitilise (tegelikult kriisilise mõtte) taust.

Maailmas, kus ratsionaalsus oli kukutanud religiooni, aidanud kehtestada vihatud “kultuuritööstuse” ja usurpeerinud progressi mõiste, otsis ta justkui mingit kolmandat, utopilist, “ilmalikult religioosset” teed, kuidas argisest tajukogemusest ülemaks tõusta. Üldise arvamuse kohaselt ta seda ei leidnud. Kuid vajadus selle vastuse järele on nakkav ning nii pop- kui eliitkultuur on seda utopiat omal moel otsinud Adorno enese fatalistlikele manitsustele vaatamata – läbi droogide näiteks, miks mitte...

Ja siit läheb käima hoopis isevärki hulk hoopis isevärki lugusid.

IMPRESSIOONID

Meeskoor Tbilisi / "Tannhäuser" kontserdil / India klassikaline muusika ja luule
Tartu vanamuusikafestival / EMA sügisfestival / "Credo" juubel

Tbilisi – Estonia

JAAN-EIK TULVE

Kaks kuud tagasi, kui Eestis laine-
tas eurokampaania, võis postide
külge kleebitud agitatsiooni-
plakatitelt lugeda, et Euroopa Liit toob
koos muu hea ja paremaga kaasa ka
rohkest seksikaid mehi. Ei tea, kas oli see
nüüd kartusest, et vanad näod kaovad
varsti ära või lihtsalt suurest kultuurihu-
vist, aga Gruusia meeskoori Tbilisi oli
6. oktoobril tulnud kuulama pool Kaarli
kiriku täit publikut. Kui nüüd natuke
edasi mõelda, siis eks ole omamoodi isegi
naljakas, et tegelikult nimetati praeguste
seksikate meeste esivanemaid alles bar-
bariteks, kui Gruusias juba euroopalik
kultuur õitses. Olgu nüüd sellega kuidas
on ning ega maitse üle ei vaielda, minule
avaldas Tbilisi meestelaul igal juhul väga
sügavat muljet.

Lauldi kümnekesi, kuid kolajõult ei
jäänud kindlasti mitte alla kuuekümn-
nelisele RAMile. Samas tahtis energia
intensiivsus aeg-ajalt kogu Kaarli kiriku
lendu tõsta. Just selle viimase suhtes jää-
vad aga ükskõik millised kodumaised
muusikud tavaliselt kahe jalaga kindlalt
maa peale. RAMi peale läks mõte ka tänu
ühe lisaloona esitatud Gustav Ernesaksa
laulule "Kutse". Täitsa uskumatu, kui
kaunilt, selgelt ja jõuliselt kõlas eesti keel
välismaiste laulikute suus. Lisaks Erne-
saksale esitati ka rahvamuusikat nii Ida-
kui Lääne-Gruusiast. Demonstreeriti
kauneid vanu vaimulikke koraale ja lin-
nalaule, võimsat heterofoonilist mägi-
laulu, lüürilist ja õrna armastuslaulu
kõigile kohale tulnud naistele, samuti
meisterlikku musitseerimist gruusia rah-
vapillidel. Repertuaar oli väga rikkalik.
Vahest siit hargnebki üks rahulolematuse
niiidjupp siia kiidujuttu. Mind isiklikult

Tbilisi meeskoori energia intensiivsus tahtis aeg-ajalt Kaarli kiriku lendu tõsta, aga samas jäi ikka tunne, nagu viibiksid muuseumis.

FOTO PEETER PAASMÄE

natuke häiris kontserdi puhul see, et
tundsin end kohati nagu muuseumis.
Nagu juba mainisin, oli kava väga vahel-
dusrikas, kuid vormis: Gruusias lauldakse
nii, nii, nii ja nii ning pilli mängitakse nii,
nii ja nii. Tänu sellele kõlas ka aplaus iga
lühikese loo järel ning tervik oli raske
tekkima. Kui lähen kontserdile, siis ootan
sellelt elu ennast, mitte mängu. Võib-olla
aga ongi tänapäeva elu selline, kus tempo
on nii kiire, et süvenemiseks ei ole enam
aega ja publik peab tarbima võimalikult
pika aja jooksul võimalikult vähe (või oli
see vastupidi).

Väike palve ka kontserdikorralda-
jatele: armastage muusikuid, jätke nad
ellu! Vaesed grusiinlased andsid Eestimaal
kuueteistkümnepäeva jooksul viisteist
kontserti. See on kolmandik mõne
teise samasuguse ansambli kogu aasta
esinemistest. Ime, et neil üldse enam
lõpuks mingit emotsiooni pakkuda oli.

Jääb üle vaid heameelt tunda, et
kohalik publik eksootilise laulu nii hästi
vastu võttis, aga eks ole eestlased end
alati mägirahvaks pidanud ning eks sealt
ka hingesugulus.

Lunastus läbi puhta armastuse...

RAHEL TAMM

Richard Wagneri ooperi "Tannhäuser" kontsertettekandne 19. septembril Estonia kontserdisaalil ja 21. septembril Pärnu kontserdimajas. Tannhäuser – Louis Gentile (USA), Elisabeth – Kirsi Tiihonen (Soome), Venus – Pille Lill, Wolfram von Eschenbach – Markus Eiche (Saksamaa), Landgraf von Thüringen – Mati Palm, Walthar von der Vogelweide – Juha Lehmus (Soome), Biterolf – Jassi Zahharov, Heinrich der Schreiber – Mati Kõrts, Reinmar von Zweter – Leonid Savitski. Rahvusooperi Estonia sümfooniaorkester ja ooperikoor, Eesti Rahvusmeeskoor, dirigent Carlos Spierer (Saksamaa).

Septembrikuu kaunitel lõpppäevadel oli meil võimalus osa saada Wagneri romantilise ooperi "Tannhäuser" kontsertettekandest, mis minu arvates leidis ajakirjanduses liiga vähe järelkaja. Rahvusooperi Estonia ja Eesti Kontserdi ühistööna valminud hooaja avakontsert oli igati väärikas algus. Ma ei taha raisata leheruumi filosoferimisele Wagneri muusikaliste ideede tähtsuse üle ega käsitleda ooperit läbivat lunastusteemat, vaid lihtsalt anda lugejaile edasi mõned emotsioonid, mis mind tol õhtul valdasid ning mis kujunesid mõnevõrra erinevaks teiste sel teemal ajakirjanduses sõnavõtte omadest.

Suurima töö tegi ära dirigent Carlos Spierer, kelle käe all sündis, hoolimata pisivigadest, kaunis tervik. Tema rahulik ja ökonoomne töömood, musikaalsus, täpne käsi, positiivne energia ja laiahaardeline nägemus olid nauditavad ning tahaks väga loota, et Spierer leiab aega ja tahtmist edaspidigi meie kollektiividega töötada. Kerge ei olnud ka peaosatäitjal, kes pidi asendama ootamatult

haigestunud Heikki Siukolat. Kuigi Siukola hiilgas peaproovis oma võimsa *heldentenor*'iga, olid Gentile'i trumpideks parem ansambli tunnetus, loomupärane, mitte teeseldud musikaalsus ja hääle paindlikkus. Vaatamata Tannhäuseri raskele partiile oli Gentile üllatavalt visa ning stabiilne. Kui esimeses vaatuses kõlas laulja toon veidi surutuna, siis kolmanda vaatuses Rooma-jutustus oli dramaatilisel suurepäraselt läbi tunnetatud. See on kuulajale ülim rõõm, kui temani jõuab laulja poolt "läbi elatud" muusika, mitte muusika, mis on lauljale vaid vahend, et nautida iseenda häält.

Ooperi kaks naistegelast on ülimalt vastandlikud – taevalikult puhas neitsi Elisabeth ja maiselt kirklik armastusjumalanna Venus, seda erinevust ei saa kuidagi kahe silma vahele jätta. Olin hämmingus, lugedes kontserdi järelkajadest, et Kirsi Tiihoneni esitus oli jahe, puine, paindumatu ja ratsionaalne (Postimees 22. 9. 03, Sirp 26. 9. 03). Minu arvates oli ta fantastiline... Kas selleks, et olla publiku arvates väljendusriikas, peab tõesti olema võltsilt teatraalne, tegema tarbetuid žeste, kasutama pidevalt ooperiteatritele omaseid stampe? Juhul kui keegi võttis vaevaks tähele panna, siis jäi saal hiirvaikseks nii Tiihoneni kui ka Markus Eiche (Wolfram)

soolode ajal ja usun, et ma polnud ainus, kellel kurgus kripeldas ning kes oli pisarateni liigutatud. Sellist kombinatsiooni nagu hääle ilu, musikaalsus, suurepärane tehnika, väga hea diktsioon, võime tunnetada draamat ja seda ka kuulajateni viia esineb äärmiselt harva. Neil kahel õhtul võis kõike seda nautida kahe laulja, Tiihoneni ja Eiche esituses, kes olid otsekui teisest galaktikast ning keda publik oskas ka vääriliselt hinnata.

Teine naisosatäitja Pille Lill jäi seekord kahjuks oma ülesandele alla. Venu-sele kirjutatud muusika nõuab teistsugust häält – võimukat, meelelist ja jõulist. Kaunid olid *piano*-lõigud, aga üldkokkuvõttes oli tulemus ebahütlane, kuna laulja madalam register mattus täielikult orkestri tihedasse kõlafaktuuri ning ülemised noodid tulid ehmatava jõuga sellest helimassist hetkeks jälle nähtavale. Pettumuse valmistasid Jassi Zahharov ning Mati Palm ning seda eelkõige just keeleliselt. Zahharovi Biterolf oli lauldud tekstile vastava temperamendi ja hütlase vokaaliga. Samas on sellise kaliibriga lauljale andestamatu lohakas suhtumine saksa keele grammatikasse (sõnade *stählt*, *ungeschmählt*, *kämpf* jt hääldamine). Ka Landgrafi roll oli vokaalselt igati korrektne, kuid Mati Palmi tekstist oleks tahtnud aru saada rohkem kui mõne üksiku sõna.

"Tannhäuser" on paljuski ka meeskoori ooper, RAMi ning ooperikoori meeskoori ühendus pakkus õhtu jooksul mitmeid hingematvalt kauneid hetki. Kiitust väärrib soe hütlane kõla, intonatsioonipuhtus ning kaunis fraasikujundus. Naiskoori õnnestunud kohad olid teises vaatuses, üldiselt oleks aga soovinud rohkem ühtset värvi ja rahulikku koosmusitseerimist ning vaikemat ja õrnemat kõla.

Wagneri muusika publikuni toomine on suur ja kulukas ettevõtmine, kuid vaadates väljamüüdud saale, paistab, et vaev tasub ennast ära. Tahaks väga loota, et "Tannhäuser" ei jää viimaseks Wagneri ettekandeks Eestis. Miiks mitte võtta järgmiseks eesmärgiks "Lohengrin"?

Dirigent Carlos Spiereri käe all sündis Wagneri romantilisest ooperist kaunis ja muusikaliselt veenev tervik.

FOTO ESTI KONTSERDI ARHIIVIST

Kultuuride ja stiilide ristumisest sügisese Tartus

VIRGE JOAMETS

Tartu vanamuusikafestival pole juba mõnda aega piirunud pelgalt Euroopa muusikaga. Euroopa varajase muusika avamiseks on otsitud võtmeid idast. Aastaid on hiilatud väga huvitavate rajataguste interpretidega, nõnda tänavugi.

India lauljatar Kakoli Sengupta esitas raagasid, aga ka näiteks Kabiri ja Tagore laule, end ise harmooniumil saates (Põhja-India pühaku Kabiri luulet luges meie keeles Doris Kareva). India muusikas on teadupärast suur osatähtsus improviseerimisel ning seda Sengupta mõnuga ka tegi. "Improviseerimine" aga sobikski hästi festivali märksõnaks.

Kauged, kuid lähenevad palved

LAURI SOMMER

Kakoli Sengupta (laul, harmoonium) ja Doris Kareva (tekst). India klassikaline muusika ja luule. Kontsert 26. septembril Viljandi kultuurimajas.

Mis eestlasele india muusikast esmalt võiks meenuda? Hiljutine taas tõusnud *bhangra*-vaimustus? Krišnaaitide ja Sai Baba austajate *bhadžan*'id? Bollywoodi filmiheli hurmajad Asha Bhosle, Lata Mangeshkar ja Raj Kapoor? Inglismaa esimene hindi popstaar ja hilisem kaemuslik laulurändur Sheila Chandra? Või hoopis Oriendi ja Tartu vanamuusikafes-

Tänapäeva valgenahaliste muusikas on improviseerimine jäänud peaaegu täielikult "kergemasse" valdkonda, süvapoole enamasti improviseerida ei armastata. Kuid see ei ole alati nii olnud. Euroopa muusika oli nii Kreekas sündides kui ka läbi keskaja ja renessansi kuni baroki lõpuni rohkem või vähem improviseeriv. Alles 18. sajandi asjaarmastajate tuly pani heliloojaid nooti kõikvõimalikku üles märkima. Tulemuseks (hulga heade külgede kõrval) on interpretide klammerdumine noodi külge ja vähene julgus midagi omalt poolt öelda, samuti teatud puisus, kammitsetus kehas, mis näiteks jazzimeestel (ning ka ees- ja tagapool kirjeldatud interpretidel) enamasti puudub(s). Vabamad käed on neil, kes tegelevad Euroopa varasema muusikaga. Näiteks mõnest keskaegsest laulust on küll säilinud viis ja sõnad, mitte aga saade, mis oli kes-teab-mis pillidega ja ei-tea-mismoodi tehtud. Seega – ole lahke ja uuri, mõtle, leiuta aga ise.

Trubaduurlaul oma fantastiliste tekstide ja viisidega on euroopa kultuuri üks õisi. Troubadours Art Ensemble'i õis oli Sandra Hurtado-Ròs, tehniliselt täiusliku ja äärmiselt varjundirikka häälega ning erakordselt sugestiivse esitusmaneeriga interpret. Maksimalist selle sõna parimas tähenduses. Mitte silpi-gi ilma tekstile täit tähelepanu pööramata. Improviseerimisest jäi mulje, et ta oleks ilmselt hea jazz-, eriti bluusilaulja. Ehtne energiageneraatorist jazzimees elas Patrice Villaumé nahas. Tema rataslüüra oli instrument, kus ühendatud bass (burdoon), rütmigrupp (ratta väntamisel võimalikud aktsendid) ning meloodiapill (mille klahvidel ta vasaku käega improviseeris).

Vanamuusikud ei kasuta tingimata muistseid pille või nende koopiaid. Põhjusi on palju, muu hulgas ka see, et hilisemad ja tehniliselt keerukamad pillid on ikkagi mitmes mõttes paremad.

tivale kylastanud (ja Via Sonoraga koos mänginud) tugevad klassika-instrumentalistid? Kuidas kellelegi. Luule poole pealt on asi yhesem: Tagore. Tema "Gitandžali" ja "Aednik" näevad juba kolmandat trykki, kuid väliseestis ilmunud "Puu-viljapõimu" (1977) pole millegipärast uuesti avaldatud. Et Tagore oli ka muusik, ei peaks eestlast yllatama, ta vinyyle liikus kunagi hulgaliselt ning voolava sisuga tekste on tundlikult viisis-tanud näiteks Tartu Lasteteater. Sel suvel lisandus uus ulatuslik india luule tõlge: Doris Kareva vahendas pyhakust 15. sajandi mystiku Kabiri valiku "99 luuletust". Ka see mees armastas oma mõtteid muusikasse ryytada. Kehtib muidki seoseid – Kabir oli üks *bhakti*-liikumise algatajaid, millest hiljem innustus ka Tagore, ning Rabindranath oli Kabiri vahendaja ingliskeelsele maailmale. Ja nyd kohtusid need mehed uuesti kahe kange naise abil koguni Viljandis (ja mitte Vrindavanis!).

Praegu Pariisis elav hindi klassikale keskendunud lauljatar ja pedagoog Kakoli Sengupta on algselt pärit Naihati

kylakesest Kalkutas, ysna Tagore kandist. Tunneb bengali kylaelu, jagab sealset sygavat spirituaalsust ja vahendab seda eurooplastele juba peaaegu kolmkümmend aastat. Helilooja tytrel Doris Kareval on soliidne kogemus mystilise kirjanduse tõlkimise (Gibran, Dickinson) ja musikaalse kirjutamise alal. Sihiseade oli seega religioosne, kuid mitte hämara kloostrimystika, vaid lihtsalt sõnastatud, kõigile avatud tõetee ja pyhenduslaulude võtmes. Kontsert toimus kunsti- ja kultuurijumalanna Sarasvati pyhimuse all. Kakoli alustas harmooniumil saadatud tervituslauluga (*vandan?*) ja jätkas raagadega. Korduvad, noodikaupa pikenevad meloodiafiguurid tipnesid kas intensiivsete, aegamisi painduvate pikkade nootidega või eurooplastele eriti eksootiliste teravate *vibrato*'dega, mille "võnkesagedus" tihenes virtuoosseteks häälemustriteks. Ja muidugi ilmus kandvatel kohtadel välja iidse muusikakultuuri rikas improvaramu. Kinnisilmne lauljatar paistis paljude mystiliste traditsioonide sarnasel järgnevat oma häälele, lastes sel pikkade kaunistuste kestel visandada aina

Elujõulist keskaegset muusikat viljelev Troubadours Art Ensemble Tartu Ülikooli aulas. Keskel särav lauljatar Sandra Hurtado-Ròs.

FOTO MALEV TOOM

Ei prantslaste kasutatud rataslüüra, harmoonium ega harf olnud päris keskaegsed. Vanavene, Bütsantsi ja Euroopa keskaja ühehäälsel muusikal esitanud ansambel Universalis in Re Veneemaal kasutas näiteks viiulit (seda pilli polnud teatavasti kesk-

enam – on üksjagu üllatav, et hiinlaste rahvaarvu juures juhtus seesuguse asjaga tegelejaks keegi väljast. Ka kõige puhtamana hoitu ei ole enam “puhas”.

ajal olemaski). Maria Golubeva mängis seda endast mõista ilma romantilise *vibrato*’ta. Selle improvisatsioonides ilmes omakorda midagi kantrilikku.

John Thompson USAst tutvustas ja mängis hiina traditsioonilist pilli *qin*’i. Tegu oli mediteerimiseks mõeldud vaikse, siidkeelse, ülemhelirikka pilliga. See on umbes 1700 aastat peaaegu muutumatuna püsinud, legendide järgi otsustades aga veelgi vanem keelpill, mida mängisid hiina haritud lapsed. Haruldane instrument, sest selle repertuaari hakati juba ammustel aegadel üles märkima ning tegu on ühe vanima üksikasjalikult üles kirjutatud instrumentaalmuusika traditsiooniga maailma ajaloos. John Thompson on palju muistseid palu vanadest kogumikest rekonstrueerinud. Kuid hiina muusika (ja mitte ainult muusika) eripära on meistri jäljendamine, improvisatsiooni puudumine. Juhul kui improviseeritigi, siis selle kohta andmed puuduvad. Kui ida ja lääne muusikatradsioonides on ikka leida vastastikuseid mõjutusi, siis see pill ja selle repertuaar on hoitud lääne mõjudest puhtana. Kuid mitte

uusi figuure ja pilte ning naastes siis nabi teksti juurde. Saade koosnes rohkem loogilistest põhihelidest, millele häälskulptuure ehitada. Peaaegu midagi polnud näha. Vaid harva tõusis harmooniumilõõtsaga tegelnud käsi õhku ja joonistas sinna viisikeeruga yhes graatsilise viijeti (need *kathakali*-tantsijate põlvkondade kujundatud liigutused...). Lauldi läbi õhtu-, kesköö- ja hommikuraagad ning kevadpyha (holi) ylistus, mille teema – Krishna ja Radha armulugu oma rahvakalendis korduvate episoodidega – on üks india folkloori punane niit.

Siis sai sõna Kareva ja tema kaudu Kabir. Esitusele tulid tekstid, mis vähemalt mulle olid eelneval lugemisel tundunud veidi liiga paikapanevad (korduv fraas: Kabir ytleb) ja defineerivad. Eestlane ongi vist Tagore viirikuisuitsuse bengali öö võludega liigagi ära hellitatud. Hakkab mõtte asemel meeoleu jälgima. Tulemuseks võib kujuneda vaimset pingestamata, aga sellegipoolest meeleliselt puhastav kylamystika. Kabiri aforistlikud tõelased, mille eesmärk pole ilukõla ega meeoleu, vaid tungiv kutse välist unus-

tades otsida Jumalat oma sydamest, eeldasid teistsugust, kyllap zenilikul turgatusel põhinevat vastuvõttu. Ettekandes oli just seda ilmutav ruumilisust, siin-ja-praegu kehtivat leebet kindlust, mis pole inimlik, vaid jumalik. Inimestele peabki alatasa meenutama, et mystiline kogemus, valgustuskybe võib meid tabada mis tahes vallaoleku hetkel. Võib peituda nii kromaatilises helireas kui ka kahe sõna vahele jäävas pausis. Enda esitatud lugude ingliskeelset sisu luges ette ka Kakoli. Ta häält kandis sama jäägitu veendumus. Need kaks erineva “kultuurilise vormistusega” naist suutsid oma sisemist yhtsust, loomingulist lepet usutavalt näidata ja peente tähendustega rikastada.

Seejärel kõlasid Kabiri laulud. Raagade kõrval lihtsakesed, rahvamuusika intonatsioonidega viisid olid seal selgelt mõtte teenistuses. Neid mystilisi selgitusi leelutasid talupojad ja rändmungad, kelle stiil eristus kõrgklasside vaimulikust traditsioonist – algselt templites ja hiljem öukondades lauldava *dhrupad*’i ylimalt kultiveeritud helikeelest, kus veedade

teksti võisid asendada noodinimed. Kuna esitati yksnes katkeid Kabiri rikkalikust sõnalis-muusikalisest pärandist, võiks huvilistele edasiseks lugemiseks ja kuulamiseks soovitada saiti <http://www.kabir-web.com/>

Järgnenud paar kuninganna Meera laulu jäid väljaarendamata vahepalaks. Ja siis midagi Tagorelt, keda Kakoli nimetas “india rahvaluuletajaks” ning keda muusikuna on oluliselt mõjutanud sealsed trubaduurid, *baul*’id. Õhtu teema tõttu olid valitud tõsisemad palad. Tagore ja teiste köitvama meloodiaga helgenukraid ja kohati tantsulisi armastuslaule laulis Kakoli mõni päev varem Kloostri Aidas. Lisaks Tartu vanamuusika festivalil peetud improvisatsioonitund. Tema põhjamaa sygist ergastanud india muusikailm koosneb rohketest korrustest. Muusika ja sõnade kaudu jõudis saali tugev spirtuaalne laeng. Need kaks naist töötasid iga kuulaja valgustuse heaks. Seda on rohkem kui palju.

Uut ja vana

Eesti Muusikaakadeemia sügisfestival 2.–4. oktoobrini

KADRI STEINBACH

Muusikaakadeemia sügisfestival on saanud traditsiooniliseks ürituseks, kus loetakse kompositsiooniosakonna eelmise aasta “tibusid”. Üritus astub ühte jalga kevaditi toimuvate Eesti Muusika Päevade ning mingil määral ka NYFD-festivaliga. Seekordse festivali kavas oli neli kontserti.

Avalöögi andis elektronmuusika stuudio õpilaste ja improvisatsioonitudentide ühiskontsert “Kõverpeegel”. Vabade improvisatsioonide kõrvale mahtus ka kolm kompositsiooni: Lauri-Dag Tüüri “Pärast Woodstocki” (elektroonika, elektrikitarr Lauri-Dag Tüür; elektrikitarr Juhhan Vihterpal), Gerhard Locki “Vee-lahkmel” (viul Gerhard Lock, helirežii Hans-Gunter Lock) ning Liis Jürgensi “Universum taskus” (harf, elektroonika Liis Jürgens, helirežii Hans-Gunter Lock). Eelmainit heliteostest oli kõige intrigeerivam Gerhard Locki “Vee-lahkmel”, kus olid huvitavalt ühendatud viiul, elektroonilised efektid ning video. Sellise multimeediateose puhul tekib alati küsimus proportsioonidest pildi ja heli vahel. Siin oli aga näha, et helilooja oli pildi ja heli seosed põhjalikult läbi mõelnud ning väga paindlikult tervikuks sidunud. Kontserdi üldmuljet on aga väga raske kirjeldada. Improvisatsioon on eksperimentaalne ja ettearvamatu žanr ning tegijate vahel peaks valitsema hea üksteisemõistmine, et ka kuulajatel tekiks positiivne emotsioon. Samasugune klapp peaks sellise kontserdi puhul olema improviseerijate ja helirežissööri-elektronmuusiku vahel, kes sisuliselt on samuti üks esinejatest. Kõrva torkasid aga puudujäägid just elektronmuusikute poole pealt, mida mõnel juhul õnneks kompenseeris improviseerijate hea tase. Elektronmuusika tudengid paistsid silma kaootilise tegevuse ja suhtelise läbimõtlematuse poolest, millele aitas kaasa

ka mõnikord kindlasti mitte tegijate süülalt vedanud tehnika. Millegipärast tundus ürituse pealkiri “Kõverpeegel” omandavat kontserdi käigus üsna groteskse tähenduse.

Uut kompositsioonitudentelt

Reedeõhtune ja laupäeva pärastlõunane kontsert olid oma sisult üsna sarnased, sest mõlemal esitati kompositsioonitudentide (uudis)loomingut. Reedesel kontserdil oli aga veel üks boonuse – teises pooles esitati EMA heliloomingu konkursi võidutöid. Traditsiooniliselt on sügisfestivali raames toimunud ka heliloomingu konkurs ning juba teist aastat võib väljaalitud kompositsioone kuulda NYFD Ensemble'i esituses (seekord koosseisus Mihkel Peäske, Toomas Vavilov, Jana Peäske, Madis Metsamart, Harry Traksmann, Leho Karin ja Liis Jürgens). Võidukad olid noored naisheliloojad, esitusele tuli neli teost: Santa Ratniece “Petunia”, Age Hirve “Dolor”, Mariliis Valkoneni “Hypnosis” ja Malle Maltise “Njoy”. Žürii koosseisus professor Eino Tamberg, Helena Tulve, Toivo Tulev, Tõnu Kõrvits ja professor Marje Lohuaru pidas esimese preemia vääriliseks kahte tööd, Age Hirve ja Santa Ratniece teoseid, teist kohta jagasid Mariliis Valkonen ja Malle Maltis. Esimese koha tööd olid võrdset detailideni viimistletud ning kirjutatud väga hea vormitajuga. Teise koha teostes oli rohkem mängulisust ja elurõõmu.

Esiettekanideid jagus ka kontserdi esimesse poolde. Liis Jürgensi “Sadamapiirkond” viiulile, tšellole ja klaverile hämmastas ideede rohkuse poolest. Oli kuulda, et noorel heliloojal on palju häid mõtteid, kuid võib-olla oleks oodanud enam viimistletust ja teravikutunnetust. Teise esiettekanena kõlas Lauri-Dag Tüüri “Ürg-Pürg” sooloklar-

Domineerisid noored naisheliloojad. Age Hirv, intensiivse ja nüansirikka teose “Dolor” looja. Liis Jürgens, värsketest ideedest pakatava laulutsükli “Bulgakovi laulud” autor. FOTOD EESTI FOTO

netile, esitajaks Edmund Altmanis, mis oli monoloogina üsna humoorikas ja karakterne.

Juba varem kuulnud lugudest tulid esitusele Tatjana Kozlova “Muutlik” flöödile (Tarmo Johannes) ja kandlele (Kristi Mühling) ning Pille Kanguri “Dream VST” (flööti Hardo Killing, klarinet Edmunds Altmanis, kannel Kristi

Mühling, basskitarr Riivo Torstenberg, klaver Diana Kiivit). Tatjana Kozlovalt on viimasel ajal küll ainult häid heliteoseid kuulda. “Muutlik” on kirjutatud äärmiselt tundlikule koosseisule, mis võimaldab heliloojal täpselt väljendada erinevaid tundeseisundeid. Pille Kanguri kompositsioonile andis erilise aura basskitarri kasutamine naturaalpillide kõrval, mis sobis teiste instrumentidega väga hästi.

Ka laupäeva pärastlõunal toimunud kontsert koosnes kompositsioonitudente loomingust. Kõigepealt peatuksin taas esiettekannetel, millest eredaim oli kahtlemata Liis Jürgensi “Bulgakovi laulud”, esitajateks Iris Oja (metsosopran) ja Jandra Puusepp (altsaksofon). Väga hea esitus ning hea leid teksti näol tegid teosest ühe meeldejäävama terves sügisfestivali teoste virvarris. Kui eelnevalt mainisin, et Liis Jürgensil jäi esimesel kontserdil kuulnud loos puudu viimistletusest ja terviku tajumise võimest, siis selle teose kohta ei saa seda kuidagi väita. Hääl ja altsaksofon olid kenasti tervikuks põimitud ning vaikumaid ideid jätkus teose lõpuni. Esiettekandes kõlasid ka Taavi Pärteli trio trompetile, kontrabassile ja klaverile ning Mariliis Valkoneni süit kolmele saksofonile ja löökpillidele. Viimases teoses jäi kõrva põnev instrumendivalik.

Varem kuulnud teostest jättis hea mulje Kristjan Kõrveri “Expansio I” neljale saksofonile, esitajaks Sax Quatuor. Kevadel Eesti Muusika Päevadel esietekandele tulnud teos kõlas pool aastat hiljem haaravalt ning väga heas esituses. Mirjam Tally loomingust oli kavas kaks lugu: “Ghost Song” sopransaksofonile (Jandra Puusepp) ja “Gammad” kandletriole (Ella Mäldre, Rutt Kuhi, Liisi Laanemets). Kannel näikse noorte heliloojate seas järjest enam populaarsust

Tatjana Kozlova, kelle lumavalt tundliku helikeelega looming on kõlanud kõikidel Eesti nüüdismuusika festivalidel.

FOTO ERAKOGUST

võitvat ning endisest n-õ umptsatsa-mainega pillist on saanud arvestatav kontsertinstrument, millele tekib ka üha rohkem eesti tänapäevast repertuaari. Tatjana Kozlova flöödikvartetile kirjutatud “Võilillede lumi” lummas autorile omase tundliku helikeelega. Esimese kursuse üliõpilaselt Enno Mõttuselt kõlas kaks teost: Keelpillikvartett nr 1 ja Klaverisonaat nr 3 (“The Grand Canyon”). Mõlemale teosele oli omane motiivikordus ning pulseeriv rütmika.

Orel, *termenvox* ja kontratenor

Just sellise koosseisuga oli saanud sügisfestivali väisama Moskva Tšaikovski-nimelise Riikliku Konservatooriumi esindus. Orelisolistiks oli Marianna Vössotskaja, kes on lõpetanud selle õppeasutuse *cum laude* kolmel erialal – orel, muusikateadus ja nüüdismuusika interpretatsioon, lisaks kaitsnud doktorikraadi muusikateaduses. Talle sekundeerisid *termenvox*’il Olesja Rostovskaja, kes samuti on lõpetanud kahel erialal, kompositsioon ja orel, ning kontratenor Pjotr Šabanov. Kontserdi repertuaar oli üsna

tänapäevane. Esitusele tulid 20. sajandi autorite orelikompositsioonid (Valeri Kikta, Regis Kampo, Elena Butuzova, Alfred Schnittke, Jean Guillou, Daniyar Dianov). Pjotr Šabanov liitus oreliga kahes loos – Sergei Berinski “Stabat Mater” ja Jores Terzhibashyani “Hing igatseb taevasse” (tekst Sergei Jessenin). Meie publikut erutas enam *termenvox*’i-nimeline instrument. Tegemist on algelise elektroonilise instrumendiga, mille leiutas 1920. aastatel Venemaal Leon Therman (Lev Sergejevitš Thermen). Instrumendi küljes on kaks n-õ antenni, mida juhitakse õhust kätega – ühe käe all on heli tugevus ja teise all heli kõrgus. Viies käsi vastavalt lähemale või kaugemale, saab kuuluvat heli muuta. Olesja Rostovskaja oli solist enda komponeeritud teoses “Suonare” orelile ja *termenvox*’ile. Oli haarav jälgida ebatavalisel instrumendil sooleerijat, kes suutis helikõrgusi üsna täpselt tabada, ning duett oreliga oli vägagi nauditav ja intrigeeriv. Võrreldes ülejäänud kontsertidega oli lõppkontsert hoopis teisest klassist, samas oli tegemist ka tõeliste professionaalidega ning hoolikalt valitud repertuaariga.

*

Selle aasta sügisfestival jättis millegipärast üsna kodukootud mulje. Paljud tudengitest heliloojad ei olnud oma uudisteostega väljagi tulnud. Kõrghetkeks võiks pidada heliloomingu konkursi võidutöid, kuid enamik ettekandele tulnud olid lihtsalt üliõpilastööd, ei rohkeimat. Samas on festival noorele heliloojale äärmiselt hea võimalus oma teoseid üldse kuulda ja noorele interpreedile väljakutse nüüdismuusikat esitada ning sellisena väga vajalik. Rõõm oli ka sellest, et publikut jagus igale kontserdile rohkesti.

Valeri Petrov: "Vaimulik laul on helldest ikoon."
 Orthodox Singers Valeri Petrovi juhatusel festivali avakontserdil Niguliste kirikus.

FOTO DENIS DEHANT

"Credo" kammerlik juubel

**X Rahvusvaheline
 Õigeusu Vaimuliku
 Muusika Festival
 17.–20. septembrini**

JELENA GANDŠU

Oleme kõrvuti, kuid erinevad
 Tänapäeva sünteetiline kultuur ühendab endas palju erinevaid rahvaid oma

ideaalide ja traditsioonidega. Õnneks on neil Eestis võimalusi ja jõudu oma parimaid traditsioone ja väärtusi säilitada ning lasta ka teistel nendega lähemalt tutvuda. Eestis on palju inimesi, kes on uutest teadmistest ja muljetest väga huvitatud. Seda tõestab kas või kõikvõimalike festivalide suur arv. Sest pole kahtlust, et ehkki teiste kultuuride tundmaõppimine on raske, võib nende mõistmine meie maailma avardada ja rikastada. Meie kultuuriruumi üks lahutamatu osi on ka õigeusklik kultuur, mille kaunimaid traditsioone on vaimulik muusika.

Tagasi vaadates

Õigeusu vaimulikku muusikat on festivali "Credo" raames olnud võimalik kuulata igal sügisel alates 1994. aastast. Festivali toimumisaeg, septembri teine pool, pole juhuslik – see on pühendatud neitsi

Maarja sündimise päevale 21. septembril (lääne kalendri järgi 8. septembril). Kristlaste jaoks tähendab see püha algust, mis tegi võimalikuks kõikide kristlike sündmuste toimumise. Võib-olla seletab tihe seos alguse sümboliga sedagi, miks viimane "Credo" oma ümmargust aastapäeva ei rõhutanud ega pretendeerinud ka erilisele pidulikkusele. Vaatamata sellele tahaksin siiski meenutada neid, kes on kümne aasta jooksul festivali aegruumi kõlama pannud.

Paljud osalejad on tulnud enesest-mõistetavalt Venemaalt: Sankt-Peterburgi Koori Kolleegium, Jekaterina Palee Vokaalansambel, Smolnõi Katedraali Riiklik Koor, Kammerkoor Rossica, Moskva Patriarhaadi Koor Drevnerusski Raspev (Vanavene Kirikulaulmine), Moskva vaimuliku muusika ansambel Blagovest, Püha Taanieli Mungakloostri

Pidulik Koor, Svjato-Donskoi Starotšerkasski mungakloostri koor Svetilen ja paljud teised.

Peale nende on festivalil esinenud ka teiste õigeusu kultuuri ja muusikaga seotud maade (Gruusia, Armeenia, Rumeenia, Serbia, Poola, Ukraina, samuti Läti ja Rootsi) ansamblid ja koorid. Ning loomulikult Eesti muusikud: õigeusu vaimuliku muusika kammerkoor Orthodox Singers (dirigent Valeri Petrov), Hortus Musicus (Andres Mustonen), Tallinna Kammerkoor (Aivar Letššinski), kammerkoor Arsis (Aivar Mäe), Tallinna Nikolause kiriku koor (Igor Vrona) ja Vene Koorikapell (Olga Tungal). Traditsiooniliseks on saanud ka lastekooride osavõtt (Raduga jt).

Eelmine festival sisaldas peale kontsertide ka teaduslikku osa: ettekandeid seminaril "Õigeusu vaimulik ja rahvamuusika", mille teemadeks olid *partesnoje penije*, gruusia mitmehäälsus ja Svjato-Donskoi Starotšerkasski mungakloostri regendi kooritöö metoodika.

Muusika

Õigeusu vaimulik muusika on eelkõige kirikulaul, kuna vene kirikutes on pillimäng tänapäevani keelatud. Jumalateenistus ise on lisaks oma religioossele tähendusele läbinisti muusikaline sündmus. Võib öelda, et liturgia viiakse läbi muusikaliselt, sest kõik repliid ja lugemised on vaimulike lauldud, kas või ühel noodil. Tähtsaim muusikaline roll on aga kooril, kes esineb kas suuremas või väiksemas koosseisus, sõltuvalt päeva tähtsusest.

Festivalil kõlavad nii liturgilised laulud kui ka laiemas mõttes vaimulik muusika kõikidest perioodidest. Ühehääline *znamennõi raspev*, mis oma iseloomult sarnaneb üldjoontes gregooriuse lauluga, tekkis seoses ristiusu vastuvõtmisega Venemaal (u 988.–989. aastal). Mitmehäälsus tuli Venemaale poola ja ukraina muusika kaudu 16. sajandil, millest läbi põneva, anonüümsete autorite küllaltki dissonantse heliloomingu kujunes 17. sajandiks pidulik heakõlaline *partesnoje penije* (Titov, Kalašnikov). 18.–19. sajandil jõudis see stiil vaimulikus koorikontserdis erilise lopsakuseni, mida võib nimetada "vene barokiks" muusikas (Berezovski, Bortnjanski, Tšesnokov). Samas aga ületasid need teosed tihti peale kiriklikku rangust ja kõlasid seetõttu jumalateenistustest väljaspool.

"Credo" külalisesinejad töid publiku ette ka autentseid rahvalaule ning tänapäeva autorite vaimulikku muusikat.

"Credo" festivali kreedo

Valeri Petrov: "Kirikulaul ja pühapilt on iidsetest aegadest omavahel sügavalt ja elavalt seotud. Pühapilt on kaemuslik vaimulik laul, mille heli on ilmunud värvide, joonte ja kujude nähtavas vormis. Vaimulik laul on helidest ikoon."

Festivali kunstilise juhi ja korraldaja Valeri Petrovi sõnade järgi ei püüdle festival mitmel põhjusel suurejoonelisusele. Õigeusu muusikaga tegelevaid kollektiive on Euroopas palju, kuid neid, kelle kõrgetele vaimsetele ideaalidele lisandub ka kõrge professionaalne tase, on vähe. Esituskvaliteet ongi põhiline kriteerium (küll väikeste eranditega), mille järgi muusikuid festivalile kutsutakse. Reper tuaaris taotletakse aga mitmekesisust.

Tänavune festival

Niguliste kirikus toimunud avakontserdi esimeses pooles esines Orthodox Singers Valeri Petrovi juhatusel. Festivali kunstilise juhina nõuab dirigent kõrget professionaalset taset eelkõige oma lauljatelt. Kavas oli dissonantsirikas varajane mitmehääline muusika, mis eeldab häälte võimalikku ühtlust ja kõikide kooskõlade läbitunnetamist. Sel moel saavutatud kõla on pigem läänelik kui venepärane, peaaegu ilma *vibrato*'ta. Suurt tähelepanu pöörab dirigent vertikaalse kõla puhtusele, mille taga on lauljate pidev töö ülemhelide tajumise arendamisel. Parima akustilise tulemuse saavutamiseks muudab koor erinevates lauludes ka oma paigutust, mis pole seotud muusika esitamise traditsiooniga.

Kontserdi teises pooles kõlas ansambli Hortus Musicus esituses ja Andres Mustoneni juhatusel Aleksander Knaifeli (1938) vaimulik looming. Teose "Skinia" psalmitekst tõi hästi välja muusika religioosse funktsiooni: "Kiitke Teda pasuna helidega! Kiitke Teda naabli ja kandlega! Kiitke Teda trummide ja ringmängudega! Kiitke Teda keelpillide ja viledega!" (150. psalm). Kuid muusika staatilisus assotsieerus pigem kirikuga, kus ei ole hetkel vaimulikke ega palvetajaid. Loodetavasti pole see kirik mitte alati nii petlikult tühi.

Sankt-Peterburgi Meeskoor Vadim Afanasjevi juhatusel Kaarli kirikus kõlas justkui võimas ja tämbririkas pill. Erilist

värvikust andsid meie jaoks haruldased hääled – kolm *basso profundo*'t ning erakordselt paindlik, väljendusrikas ja hingestatud *altino*. Kõik häälerühmad olid esindatud ka sooloonumbritega. Kõlasid 20. sajandi alguse vene vaimulik muusika ning rahvalaulud. Lõpetuseks ei unustatud laulda ka vene rahvamuusika visiitkaarti "Õhtukell", mis tänu koori erakordselt laiale diapasoonile kõlas peaaegu sümfooniliselt.

Moskva vaimuliku ansambli Blagovest (dirigent Galina Koltsova) elav esinemine jäi aga Niguliste kiriku halastamatult suure kaja tõttu akvarelselt ähmasseks, ehkki võis aimata lauljate rikkalike ja tugevate häälte kõrget vokaalkunsti. Galakontserdil Estonia kontserdisaalis tundus nende esinemine palju selgem. Ansambli kavas olid enamasti 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi vaimulik muusika ning 17.–20. sajandist pärineval rahvamuusikal põhinev Anton Viskovi eklektiline koorioratoorium (klaveril saatis autor). Kahjuks polnud esitatava kava põhjal võimalik ansambli *a cappella* laulmist hinnata.

Festivali lõpetavast galakontserdist võtsid osa ka Kuopio Püha Nikolai katedraali koor Anita Lintu juhatusel Soomest ning lastekoor Raduga. Mõlemad koorid on tihedalt kiriku eluga seotud. Soome koori nimetus viitabki eelkõige liturgilisele funktsioonile. Lastekoor Raduga Natalia Kuzina juhatusel osaleb samuti aktiivselt Aleksandr Nevski katedraali jumalateenistustel, Kuremäe kloostri, Pihkva-Petseri Püha Uinumise ja Pihkva Mi-rožski kloostri. See koor on oma rohkem kui kolmekümne tegutsemisaasta jooksul saavutanud tõeliselt kõrge taseme, ühendades n-õ tavaliste Tallinna laste hääled elavaks helisevaks harmooniaks.

* Festival "Credo" on andnud kuulajale võimaluse märgata erinevate maade muusika iseärasusi ja rahvuslikku kolo riiti, mis peegeldub ka vaimulikus muusikas. Loodetavasti jätkub see traditsioon ka tulevikus, septembri. Ja kes teab, võib-olla taaselustab muusikaline elamus meis mõistmise, et oleme kõik tehtud ühest algmaterjalist...

Mart Humal, eesti muusikateaduse tühingelisim veteran.

FOTO KALJU SUUR

Toimus teaduskonverents teemal Peterburi ja eesti muusika

GERHARD LOCK

Esmaspäeval, 6. oktoobril toimus Teatri- ja Muusikamuuseumis teaduskonverents “St Peterburg ja eesti muusika”. Sõna võtsid nii staažikad uurijad (Raimo Pullat: “Peterburi eestlaste ajaloo uurimisseis”, Mart Humal: “Cyrillus Kreegi Peterburis loodud Taaveti laulud”, Alo Põldmäe: “Peterburi konservatooriumist ja seal sündinud eesti muusikast” ning Igor Tõnurist: “Eesti kannel Peterburis”) kui ka noorem teadlaste põlvkond (Urve Leemets: “Aino Tamme kirjad Peterburist” ja Agnes Toomla: “Rein Laulu kolmas klaverisonaat – dodekafoonilise teise osa analüüs”).

Oma aja metropol ning n-õ keelte paabel St Peterburg ja selle seos eesti muusikaga on tegelikult seniajani detailselt uurimata. Nõnda võiks kokku võtta konverentsi teadusliku osa. Tähelepanu väärtsid nii erinevate asutuste koostöö (Raimo Pullat on Pedagoogikaülikooli professor; Muusikaakadeemia koos TMMiga) kui ka teemade mitmekesisus, alates ajalooülevaadetest (Pullat, Põldmäe), allika uurimisest (Leemets) süvaanalüüsini (Humal, Toomla). Tõnuristi ettekanne valgustas muu hulgas eesti uuema kandle tähtsust vene rahvapillina.

Ümarlauale Assauwe torni olid kutsutud paljud Peterburis (ehk tollases Leningradis) õppinud eesti muusikud. Kuigi kõik ei tulnud kohale, kestis vestlus õhtuni. Torkas silma, et noorte kuulajate osavõtt värskendas ürituse õhkkonda. Noorte huvi on hea märk, sest teema “Peterburi ja eesti muusika” vajab põhjalikumat uurimist.

Rockilegend Deep Purple tuleb Eestisse

22. novembril annab Saku Suurhallis kontserdi rockmuusika ajaloo suurümbol Deep Purple. Ansambel jõuab Eestisse maailmatuuri “Bananas” raames ning Tallinna kontsert on Balti riikides ainuke.

Deep Purple on üks väheseid praeguseni edukalt tegutsevaid rockisaurusi. 1968. aastal loodud bänd on oma kaasagsete Led Zeppelini ja Black Sabbathiga maailma rockmuusika arengut oluliselt mõjutanud. Ansambli kõlapilt on juba aastakümneid kujundanud kitarisoolode ja ainult Jon Lordile omase hämmendoreli *sound*’i dialoog, mille krooniks on Ian Gillani praegugi hästi kandev ja unustamatu vokaal. Deep Purple’i tuntumad ja enim müüdnud albumid on “Machine Head”, “Burn”, “In Rock” ja loomulikult duubel *live*-album “Made in Japan”. Suure edu saavutasid ka bändi eelviimane stuudioalbum “Aban-

don” ning koos sümfooniaorkestriga salvestatud duubel-kontsertalbum “In Concert with London Symphony Orchestra”.

Bänd saabub Eestisse koosseisus: Ian Gillan (laul), Don Airey (klahvpillid),

Roger Glover (basskitarr), Ian Paice (trummid) ja Steve Morse (kitarr).

Kontserdi erikülaline on legendaarne rockansambel Uriah Heep.

Lilian Semper 70

Tundub uskumatu, et Lilian Semperil on käes sellise numbriga juubel. Ta on mulle ja paljudele väga oluline inimene, kuid selles lühiõnnitluses ei jõua eriti öeldagi, milline siis.

Õpetajana ei ole ta kunagi olnud selline, kes kapaga tarkust pähe valab, pole olnud nännutav ega pealesuruv. Pigem on see olnud delikaatne mõjutamine, mis on läbi põimunud huumoriga. Ta hindab loomulikkust ja tahab elkoige, et inimene saaks iseendaks.

Ta ei kipu eriti endast rääkima ja maailma asjadest kõige vähem talub ta enese upitamist. Temas on tunda väarikust ja kindlust, mida väiklus väärata ei suuda.

Ta võib nalja visata ja majapidamise avariid likvideerida, sealjuures daamilikkust minetamata. (Nimigi on tal daamilikum kui enamikul.) Õpilasele raskel hetkel ei tee ta haledat nägu, kuid tajub ära tema emotsionaalse seisundi ning alles hiljem näed, mida ta su heaks tegi. Temaga tekib mingi hinnaline üksteisemõistmine, ilma et peaks hingesoppe pahupidi pöörama.

Sünnipäevaks soovitakse õnne, aga pole ju teada, mis see õnn ikkagi on. "Niivõrd ilus on kõik see, mis on tehtud," ütles ta kord, kui lugudest ja raamatutest rääkisime. Ilusat on kõigest hoolimata palju.

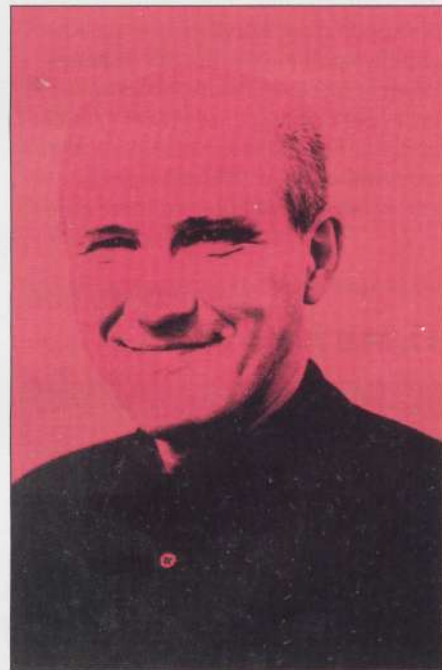
Ia Remmel

Tulemas on muusikaõpetuse olümpiaad

Jaanuaris-veebruari 2004 korraldavad Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeerium ning Eesti Muusikaõpetajate Liit muusikaõpetuse olümpiaadi üldhariduskoolide VII ja XI klasside õpilastele. Võistlusel on kolm eesmärki: pakkuda musikaalsetele lastele eneseväljenduse võimalust, arendada muusikalast kirjaoskust ja väärtustada muusikaõpetust kui loovainet kooli õppekavas.

Olümpiaadi kavas on muusikateoreetilised küsimused, laulmine ja oma loomingulise kompositsiooni esitamine. XI klasside õpilastele esitavad muusika üldküsimused koostatakse ajakirja Muusika 2003. aasta numbrite põhjal.

Olümpiaadi patroon on Eesti Muusikaakadeemia rektor professor Peep Lassmann.

Olümpiaadist osavõtjatel tuleb läbi sirvida ajakirja Muusika teine aastakäik alates numbrist, mille kaanel on helilooja Olav Ehala.

FOTO TARVO HANNO VARRES

EMA uus õppeprorektor on Margus Pärtlas

Oled olnud nüüd uuel ametikohal rohkem kui kuu. Mis on kõige pakilisem probleem EMAs, mida sina oma ametikohal näed? Mis võiks muutuda? Võtsin õppe- ja teadusprorektori töö Andres Pungalt üle EMA jaoks suhteliselt stabiilsel ajal. See muidugi ei tähenda probleemide puudumist. Mis on nende seas just see kõige pakilisem? Õppejõudude vaatevinklist tõenäoliselt palgaprobleem. Mida aeg edasi, seda suuremaks arengu piduriks see ähvardab kujuneda.

Ka üliõpilaste jaoks on raha- ja toimetuleku probleemid väga aktuaalsed. Oma esimese töökuu jooksul olen muu hulgas tegelnud uue õppetoetuste süsteemi käivitamisega EMAs.

Õppeprorektori kõige tähtsam töövaldkond on kindlasti õppetöö korraldamine. Ühtpidi sunnivad meile muudatusi peale välised tegurid, nagu 1999. aasta Bologna deklaratsioonist lähtuvad üleeuroopalised kõrghariduse uuendused. Teistpidi olen kolleegide ja üliõpilastega vesteldes tajunud, et ka oma maja sees oodatakse mõislikke muudatusi ja kardetakse stagnatsiooni. Valikute tegemisel tuleb arvestada rahaliste võimaluste ja majandusliku otstarbeku-

EMA uus õppeprorektor on Margus Pärtlas.

FOTO HARRI ROSPU

sega, kuid nii, et see ei tooks kaasa õppetöö taseme langust. Selge see, et kümnet kaheksa üliõpilasega solfedžo rühma on kallim õpetada kui ühte kaheksakümne üliõpilasega rühma (olen selliseid hüdriühmi maailmas näinud!). Veelgi suurema majandusliku efekti annaks individuaaltundide arvu piiramine. Kui nüüd sel viisil ainult raha lugemisele keskenduda, siis vaevalt see meie muusikakultuuri tulevikule hästi mõjuks.

Uues ametis seisan silmitsi ka rohkem isiklikku laadi probleemiga: kuidas administratiivtööd tehes säilitada muusikateadlase ja pedagoogi kvalifikatsiooni. Muusikateadlane ei pea küll iga päev pikki tunde pilli harjutama, kuid ilma erialase kirjanduse lugemise ja muusikaga süvitsi tegelemiseta on meilgi üsna kerge professionaalselt alla käia. Enda vormis hoidmiseks õpetan, küll väga väikese koormusega, muusikateoreetilisi aineid edasi. Teiseks püüan administratiivtööd mitte koju kaasa võtta: õhtud ja nädalavahetused tahaks pühendada muusika kuulamisele/analüüsimisele ja perekonnale.

Küsinud Mirjam Tally

RETRO

Muusika- sündmusi Eestis sada aastat tagasi

Novembrikuus jõudis vallakoolidesse luterliku kirikuvalitsuse koostatud ja trükitud nimestik "Õpitavad kirikulaulud", millest kolmel koraalil tuli kõik salmid pähe õppida, 87 koraali puhul "kõigest esimene salm".

2. novembril kinnitas Keiserliku Muusikaseltsi patroon suurvürst Konstantin Konstantinoviitš eesti helilooja Artur Kapi 1891. aastal avatud Astrahani muusikakooli direktoriks.

3. novembril toimus Tartu Bürgermusse saalis Brüsseli keelpillikvarteti "ainuke kontsert", kavas oli Grieg, Beethoven ja Haydn.

12. novembril ilmus ajalehes Teataja "organisti Peterburis" Rudolf Tobiase kirjutis orelitest, kus ta tunnistab vendade Kriisade uue orelit Rõuge abikirikus Pindis ülikauniks ja soovib kõigil tellida orel Haanja meistrilt Kriisadelt.

15. ja 16. novembril esitati Tartu Peetri kirikus Aleksander Sprenk-Läte juhatusel esimese eestikeelse oratooriumi-ettekandena Haydni "Loomine".

18. novembril sai Tallinna muusika- ja lauluselts Lyra "põhjuskirja kaheksa paragraafi vastu eksimise pärast kubernerilt poolt kinni pandud".

22. novembril andis Tartu Bürgermusse saalis kontserdi Peterburi "kunstlauljanna" Mathilde Sinkel, kaastegev oli metsosopran Gali Nasimov.

Koostanud Heino Rannap

Kontserdikuulutus aastast 1903: Haydni oratoorium "Loomine" Aleksander Sprenk-Läte juhatusel, hakatus laupäeval kell 8 õhtu, pühapäeval kell 6 õhtu.

ILMUNUD ON...

EDITION IME

Toomas Siltan
Die Choralreform
in den Ostseeprovinzen
in der ersten Hälfte
des 19. Jahrhunderts

Ein Beitrag zur Geschichte
des protestantischen Kirchen-
gesangs in Estland und Livland

studio • verlag

Milleks ja kellele on vaja Eesti Interpreetide Liitu?

Eesti Interpreetide Liit (edaspidi EIL) on noorim loomeliit, asutatud 1998. aastal. Põhikirja järgi on liidu eesmärk klassikalise interpretatsioonikunsti arendamine ja väärtustamine; eesti interpreetide loominguliste huvide kaitsmine; sidemete tugevdamine eesti interpreetide vahel ja rahvusvahelise koostöö arendamine. EILI praegune juhatus valiti 9. veebruaril 2002, esimees on Marje Lohuaru, aseesimees Rein Rannap. Juhatuse liikmed on Peep Lassmann, Kadri Leivategija, Pille Lill, Vardo Rumessen, Siim Selis, Jaan-Eik Tulve ja Villu Veski.

Uurisime muusikutelt, mida nad liidust arvavad ja millised on nende ideed ja ettepanekud, kuidas liidu tegevust paremini korraldada. Idee EILI teema üles võtta pärineb Vardo Rumessenilt.

Marje Lohuaru, EILI esimees:

EIL on oma nelja tegevusaasta jooksul kujunenud arvuka liikmeskonnaga ühenduseks. Praeguseks on meil 123 liiget.

EIL juhindub oma tegevuses eelkõige põhikirjalistest eesmärkidest: eesti interpretatsioonikunsti väärtustamine, Eesti interpreetide osaluse suurendamine nii kodus kui ka välismaal.

Viimastel aastatel on Eesti interpreetid saavutanud kõrgeid auhinnalisi kohti mitmetel rahvusvahelistel võistlustel. Kindlasti vajaks nende loominguline potentsiaal paremat rakendust. Kuigi Eesti turg on väike, on ka siin veel arenguruumi.

Eesti interpreetidele paremate esinemisvõimaluste loomisel on EIL tegutsenud mitmes suunas.

Olulisem on Kadrioru kontserdisarja

käivitamine koostöös Kunstimuuseumiga. Praeguseks on kontserdisari saanud kindla koha Eesti kontserdielus. Sel aastal alustasime ka sarja visuaalse külje uendamise, publiku-uuringutega jne.

Jätub töö EILI koduleheküljega, mille üheks eesmärgiks on eesti interpreetide andmebaasi loomine. Alustatud on ettevalmistustega MIDEM 2004 muusikamessil osalemiseks.

Üks prioriteete on Eesti interpreetidele suunatud välisagentuuri loomine. Agentuur on mõeldavapääsmatu avaneval Euroopa tööturul.

Ka Eesti riigile on kasulik, kui me suudame ennast rohkem müüa, kui n-ö väljast sisse tuua. EIL on ette valmistanud projekti agentuuri käivitamiseks. Käesoleval ajal toimuvad selles küsimuses läbirääkimised Kultuuriministeeriumiga. EILI andmebaas on aluseks vajaliku teabe koostamisel.

Eespool on nimetatud EILI praegused prioriteetsed tegevusvaldkonnad. Nendele lisandub veel arvukalt marginaalsemaid töid liidu tegevuse korraldamises.

Aare Tammesalu:

EIL võiks teha Kultuuriministeeriumile ettepaneku loominguliste stipendiumide määramiseks (näiteks aastaks) väljapaistvatele eesti interpreetidele või kollektiividele, kes ei saa mingil muul moel majanduslikku tuge. Summa võiks olla aastast üks miljon, mida eraldatakse stipendiumi vormis (seega mitte maksualune tulu), umbes nagu Kultuurkapitali "ela ja sära". Toetuse saajad (näiteks 10, à 100 000 krooni) tuleks valida konkursi korras ja võimalus taotlust esitada peaks olema

Eestis on väga levinud, et interpreet peab ise endale honorari kauplema, ja seda ka soliidsetes kontserdiasutustes. Honorar sõltub interpreedi enesehinnangust, mitte sellest, kui hea mängija keegi on.

kõigil ilma mingi piiranguta.

EIL võiks teha suurtele Eesti pankadele ettepaneku koostööks. Näiteks pangad ostaksid väga häid keelpille (viuleid, vioolasid, tšellosid) ja annaksid vastava lepinguga kasutada konkursi alusel valitud mängijatele. Mitmetes välisriikides toimib see hästi, Itaalia viiuli hind aina tõuseb. Nii paigutaksid pangad oma raha tulusalt, peale selle tuleks see kasuks nende mainele. Ehk tekib ka suurem kultuurihuvi. Eesti keelpillimängijatele oleks see võimalus kas või kordki elus mängida korralikul instrumendil (pianistidel on see võimalus olemas, näiteks EMA klaveripark on korralik, sellesse on investeeritud suuri summasid). See oleks hea koostöö rahamaailma ja kunstnike vahel.

EILI suureks saavutuseks on kontserdisari Kadrioru lossis, mis annab organisatsiooni liikmetele loomingulise väljundi ja rikastab Tallinna kontserdielu.

EIL väärtustab nende muusikute tegevust, kes soovivad tegutseda väljaspool riiklikke struktuure ja organisatsioone ega pea vajalikuks end siduda pikaajaliste töösuhetega.

Kui heliloojaid ja nende loomingut tutvustavad Eesti Heliloojate Liit ja Eesti Muusika Infokeskus, siis interpreetidel puudub samaväärne väljund. EIL peaks palkama professionaalse ja kogemustega mäenedžeri ning andma talle kõik võimalused edukaks tegutsemiseks.

Toomas Velmet:

Esimesi katseid sellist liitu luua tehti juba umbes kolmkümmend aastat tagasi, mis lõpuks formeerus Eesti Heliloojate Liidu interpreetide sektsiooniks. Tehtust pean väärtuslikumaks eesti interpreetide infobaasi loomist ja kammermuusika väärtustamist Kadrioru lossi kontserdisarja kaudu. Väga oluliseks ja kohati ka tulemuslikuks pean jätkuvaid läbirääkimisi Eesti Kontserdiga, Klassikaraadio ja ETVga ning teiste meediakanalitega.

Marju Riisikamp:

Hindan EILI töös seda, et nad korraldavad eesti interpreetidele kontserte Kadrioru suurepärasel saalis ja ka tasustavad viisakalt. Suurem koostöö võiks olla Kadrioru muuseumiga, see tooks maha rohkem publikut. Vastasel korral võib juhtuda nii (tegelikult juba ongi juh-

Eesti interpreetid püüdleval avaramate tegutsemisvõimaluste poole.

FOTO HARRI ROSPU

tunud), et muuseum paneb kell 17.00 plaksti! ukseid kinni ja kihutab kõik külastajad majast välja, selle asemel et nad sõbralikult kontserdile juhatada.

Mina tunnen puudust interpretide juriidiliste õiguste kaitsmisest, samuti võimalusest kohtuda oma kolleegidega n-ö tööväliselt (lihtliikmete arutelud, kohtumised). Viimane mõjaks ülirikastavalt.

Ia Rimmel:

Väga aktiivselt tegutsevatel interpretidel on esinemisvõimalusi mujalgi, kuid ka nemad kasutavad EILi võimalusi väikeseks meeldivaks kammerkontserdiks. Harvem esinevate ja õpetamise kõrvalt mängivatele interpretidele on EIL veel eriti vajalik. Ei pea ise saali leidma, seda kinni maksma, reklaami eest hoolitsema, selle kõik teeb EIL. Ja muusik ei mängi tasuta (mida tuleb ette) – EILilt saab ka honorari.

Interpretide kohta võiks kodulehel olla rohkem fotosid ja elulugusid, kellel on, neil ka linke arvustustega.

Kontserdisarju ja esinemiskohti võiks olla rohkem. Korraldada võiks ka mõne festivali. Reklaami võiks teha rohkem ja n-ö pealetükkivamalt. Vähem rõhutada akadeemilisust, sest see publikut kohale ei too. Võib-olla saaks kuulajajaks rohkem organiseerida Kadrioru lossi nagunii külastavaid turiste.

Ene Nael:

Oluline on võimalus esitada kontserdiideid EILi korraldatavale kammermuusi-

Meil on suurimaks kontsertide pakkujaks üsna monopoolse välimusega Eesti Kontsert, kes ei ole sunnitud Eesti interpreeti üldse kasutama, kui ei taha.

ka sarjale Kadrioru lossis. Ja mis veelgi tähtsam, need ideed jõuavad ka lavale. Märkimist väärib soodustus Eesti Kontserdi üritustele, mis sisaldab kindlasti nii reklaami-müügi momenti kui ka tunnustust EILi tegevusele. Selline soodustus võiks kehtida ka eespool mainitud sari-kontserdi puhul Kadriorus. Küsimus ei ole ju niivõrd materiaalses küljes, kui-võrd võimaluses kohtuda rohkem kui aastakoosolekul.

Samas on see organisatsioon, mis annab noorele akadeemia katuse alt "pääsenud" muusikule võimaluse edasi tegutseda. Sarnaselt Kadrioruga võiksid toimuda veel kontserdid ka väljaspool Tallinna ja ka väljaspool Eestit.

Võiksid olla omad nn reklaami-"kõllid" raadios ja televisioonis, aktiivse info-ga varustatud kodulehekülg.

Tiit Kalluste:

Kuuldavasti töötab liidu juhatus hetkel aktiivselt Eesti muusikute ekspordi probleemidega, teada olevalt ei tee seda siiani

ükski kontserdiorganisatsioon. Küll aga on üliarenenud artistide import. Siin on EIL tasakaalustav jõud. See tegevus võiks olla minu silmade läbi ka üks liidu prioriteete: Eesti muusikute "turu" täpsem ja operatiivsem info levitamine eelkõige väljapoole Eestit.

Kindlasti ei saa siin ära teha riigistuste tööd, kuid midagi siiski.

Kristi Mühling:

Üks asi, millest ka EILI üldkoosolekul on räägitud: esinejatel võiksid olla honoraride piirmäärad, millest vähem kontserdikorraldajad ei tohiks maksta. Eestis on väga levinud, et interpret peab ise endale honorari kauplema, ja seda ka soliidsetes kontserdiasutustes. Honorar sõltub interpreedi enesehinnangust, mitte sellest, kui hea mängija keegi on.

Jaan-Eik Tulve:

EIL on loodud tegutsevate interpretide huvide kaitseks ning loomevõimaluste parandamiseks. On peetud läbirääkimisi nii Eesti Raadio, televisiooni, Eesti Kontserdi kui ka asutustega. Eesmärgid on ikka samad. Et eesti interpreedil oleks piisavalt võimalusi oma tööga end ära elatada.

On ju kõigile teada, et idaeurooplasid õnnestub maailma muusikaturule meelitada üsna sümboolsete honoraride eest. See olukord ei muutu enne, kui me ise ei hakka oma muusikutesse lugupidavalt suhtuma. Kahjuks kohtab Eestis veel selliseid klassiühiskonna jäänukeid, kus ühe ja sama festivali raames võidakse maksta kodumaisele tippinterpreedile nelikümne korda vähem honorari kui välismaisele kolleegile. Meil on suurimaks kontsertide pakkujaks üsna monopoolse välimusega Eesti Kontsert, kes ei ole sunnitud Eesti interpreeti üldse kasutama, kui ei taha. Muusik võib aga teatavasti ka rooste minna. Seepärast on EIL organiseerinud kontserdisarja Kadrioru lossis, kus aasta jooksul annavad liidu liikmed kaks kontserti kuus.

Kindlasti võiks toimuda tunduvalt rohkem kontserte maakotades. Et meie muusikud saaksid anda normaalsel arvul kontserte, peavad nad Eesti piiridest aegajalt välja pääsema. Välismaal on aga suur konkurent ja juurdetulijaid keegi ei igatse. Seepärast on meie liidu üks olulisemaid ja aktuaalsemaid küsimusi Eesti interpreedi inimlikel tingimustel välja aitamine.

Meil on meedia pideva tähelepanu all kõiksugu popmuusika ja muu tähtsusetu pudi-padi. Kui päevast päeva edendatakse umbrohukasvatust, siis ei ole võimalik kultuurtaimedel kasvada.

Vardo Rumessen:

On äärmiselt kahju, et viimasel ajal pööratakse Eestis interpretatsioonikunstile üha vähem tähelepanu. Eriti puudutab see noori. Nende tegevusvõimalused Eestis on väga piiratud. Paljud, kes on saanud hea hariduse, on lahkunud.

Miks arvatakse, et interpreetidel on riiki rohkem vaja kui riigil interpreete? Või arvatakse, et pigem edendame ainult põllumajandust? Kuidas saab rääkida hariduse väärtustamisest, kui näiteks muusika valdkonnas ei peeta kõrgharidusega spetsialistide arvamust tihti üldse oluliseks?

Kahjuks otsustavad meil muusikaküsimusi tihti inimesed, kel puudub neist arusaamine. Eriti puudutab see ajakirjandust (ka kultuuriajakirjandust!), raadiot ja televisiooni, kus töötavad inimesed ei ole suutelised mõistma klassikalise muusika tähtsust inimese vaimsete omaduste kujundamisel. Nad lähtuvad oma isiklikust piiratud arusaamast ja piirduvad vaid kergekaalulise tühja-tähjaga. Uudisetaadetes lihtsalt ignoreeritakse olulisi muusikasündmusi.

Agressiivne lärmimuusika tapab avalikes kohtades viimasegi individuaalse mõtlemisvõime. Kergemakaaluliste ja pealiskaudsete tendentside süvenemine kahjustab olulisel määral tõsisemaid suundumusi ja ettevõtmisi interpretatsioonikunsti edendamisel. On kurb vaadata, et mõnedki tõsised muusikud lähevad kaasa pealiskaudsete ja muusikaväliste efektidga, taotlemaks odavat publikumenu.

Interpretatsioonikunst vajab väga tundlikku keskkonda, millele tuleks pöörata palju rohkem tähelepanu, et

aidata kaasa muusika mõistmisele. See tähendab ka vajadust suurendada muusikahariduse mahtu gümnaasiumides; muusikaraamatute, heliloojate elu ja loomingu tutvustamist; interpretatsioonialast kirjandust; nootide väljaandmist ja nende tutvustamist ning kättesaadavaks tegemist; riiklikul dotatsioonil põhineva plaadistuudio käivitamist; eesti interpretidele plaadistusvõimaluste tagamist ja nende saavutuste väärtustamist.

Iga haritud eestlane ei peaks tundma mitte ainult Tammsaaret, Vildet, Liivi, Underit, vaid ka Tobiast, Saart, Tubinat, Ellerit.

Selle asemel on meil meedia pideva tähelepanu all kõiksugu popmuusika ja muu tähtsusetu pudi-padi. Kuidas ei saada aru, et see on hukatuslik kogu ühiskonnale? Kui päevast päeva edendatakse umbrohukasvatust, siis ei ole võimalik kultuurtaimedel kasvada.

Kui riik ei hakka püüma kommertsmuusika levikut, siis tuleb paratamatult hakata maksma üha suuremaid summasid klassikalise muusika propageerimiseks ja tutvustamiseks. Kui küsitakse, kust leida selleks raha, siis vastan: kommertsimaksustamisest. Kui seda ei soovita teha, siis jätkub negatiivsete nähtuste mõju ühiskonnale. Kõik need asjad on väga tihedalt omavahel seotud ja üks mõjutab teist.

Oleks aeg aru saada, et liberaalse turumajanduse reeglid mõjutavad negatiivselt ühe väikerahva kultuuri arengut. Tippkultuuri väärtustamine võiks ehk olla ainuke päästerõngas, mis suudaks meid hoida rahvuslikust katastroofist.

Küsitlenud ja eessõna kirjutanud Mirjam Tally

MEELDE- TULETUS

Koguteost "The Works of
Eduard Tubin" on
võimalik ette tellida
1. detsembrini 2003.

Eesti Muusikaakadeemia kontserdid novembris 2003

1. november kell 17.00

EMA kammersaal
doktorikontsert
OLGA VORONOVA (viul)
klaveril Mati Mikalai
kavas Beethoven, Stravinski,
Lutosławski

2. november kell 16.00

Estonia kontserdisaal
EMA sümfooniaorkester
dirigent Eri Klas
solist Margus Uus (tšello)
kavas Tšaikovski

6. november kell 18.00

EMA kammersaal
magistrikontsert
JORMA TOOTS (klaver,
kammeransambel)
kaastegevad:
Leonora Palu (flööt),
Levi-Danel Mägila (tšello)
kavas Schubert, Tüür,
Prokofjev, Boulez

9. november kell 16.00

EMA kammersaal
magistrikontsert
GERLI KIRIKAL (klaver)
kavas Bach, Mozart,
Chopin, Cowell, Sisask

12. november kell 18.00

EMA kammersaal
noored dirigendid
esinevad puhkpilliorkestrid
ja -ansamblid

18. november kell 18.00

EMA kammersaal
magistrikontsert
KRISTINA KRIIT (viul)
klaveril Elena Fomina
kavas Beethoven, Prokofjev

20. november kell 18.00

EMA orelisaal
dots Andres Uiibo
ORELIKLASS

21. november kell 18.00

EMA kammersaal
magistrikontsert
"Armastusega läbi muusika"
ANU AIMLA (laul)
klaveril Siim Poll
kaastegevad:
Jaak Teppart ja Bert
Raudsep (lavakunst)
kavas Debussy

23. november kell 16.00

EMA kammersaal
magistrikontsert
TANEL JUUSAAR
(tromboon)
klaveril Ralf Taal
kaastegevad:
Uku Ratas (metsasarv),
Roman Petuhhov (trompet)
kavas Poulenc, Crespo,
David

25. november kell 18.00

EMA orelisaal
Imbi Tarumi
KLAVESSIINIKLASS

27. november kell 18.00

EMA kammersaal
ANN REIMANN (klaver)
kavas Bach, Beethoven,
Schumann

30. november kell 16.00

EMA kammersaal
dots Aavo Otsa
TROMPETIKLASS
klaveril Meeli Ots

Andke lapsele võimalus muusikat õppida.

FOTO EIKE KIRIKAL

KADENTS

Kümme küsimust Eesti Muusika- koolide Liidu kümnennda aastapäeva puhul

Küsib ja vastab
Urvi Haasma,

EMLi juhatuse esimees

Mis on Eesti Muusikakoolide Liit?

Eesti Muusikakoolide Liit on mittetulundusühing, mille moodustasid muusikakoolide direktorid 1993. aasta sügisel. Liidu tegevus on suunatud muusikakoolide töö toetamiseks ja edendamiseks. Liitu kuuluvad 74 muusika- ja kunstide kooli esindajad.

Mis sundis sellist liitu looma?

Liit ei tekkinud tühjale kohale, meie koolide aktiivne koostöö oli selleks ajaks kestnud juba kümmekond aastat. Tegutses direktorite nõukogu, kes koordineeris meie tegevust. Seega, kui tekkis võimalus ka juriidiliselt organiseeruda, oli vundament, millele toetuda, olemas. Põhjusi sellise liidu registreerimiseks oli mitmeid: puudusid eestikeelsed õpikud solfedžo ja muusikaloo ainete tarvis, oli soov jätkata juba traditsiooniliste õpilaskonkursside korraldamist, tagada õppe- ja ainekavade ühtsus, edastada informatsiooni ja anda koolidele tuge kiirelt muutuvast töö- ja sotsiaalses keskkonnas.

Millised on olnud liidu põhilised tegevussuunad?

Eelkõige õpikute väljaandmine. Mõõdunud kümne aasta jooksul oleme välja andnud emakeelseid ja eesti autorite koostatud solfedžo- ja muusikaloo õpi-

kuid, samuti instrumentaalmuusika kogumikke.

Pidasime oma kohuseks jätkata õpilaskonkursside korraldamist, millel on juba pikk ajalugu. Võistluste korraldamiseks oleme mõnel aastal saanud rahalist toetust Haridus- ja Teadusministeeriumilt, mis on olnud suureks abiks.

Jõudumööda tegeleme ka õpetajate täiendkoolituse korraldamisega. Viimane suurem ettevõtmine oli 24.–26. augustini Põltsamaal, kus osales üle 80 solfedžo-õpetaja.

Oleme püüdnud olla koolide juhtkonnale toeks ja abiks mitmesuguste juriidiliste ja koolikorralduslike küsimuste lahendamisel.

Eesti Muusikakoolide Liit on korraldanud ka mõningaid kontsertidega seotud projekte. Üheks suuremaks oli “See ongi Suur Muusika”, mis toimus koostöös Estonia Talveaiaga. Viie hooaja jooksul jõudsime teha neli programmi ja tutvustada nende raames erinevaid instrumente ja nendele kirjutatud muusikat. Täna siinjuures nii Estonia Talveaia töötajaid kui ka Eesti Kultuurkapitali, kes projekti õnnestumist omalt poolt toetasid. Teine mahukam ettevõtmine oli 2002. aastal, kui korraldasime kontserdireisi Taani *steelband*’ile Black Magic, et tutvustada Eestimaa erinevais paigus, mida “teraskaussidel” esitada annab.

Eesti Muusikakoolide Liidu tegemistest ja liikmetest saab pisut rohkem infot meie kodulehelt www.eestimuusikakoolideliit.ee.

Mida kujutab endast muusikakool, kellele ju liidu tegevus on suunatud?

Eesti muusikakoolide ülesanded on päris mitmekesised: laste võimete kavakindlast arendamisest ja kohaliku kultuurielu edendamisest professionaalse muusikahariduse omandamiseks vajaliku põhihariduse andmiseni. Seetõttu on ka muusikakoolid (koos tunduvalt väikesearvulisemate kunstikoolidega) ainukesed huvialakoolid, millel on riiklik õppekava, mis üsna täpselt määratleb nõuded ja taseme nii õppeaja jooksul kui ka kooli lõpetamisel. Samal ajal kuulume seaduse järgi huvialakoolide hulka, mistõttu on mitmel pool tegemist, et mitte-muusikuile selgitada muusikakoolide ja teiste huvialakoolide õppetöö korralduslikke ja sisulisi erinevusi. Põhiline tähelepanu meie muusikakoolides on suunatud pilliõppele ja seega instrumentaal-

muusikale. On juba kord nii, et pilliõpe nõuab õpilaselt mitut aastat kannatlikku ja hästi juhendatud tööd, enne kui tulemused on ka kuulajale märgatavad. Kiiret edu ja populaarsust, nagu mõningate muude huvialadega tegeldes, loota ei ole.

Liitu kuulub ka rida nn kunstide koole?

Tõepoolest, mitmetes Eestimaa väiksemates paikades on praktilistel kaalutlustel muusikakooliga liidetud ka kunstikool. Mõnelgi pool tegeldakse ka tantsuga. Enamasti on muusikahariduse osa neis koolides kõige mahukam, mistõttu neil ongi huvi Eesti Muusikakoolide Liidu töös osaleda.

Aga nüüd koolidest lähemalt. Kas kümne aastaga on midagi muutunud?

Tegelikult paljugi. Esiteks, võtsime oma kunagise nime "lastemuusikakool" eest ära sõna "laste", sest koolid ei piira oma vastuvõttu enam kindla vanusega. Varsti astutakse selles veelgi sammu edasi: tekkimas on esimene nn huvi-keskstmee kool. Põltsamaa muusikakooli ja Põltsamaa Ühisgümnaasiumi koostöös avatakse järgmisel õppeaastal gümnaasiumi juures spetsiaalne muusikaalane humanitaarklass. Seda selleks, et õpilased, kes ei otsusta kohe pärast muusikakooli ja üldhariduskooli üheksanda klassi lõpetamist oma tulevikku muusikaga siduda, vaid soovivad saada ka tugevat muusikaalast keskharidust, saaksid gümnaasiumi lõpetamise järel oma muusikaõpinguid jätkata juba paremalt tasemelt.

Teine suur muutus on paralleelse, väiksema mahuga õppekava kasutusele võtmine. Sellel on mitu põhjust. Üks olulisemaid on see, et muusikakoolid on nüüd juba rohkem kui kümme aastat täielikult omavalitsuste finantseerida ja viimaste huvides on, et muusikaharidust saaks võimalikult rohkem õpilasi. Kuid ka õpilaste suur hõivatus üldkoolis ja teiste vabaaja tegevustega on selle õppekava kasutamisele suuresti kaasa aidanud.

Kolmandaks, pöörame enam tähelepanu praktilisele koosmängule. Just ansamblike ja orkestrite kaudu on võimalik kohalikku kontserdielu elavdada. Siit tuleneb vajadus selliste õpetajate järele, kes suudavad muusikat seada just oma koolis õpetatavatest pillidest koostatud ansamblikele.

Neljandaks, on suurenemas džäss-

muusika osatähtsus meie koolides ning tegeldakse improvisatsiooniga ja loomingu-arendamisega laiemas mõttes. Seda just õppetöövälise ürituste kaudu (suvine Saue muusikakooli loomingu festival, loomingupäevad Maardu muusikakoolis jne).

Mis koolidel mureks?

Mõnigi asi teeb murelikuks. Muusikakoolid, mida kunagi finantseeriti riigieelarvest, on praegu kohalike omavalitsuste ülalpidamisel. Siiras tunnustus omavalitsustele, kes selle kuluka ülesandega on hakkama saanud. Samas kerkivad siit ka probleemid. Kuna omavalitsustes on rahalised võimalused erinevad, siis erinevad ka meie muusikakoolide kõrgharidusega pedagoogide palgamäärad kohati 2000–2500 krooni võrra. Kohalikus kontekstis on oluline ka erinevus üldkooli õpetajate palgamääradele. Seetõttu on mõnelgi pool kahjuks tekkinud arvamus, et muusikakooli õpetajad ei olegi õpetajad (siit viide mõistetele "huvialaharidus" ja "huvialakool").

Samast põhjustest saab alguse teinegi probleem. Kuna ühe valla/linna huvialakoolis käib lapsi naaberomavalitsustest, kus kooli ei ole, nõuab kooli omanik neilt kohamaksu tasumist. Aga kui naaberomavalitsus ei suuda/ei taha maksta ja kooli omaniku rahakott ei luba neid enam oma raha eest koolitada, mis siis teha? Selle olukorraga on vastamisi olnud paljud meie koolid ja nende omanikud.

Muret teeb koolide pillipark. Instrumendid on aastakümneid vanad ja amortiseerunud. Rääkimata sellest, et uusi, noorte seas populaarseid erialasid (saksofon!) saabki avada siis, kui on võimalik neid instrumente koolile muretseda. Lisame siia muusikakeskused, löökpillikomplektid, mida džässansamblid vajavad jne. Võib julgelt öelda, et koolide niigi kõhnast eelarvest moodustab 95 protsenti palgafond.

Puudus on õpetajatest. Eriti vajatakse viiuli-, kitarr-, löökpilli- ja puhkpillipedagooge. Täna sel päeval peame silmas kõrgharidusega pedagooge.

Mis teeb heameelt?

Mõnigi asi teeb rõõmu. Et koolid on alles. Et on hulk omavalitsusi, kes oma muusikakoole väga hoiavad ja toetavad. Et meie õpetajate palgaprobleemid on

TALO Kultuuritöötajate Ameti liidu abil ja toetusel jõudnud ka omavalitsuste liitunudeni. Tänu sellele eraldas riik 2003. aastal omavalitsusliitude kaudu raha palgaerinevuste korrigeerimiseks. Palkade võrdsustamisest üldhariduskoolide õpetajatega ei saa küll veel rääkida, aga abi oli sellest mõnelgi pool. Koostöös Kultuuritöötajate Ameti liiduga registreeriti 2002. aasta suvel Eesti Muusika-, Kunsti- ja Kunstide Koolide Töötajate Ameti liit, kellelt loodame edaspidi aktiivset osalemist meie õpetajate palgaküsimuste arutamisel.

Eesti Muusikakoolide Liit sai käesoleval aastal Haridus- ja Teadusministeeriumilt suure rahalise toetuse. Täname! Saadud ühest miljonist umbes kaks kolmandikku jagame koolidele õppevahendite muretsmiseks ja kontserttegevuse korraldamiseks, kolmandiku jätame liidu käsutusse õpikute väljaandmiseks ja 10. aastapäeva tähistamiseks.

Millised on liidu suhted teiste riikide muusikakoolidega?

Eesti Muusikakoolide Liit on Euroopa Muusikakoolide Liidu (EMU) liige alates 2000. aastast. Kutse saime küll juba 1993. aastal, kui liit loodi, ja osalesime ka vaatelejana EMU peassaambleel, kuid meie algusaastate rahaline olukord ei võimaldanud liikmeks astuda. Tuli valida, kas Euroopa Muusikakoolide Liidu liikmemaks või õppematerjalide koostamine ja väljaandmine. Valisime viimase.

Ja viimane küsimus – kas ja kuidas tähistame 10. aastapäeva?

Püüame tähistada ja selle abil pisut enam teadvustada meie koolide tegevust ja loodetavasti ka tähtsust. Juubelikuuks on november, mil toimuvad kontserdid üle Eesti ja mille kahel viimasel nädalal näitab Eesti Televisioon videoklippe meie õpilaste esinemistest. Ametlikult tõmbame küll otsad kokku suure lõppkontserdiga Estonia kontserdisaalis 30. novembril kell 14, kuid ka pärast seda toimub mitmetes koolides aastapäevaalepühendatud kontserte.

Ootame kõiki aastapäeva üritustele!

Metabori märgi all

KI WA

Esimene metabor toimus 10. märtsil 2001 juhuslikult Endla tänava endises narkoloogiahaiglas, kus asus mu ebaseaduslikult territorialiseeritud *squat*-stuudio *Salaaed*. Sõõgisaali installeeriti helitehnika, valgus- ja kineetilised objektid, projektorid, keerdlauad, efektiblokid *etc.* Osalesid Kaarel Kurismaa, Martini, A nagu alfa, dj Masin ja mina. Mõne tunni jooksul toime pandud heli- ja ruumi-*performance* dokumenteeriti hilisema de/rekonstruktsiooni tarbeks.

tinglik vahepealkiri: miks metabor

Sõna on omaette väike maailm. Aju on omaette suveräänne platoo-olemine. Meist mõne platool võttis metabor muutusele ligilähedase kuju juba teatava ajamõõdu tagasi, q me Tartu avangardi esindaja Martiniga (NE!) tema lo-tek stuudios abstraktseid helisituatsioone kujundasime. Samal ajal arenes Tallinnas plaan korraldada A nagu alfaga (Luarvik Luarvik) ambientile ja *glitch*'ile keskenduv *chill*-üritus endise sõjatehase Dvigatel territooriumil paiknevas fotostuudios Real, mille rahulik ja justkui abstraktsema elektroonika kuulamiseks loodud atmosfäär meid inspireeris.

Seltskonna kureerimise üks põhjusi oli soov viia kokku kineetilise popkunsti pioneer, kultuskunstnik-konstruktor Kaarel Kurismaa ning noor dj Masin (Terrorwave), sest (kantseliitlikult väljendudes) erinevate kunstivaldkondade, eriti veel erinevas vanuses esindajate ühise suhtlusplatvormi võimalikkus oli teema. Faktist hoolimata on enne ja pärast seda eksperimentaalne multimeediakultuur suures osas sündimata jäänud ja Kurismaa tuleks ilmselt presidendiks kuulutada. Kurismaa seotus siinmail ähmase traditsiooniga ja isiklik sümpaatia ta marginaalset muusikat tootvate objektide kohal andis põhjust juhtida ta kokku Masinaga, keda kohtasin tänu Hiiumaa natiivile, Amsterdamsis resideeruvale ainu-

laadse hüпно-*techno* loojale Relektrole, ning enda initsiatiivil ebaseaduslikult hoiatavad keldrisse rajatud *underground*-ruumis Yo-Yo club. Peamiselt elektroonilise muusikaga sisustatud ajaosad olid nii friigid, et need muutusid otseq osalus-*performance*'iteks, kogu ürituse väärtus sotsiaalse skulptuurina tundus aga situatsioonistliku aktina. Eesti parima nimega dj-ks nimetatud Masin kasutab digitaalselt *hardcore*'ist ja avangardist välja kasvanud iseloomulikult väga väikeste plaadifirmade toodangut, kes pressivad vinüüliledele masinaheliseid, luupivaid industriaalmantraid. Kurismaast kirjutades olin varem projitseerinud ta fenomeni ajaloolisele taustale, modernistliku paradigma-ga suhestumisele erinevatel printsiipidel.*

Järgmine metabor maendus 30. märtsil fotostuudios Real. Eespool nimetatule lisandusid loodushäälte väljaandja Ivar Vinkel (Ambient in ambient), Aivar Tõnso (Ulmeplaadid), Galaktlan (Kohvi-records), neegrihääline MC Basquit (Difference) ning psühkedeelsed muulased pOrt & Atoo. Perspektiiv keerduks spiraaliks kontseptuaalsete nihkesituatsioonide ümber.

metabor on seiklus, simuleeritud teadmatus muusikast, teatrist, metaklubist, grupi- meditatsioonist ja puhas-absurdsest printsiibist.

enese ees ja järel

Järgmised metaborid 1. mail 2001 ja 2002 kell 4.20 (Päikese ilmumisaeg) ufode maandumispaika meenutaval Maarjamäe memoriaalkompleksil mere ääres olid seniseist radikaalsemad totaalininstallatsioonid, konkreetse olukorra hingused nihkenurgas.

Nii metagrupid q boreaalmultimeedia metafüüsiliseks teatriõhtuks nimetatud metabori tekkimiseks oli palju eeldusi, mida nüüd ei oskaks enam tähtsustadagi: vingemate teoreetikute, voolude ja esindajate ülelugemine, ekstrakodeerimine, kuulamine ja vaatamine; seiklusvaim; mõnede objektide helid, varjud, välimused ning nende peegeldused alateadvuses; mõtted boreaalsolaariumist; tühimused etableerunud klubikultuurist.

Sotsiaalsel tasandil võtab metabor q miniturbo üha järsemad kurve, aga metabor ongi seiklus, simuleeritud teadmatus muusikast, teatrist, metaklubist, grupimeditatsioonist, puhas-absurdsest printsiibist. Võluseenele tuleb teatavasti alati öelda kasutamise eesmärk (nõidade "taotlus" viib läbi ruumi ja aja lõpmatusse), gurud hoiatavad abstraktsetele ebatavalistele kogemustele orienteerumise eest. Nii tuleks ka masinale öelda alati kasutamise eesmärki, ent olles metabor, orienteerume me meelega just seiklusele, sest seletused võtavad aega (nagu on kirjas klassikute tekstides), eesmärki püstitamata on purjeks juhus ja tüüriks seikluslik mittetegemine.

Metabor on ürgheliipüüdja, tööriist nimega *abstraktne masin*, mis on muidugi reibas paradoks, nagu matemaatiku ja helilooja Clare Quilty** tõestus, et lennukid ei saa lennata. Suur Tõll, Suur Munn ja teised ja "kolmandad" postpsühhoanalüüsi kesksed ihamasinad – nagu näiteks indiaanipealikud – moodustavad *elektra rombi*, mida õndsas pilgul reterritorialiseeritakse. Kindlasti on metabor situatsioonistlik akt, osalusel põhinevate mänguliste olukordade ja ajutise keskkonna konstrueerimisega *jedno zebranie i jedna wystawa rocznie. Na walne zebranie w roku 1 963 przyzlo wszystkicho 15 osob. Zalozycielom zabraklo oddechu w obliczu.* Põhjus, miks siia paar odžibvekeelset lauset sattus, on iseenesest lihtne: hoidsin spetsiaalses metaborina pealkirjastatud *folder*'is kõiki "teemaga" seotud märkmeid ja kuna ma tihtipeale kasutan kohti, kuhu on juba midagi kirjutatud, siis seekord sattus see

olema üks paberitükike, kuhu teisele poole oli paljundatud detail trükimeedia pinnast. See on näide metaboreaalset paradigmat, mis kõlab kui jutt nõid

Kõkvatist: kuidas märkmed deterritorialiseerisid *folder*'i ja selle kaudu kogu teema.

displacement manque

Šamanistlik maailmavaade sisaldab tavaliselt usku manasse, mille väravaks on teisenemine välispidises reaalsuses, kasutades unenägemist või erinevaid taju teendamise meetodeid (psühhoaktiivsed ained, leelutamine, ekstaatiline tants). Teoreetilisi printsiipe viib šamaan praktiliselt täide tehnikatega, mille toimemehhanismidest pole vaja aru saada: ainuke kriteerium on nende toimimine. Tehnošamaani visioon on selle ekstensioon, sisaldades usku, et tehnoloogilised infrastruktuurid on saanud nii määratuks, et neid täielikult mõista polegi võimalik. Nähakse sidet vaimude maailma ja arvutivõrgu vahel, olemuslik tuum on algoritm, ja moraal mis võiks tuletuda sellest algoritmist, aitab tehnosamaani vahendusel tehnoloogia vaimul ilmsiks tulla. India klassikalises filosoofias usutakse, et iga mõte või idee pärineb helist (*nada*). Momendil, q me mõtleme, tekib kuuldamatu heli. Seoses oma pildisarjaga "Masinad" on Lapin rääkinud soovist viidata masinatele kui uuele loodusele, protsessile, mis kujundab uusi seisundeid kogu kosmilises looduses, tehismaailmale, mille toimest me endile vähe aru anname.

raba:väli:

Modernism ja masinkultuur on loonud ka uue monotoonse ning metafüüsilise välja, maastiku, industriaalse või postindustriaalse keskkonna, mis pole sugugi vähem efektiivne vanade kultuuride "firmamaastikest", nagu mäed Tiibetis, taiga Siberis, kõrb indiaanlastel, raba eestlastel. Maastiku tähendus on platoidne, selle avaldumise vorme leiab tekstist ja helist osaluse ning kulgemiseni. Metabori jaoks on masin subjekt, kes heli tekitab (ka oma visuaalsusega) saab maailmakirjelduse muutjaks-nihestajaks, olles "õigel hetkel" ka segaja, ärritaja, meenutaja. Seda teatakse ammu ja see on vibratsioonide organiseerituse müüjuuretase. Pole vahet, kas kuulame klaverit, raali, nõiatrummi, kohvimasinat, tuulekella, kiike, bulu-ributit, parmupilli või linnu-

laulu. Lähedal olevast Apolloniuse kabelist kõlab surmakelluke. Maailmakirjeldusest ripub ära subjekti orientatsioon maailmas; q kaob ruumiline orientatsioon, kaob ka tavaline maailmakirjeldus. Ruumilist orientatsiooni lõhuvad eelkõige monotoonsed helid, mille visuaalseks ekvivalendiks on maastikud. Monotoonsuse, meditatiivsuse ja tekstuuri (*contra* struktuur) tagasitulek kaas-aegsesse lääne muusikasse sai suuresti teoks tänu masinatele, nii otseselt q konverteeritult. Üheksakümnendate algul lansseeriti termin "tehnoshamanism", mis püüdis teatavat hedonistlikku klubikultuuri kirjeldada šamanismi maatriksis. Reividel ohtralt tarbitud narkonaudikumid ja psühhoaktiivsed ained koos monotoonse ja korduvate rütmide sisendliku vooluga võimaldasid kaasaegsele urbanistlikule noorele eskapistlikke alternatiivseid tajuolukordi, võimalust saavutada seni kogematut transsi – muusika korduvate üksuste mõjukeskmeks on ring, täiuslikult arhetüüpne kujund, mille jõud peitub katkematuses. Helivoolu sisenedes teiseneb ajataju, vahel lakkab ka sisediaaloo. Dj rolli nähti q šamaani oma ja tantsupidu q grupimeditatsiooni või rituaali. Tegelikku energia suunamist ei toimu. Tehnoshamanism on popkultuuri nähe, nagu ka kuuekümnendate psühedeeliline liikumine või valgete rasteemete olemasolu. Tehnoshamanismi probleem: kas selle näol on tegemist pluralistliku kultuurikihiga ühe väikese subkul-

modernism ja masinkultuur on loonud uue monotoonse ning metafüüsilise välja, maastiku, industriaalse või postindustriaalse keskkonna, mis pole sugugi vähem efektiivne vanade kultuuride "firmamaastikest", nagu mäed Tiibetis, taiga Siberis, kõrb indiaanlastel, raba eestlastel.

tuuri/keelerühmaga või on tal tõeliselt õigus olla sajanditevanuse nõidade traditsiooni üks tänapäeva ja tehnika progressiga kohanenud harusid. Kogemuse variatiivsust on šamanismis alati rõhutatud, nii ei tohiks vahet olla, kas kohtumine jõuga peale autohüpnootilise transi saavutamist toimub metsas kiikudes või klubis õhtudes. Natiivrahvad ütlesid: "ajutiselt püha". See võis olla ükskõik milline ese või paik, mis pärast seda q talt oli saadud, mis tarvis, hooletult ripakile jäeti.

ürgheli

Metabori kosmogoogiline "A" on ürgheli: tingimatu algolemus. Maailma või mingi teise ülim müstifikatsioon või teisenemine ei saa muutuda muuks kui helitajumiks, ürgheli kahtlemata kõige labürindikeskemaks uneks. Selleks oli juba ruumi vaja ja kõik ülejäänud on juba minevik ja ajalugu pole enam vaja, ainult loodust, aju, heli ja uut reibast tulevikku.

Ürgheli, informatsiooneelne seisund ja abstraktne kõige puudumine loob iseendast naguali, tühjus teadvustab iseennast, idee hakkab liikuma, et endale vormi luua, mõtleb iseendast mõtte, see mõte saab keha. Teisisõnu, vibratsioonitu heli jõuab vibratsioonifaasi, teatud hetkel tekib vastavast sagedusest füüsilise vorm: nagual hakkab liikuma tonalisse. Ta kuuleb sellest sulandumisest iseenda uut heli. Tööriistad on ürgheli püüdjad, maagilised poosid ürgheli teadvusseisundisse. Inimese olemus on ürgheli, me sünnime siia, et seda teadvustada, olles tingimatult avatud tonalile, materiaalsele ruumile, kus vaim kohtab surma. Kõikumine pole ürgheli olemuse lahtimõtestamises, see oleks suhteliselt vähese väärtusega, probleem on transsendentsele struktuurile viitav tähendus.

Ürgheli on lõputult väike ja suur ja selle kõige paradoksid, millest pole mõtet rääkida. Käesolev tekst on vaid minu subjektiivne suhe metabori. Teiste osaliste oma küsige neilt endilt.

* Vt "Kin eetilise kunst. Tehno loogiline kunst". E-meedia keskus. Tallinn, 1999.

** Vt Quilty, Clare. "Signs, fear and purity". Displacement Manque, 1999.

Heliloojate Kappide dünastiast ja Suure- Jaanist

ALO PÖLDMÄE

Dünastiatel on maailma ajaloos ja ka muusikamaailmas olnud mängida oluline roll. Vaieldamatult pärineb tuntuim ja suurim muusikute dünastia Saksamaalt ning selleks on perekond Bach. Soomes on Hannikainen ja Merikanto, Lätis Medinši ja Kalninši muusikute perekonnad.

Meil Eestiski on oma heliloojate dünastia – Kappide oma. Ligi saja neljakümne aasta jooksul on Kapid eesti muusikalu oluliselt mõjutanud ja ilmestanud. Suure-Jaanis lükkas aktiivse muusikaelu käima Joosep Kapp (1833–1894). Tema muusikateadmised pärinesid Valgast Cimze seminarist, kust võrsusid ka esimesed eesti heliloojad Kunileid, Saebelman ja Thomson. Joosep asutas kohaliku mees- ja pasunakoori, samuti laulu- ja mänguseltsi Ilmatar. Meeskooriga käidi 1869 esimesel üldlaulupeol Tartus.

Kultuuritööd jätkas kooliõpetajana Joosepi vanem poeg Hans Kapp (1870–1938). Mõlema mehe tegevus oli Suure-Jaani, ühe keskmise suurusega Eesti aleviku kultuurielule määrava tähtsusega. Asjade loomulik käik oli, et Joosepi poja Arturi, Arturi poja Eugeni ja Hansu poja Villemi tegevus ja kuulsus ulatus juba kaugemale väljapoole kodukanti ja isegi Eestit.

Kõigil Kappidel ümmargused tähtpäevad

Kõigil kolmel Kapil on 2003. aastal ümmargune tähtpäev: Artur Kapp –125, Eugen Kapp – 95 ja Villem Kapp – 90. Kõigi kolme loomingukõlak 9.–15. novembrini toimival Artur Kapi muusikanädalal, mida korraldatakse Rahvusvahelise Artur Kapi Ühingu (esimees Andres Uibo) initsiatiivil. Uibo on ka festivali kunstiline juht.

Eesti muusika kanged mehed: ees Hans (keskel) ja Artur Kapp (paremal), taga keskel Villem ja Eugen. Suure-Jaanis 1927. aastal.

FOTO TMMI ARHIIVIST

26. oktoobril 2001 asutatud Artur Kapi Ühingu tegevus on juba tuntavalt mõjutanud kõigi kolme Kapi loominguliseid tutvustamist. Märkimisväärne on seegi, et haaratakse kaasa võimalikult palju Suure-Jaani kultuuritegelasi. Ühingu suuri- ja ettevõtmiseks on iga-aastased Kappide muusikapäevad, mis toimuvad tavaliselt jaanipäeva paiku ja olid tänava arvult kuuendad.

Niisiis, tänu Kappidele on Suure-Jaani saanud oma festivali, Kappide majamuuseumi ning Artur Kapi ühingu. Hiljuti avati Suure-Jaanis, perekond Valdmaale kuuluvas endises vesiveskis, lokaal “Arturi Juures”. Nagu nimigi ütleb, on see otseselt seotud Artur Kapiga ja tema tegemistega Suure-Jaanis aastail 1944–1952, mil ta siin oma pensionipõlve pidas. Lisaks söögikohale kannab “Arturi Juures” veel ka muusikaürituste paiga koormat. Kõik loetletu puudutab ühte Eestimaa väikelinna. Siit ka mõttekäik, et Suure-Jaanist võiks saada Eesti suvine kultuuripealinn (nagu Pärnu on suvepealinn ja Otepää talvepealinn).

Tehtule plaanitakse veel lisagi. Näiteks peetakse aru Villem Kapi ooperi “Lembitu” lavastamise üle lähedal asuvas Lõhaverre linnuses, vana kihelkonnakooli hoone kohaldamisega tahetakse luua Suure-Jaani kultuurikeskus, kus saaks kuulata muusikat ning kus oleks Kappide elu ja loomingut kajastav näitus, internetituba ja muu kultuuritegevus.

Artur Kapp (1878 Suure-Jaani – 1952 Suure-Jaani) – vana kaardiväe kolonitsemise kuju

Artur Kappi peetakse Peterburi konservatooriumis hariduse saanud varasematest heliloojatest kõige markantsemaks ja jõulisemaks kujuks. Juba 19. sajandi lõpul, Peterburi päevil sündisid tema eesti muusikasse tugeva jälje jätnud suurvormid – eesti esimene orelisonaat, sümfooniailine avamäng “Don Carlos” ja kantaat “Paradiis ja Peri”. Sajandivahetusest pärineb ka üks Kapi kammermuusika pärl, Karl Eduard Söödi sõnadele loodud soololaul “Metsateel”. Võimsa tundeühingu ajal sündinud pala on nii meisterlik, et ainuüksi selle lauluga kirjutas Kapp oma nime eesti laululoomingu ajalukku. “Metsateel” menu üheks saladuseks on kindlasti haruldane teksti ja muusika ühtsus.

1904–1920 töötas Artur Kapp Lõuna-Venemaa linnas Astrahanis, kus ta kohaliku muusikakooli direktorina kujundas oluliselt linna muusikaelu. Koguni nii hoogsalt, et selle mõju on tuntav veel tänapäevalgi. Astrahani ajast pärinevad mõlemad loomingu paremikku kuuluvad patriootilised kantaadid, “Päikesele” ja “Ärka, rahvas!”. Viimane on millegipärast tänaseni ette kandmata.

Tõeliseks suursündmuseks Eesti Vabariigi aegses muusikaelus oli 1929 valminud Kapi oratoorium “Hiob”, mille sügavust ja haaret võib võrrelda Rudolf Tobiase oratooriumiga “Joonase läheta mine” ja Cyrillus Kreegi “Reekviemiga”.

Neljakümne kahe aastase mehena alustas Kapp oma pedagoogimissiooni

vast asutatud Tallinna Kõrgemas Muusikakoolis. Kahekümne nelja aastase töö tulemuseks oli nn Tallinna heliloomingukoolkonna rajamine, mis konkureeris edukalt Heino Elleri nn Tartu koolkonnaga. Kapi tuntumad õpilased olid Evald Aav, Riho Päts, Eugen Kapp, Gustav Ernesaks, Johannes Hiob, Artur Uritamm, Edgar Arro ja paljud teised. Kapist kui koloriitset isikust räägivad veel tänapäevalgi muusikute hulgas ringi liikuvad mahlakad titlemised ja anekdootlikud lood. Oma õpilastele oli ta ikka õelnud: "Ma ei kombineeri, mina komponeerin" või "Ära mehhaniseeri muusikat!" või "Poisid, pidage ikka lugu Bachist. Kontrapunkt – nagu see on Bachil – on kõige muusika põhi." Kuid ütles samuti, et "ma jumaldan Bachi, aga kummardan ka Bakhost!".

Eugen Kapp (1908 Astrahan – 1996 Tallinn)

Eugen Kapi suurearvulisest loomingust on paljud teosed ajale vastu pidanud. Esimene oopus, klaveripala "Hällilaul", on aastast 1923, viimased pärinevad üheksakümne datest aastatest. Nende tärminite vahele mahub arvutu hulk teoseid peaaegu kõikides žanrites. Tallinna konservatooriumi lõputööks 1931. aastal sai sümfooniline poem "Tasuja", mille mõjutusel sündis hiljem ooper "Tasuleegid".

Särava muusikalise fantaasiaga helilooja loomingu tipp ongi lavamuusika. Balleti "Kalevipoeg" ammendamatu fantaasiavaru on tiivustanud dirigent Neeme Järvit mängima "Kalevipoja" süüdi osi kõikjal maailmas. Teine teos, mis ikka ja jälle oma värvikuse ja siirusega köidab, on algselt klaveriteosena mõeldud "Tallinna pildid", mille orkestriseadest huvituvad nii dirigendid kui ka kirjastajad. Ooperitest on vaatajaid-kuulajaid emotsionaalselt paelunud lasteoper "Talvemuinasjutt", üldse üks väheseid selle žanri esindajaid eesti muusikas.

Sõjajärgsetele noortele heliloojatele oli Eugen Kapi looming eeskujuks. See oli rahvusliku koloriidiga ja osalt isegi modernsete joontega. Tema looming kõlas kõikjal N Liidus, suurtes muusikakeskustes Moskvas ja Leningradis, ning rajas teed ka noorte autorite teostele. Moskva kaudu välisriikidesse! Teist teed siis välisilma jõudmiseks ei olnud. Ta omas kõige kõrgemaid aunimetusi, sh Nõukogude Liidu rahvakunstnik.

Eugen Kappi kui isiksust ja muusikut saab mõista koos tema ajastuga. Polnud

kerge olla nõukogude ajal muusikaelu juhtpositsioonidel (Heliloojate Liidu esimees, Tallinna konservatooriumi rektor). Siiski mäletatakse teda ka neis asutustes heatahtliku ja südamliku inimesena, kes püüdis olla võimalikult kollegiaalne ja ära hoida halvimat. Ta jäi ikkagi loojanatuuriks, mitte ametnikuks.

Muretsemist eesti muusika tuleviku pärast väljendab küllalt kujukalt Teatri- ja Muusikamuuseumis säilitatav Eugen Kapi kiri Roman Matsoville aastast 1947. Matsov sai aasta varem üleliidulisel noorte dirigentide konkursil Leningradis teise koha. See oli suur tunnustus ning Matsov pidaski plaani minna Leningradi, kus ilmselt oli võimalus töötada kuulsate orkestritega. Kapp veenisi oma kirjas Matsovit Eestisse jääma, kus oli samuti vaja sõjajärgset muusikaelu uuesti alustada.

Eugen Kapi juures on õppinud Eino Tamberg, Gennadi Podelski, Hillar Kareva, Gennadi Taniel, Heino Lemmik ja Olav Ehala.

Villem Kapp (1913 Suure-Jaani – 1964 Tallinn) – "Põhjaranniku" autor

Kõige nooremal Kappide dünastiast, Artur Kapi venna Hansu pojalt Villemil oli haruldane inspiratsioonikoondamise võime. Tihti valmisid tal soolo- või koorilaulud päeva või paari jooksul. Suuremate tööde valmimiseks vajas ta aga rahu ja selle leidis ta ikka oma armsas Suure-Jaanis. Seal valmis ka suurem osa tema ainsast ooperist "Lembitu", mille peategelane seostubki läheduses asuva Lõhavere linnusega.

Kompositsiooni õppimist alustas Villem juba enne sõda oma onu Artur Kapi juures ning käis samal ajal August Topmanni oreliklassis, mille lõpetas 1938. Topmann oli ikka kiitnud Villemi head improviseerimisoskust. Kuid vahele tuli sõda ja komponistidiplomi sai Kapp alles 1944 Heino Elleri õpilasena. Samal aastal algas Tallinna konservatooriumis ka pedagoogitöö, algul teoreetiliste ainete õpetajana, hiljem ka kompositsioonis. Villem Kapi õpilaste seas on Ülo Vinter, Helmut Rosenvald, Lembit Veevo jt.

Kodukandi rahvas pidas Villemist väga lugu, sest ta oli alati abivalmis nii kohaliku muusikaelu korraldamises (kas või Suure-Jaani segakooriga Ilmatar seotult) kui ka igapäevases suhtlemises.

Villem Kapi muusika räägib Põhjamaa loodusest ja inimestest. Selles on dramaatikat, lüürikat ja optimismi. Lausa kultusteoseks on saanud Kapi poem "Põhja-

rannik" meeskoorile koos orel, klaveri või orkestriga (1958), millele helilooja suutis anda plahvatusliku energialaengu. See on kindlasti autori populaarseim ja kuulatavaim helitöö. Samasugust jõudu ja veenvust õhkub ka tema Teisest sümfooniast (1955). Peen tundemaailm iseloomustab Kapi romansse. Neis on palju ilu ja soojust. Tipuna tõuseb esile "Kui lõpeb suvapäeva viimne vine".

Kappide majamuuseum

Suure-Jaanis 30

Et väikesel Eestimaal on tänaseni olemas mõned meie suurtele heliloojatele pühendatud majamuuseumid, on suur õnn. Kappide majamuuseum on üks neljast omasugusest Eestis. Peale selle on veel Tobiasi majamuuseum Hiiumaal, Käinas, Saare talumuuseum Hüpasaares ja Kreegi kortermuuseum Haapsalus.

Kappide majamuuseum asutati 1971 Viljandi Koduloomuuseumi filiaalina. Muuseumi maja ehitas 1926–1929 Hans Kapp. 1938 sai see helilooja Villem Kapi koduks. 1970. aastate algul kinkis Villem Kapi abikaasa Ksenia Kapp maja Viljandi rajoonidevahelisele koduloomuuseumile ja 1971–1973 töötaski maja koduloomuuseumi filiaalina. Aastal 1973 tehti majas põhjalik remont ja avati muuseumina külastajatele. Maja seinale paigutati mälestustahvel Villem Kapile, millega tähistati helilooja 60. sünnipäeva. Esimene muuseumi juhataja oli Linda Võsa, viimased viihteist aastat on muuseumis töötanud ja perenaiseks olnud Laine Teemus. Muuseumis on püsiekspositsioon, mille mööbliosa pärineb Hans ja isegi Joosep Kapi aegadest. Eksponeeritud pianinol on enamiku oma helitöödest komponeerinud Villem Kapp.

2000. aastal, pärast põhjalikku remonti uuendati Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi abiga ekspositsiooni ja deponeeriti muuseumi Eugen Kapile kuulunud kvaliteetne kabinet-tiibklaver Blüthner. Klaver oli Eugen Kapi valduses alates 1984. aastast. Pill on aidanud sisustada Kappide muusikapäevi ning juba mitmendat aastat korraldatavaid salongiõhtuid. Jääb üle soovida sellele väikesele muuseumile jaksu ja jõudu Kappide dünastiast lähtuvate kultuuritraditsioonide hoidmiseks ka tulevikus.

Eesti rocki/pop'i sügis 2003, teine osa: äramineked, tagasi-tuleked ja kodumülgas

MARGUS KIIS

Hedvig Hanson läheb maailma

Varem oleme maailmarändurite rubriigi pannud kroonika lõppu, aga nüüd peab tegema erandi. Selle sügise üks tähtsamaid Eesti muusikauudiseid on kindlasti Hedvig Hansoni esimesed edusammud muus maailmas peale Balti mere ühe sopikalda.

Oma kahekümne kaheksast eluaastast hoolimata on Hedvig Hanson üks meie staažikamaid vokaliste, kes on peru muusikuameti sadulas püsinud üle kümne aasta. Ta pole olnud mingi raudteerööbastel liikunud karjääriartist või igikestev moosinägu, vaid ekselnud veidi sögeda libahundina siia-sinna. Alustanud üsna tüüpilise kaks-takti-ette-stiiliga kuni praeguse piire ületava liinini välja. Tema maine lauljana on olnud samas konstantselt kõrge ja ta on seda ka igati õigustanud.

Praegu on aeg, kus kesktee popi müüginumbrid drastiliselt vähenevad, kuna internetist on võimalik muusikat tasuta kopeerida. Need lähenevad jõudsalt n-õ teise muusika arvandmetele, mille faile pole nii kerge netist leida. Nii ongi üsna pea võimalik olukord, kus kommertsedu poolest pole popil ja alternatiivsetel liinidel enam olulist vahet ning ühe eelised teise ees kaovad. Seega pole Hansoni saamine täheks ka väljaspool Eestit sugugi utopia. Kui vaid jonn ja tahtmist jätkuks.

... aga teistel väljapürgijatel nii hästi ei lähe.

Sama Universal, mis praegu on tööandjaks Hedvig Hansonile, on külma kätte jätanud nii mõnegi Eesti lootusrikka staari, kellele omal ajal sai maad ja ilmad kokku lubatud. 2003. aasta kevadel vahetas firma aktsiapakk omanikku ja uued luuad asusid hoolikalt pühkima. Kahjuks jäi luua ette ka Rootsi kontori juht Gert Holmred, kes oli samas ka Eesti staarihakataste huviline, värbaja ja eestkostja. 1998. aastal tõmbas ta esimesena globaalse plaadifirma leivale toona lapseohtu, kuid suhteliselt euroeduka Maarja-Liis Ilusa, kes jõudis umbes viie aasta jooksul lindistada kaks albumit. Kuna see muusika oli siiski olemuselt keskpärane raadiopop, jäid müüginumbrid alla 300 000, ei aidanud ka mitu kallist muusikavideot, mis MTV Nordicusse sokutati. Müügiarv polnud iseenesest ju väike, kuid globaalse turustamise puhul oli see Universali-suguse firma jaoks läbikukkumine. Juba eelmise aasta suvel oli Ilus põhimõtteliselt vabalind, tuuritades hoopis kodumaise Rein Rannapiga. See aasta süvendas arusaamist ühe rahvusvahelise karjääri lõpust veelgi. Siiski: Holmred on endiselt Ilusa määndžer ning asi seegi.

1999. aastal Eurovisioonil esinenud ja veidi hiljem Universaliga lepingu sõlmunud Evelin Alternature Samuel sai Euroopa turule paisata Priit Pajusaare ja Glen Pilvre produtseeritud Enya stiilis LP "Over the Water Blue", mis ei saavutanud aga vähegi rahuldavat müügiedu.

Sel aastal ilmutas lauljatar end vaid Eurovisiooni Eesti eelvoorus, lööritades koos Koit Toome ja Maarjaga.

2001. aastal vanimaks Eurovisiooni võitnud lauljaks tunnustatud Dave Benton sai samuti Universali all välja lasta ühe Ivar Musta produtseeritud keskpärase plaadi ning on nüüd ta omil sõnul jälle iseenda peremees.

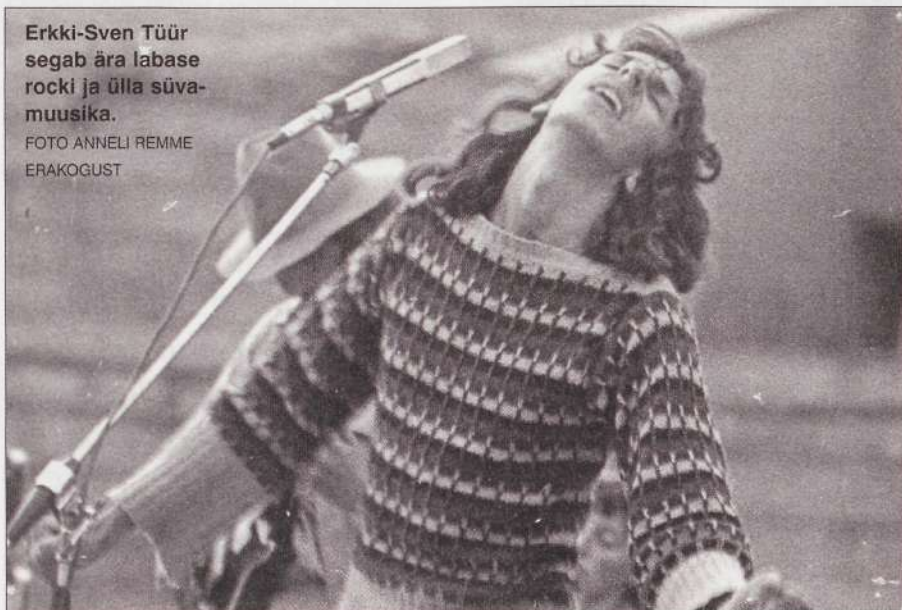
2002. aastal üleballilise "Kaks takti ette" alias "Fizz Superstari" võitnud alaealisel Kerli Kõivul lasti temale lubatud kolme LP asemel välja üks singel ning sellega asi ka piirdus.

Nyrok City jälle omamoodi klassikalises koosseisus

Nyrok City, mis oli 1990-ndate keskel Eesti karmim, vihaseim ja kurikuulsaim *hardcore*-punkgrupp, on taastumas vahepealsetest rohketest meeskonnamuutustest ning naasmas neile omal ajal edu toonud isikkoosseisu juurde. Siiski ei kopeerita vanu aegu päris täielikult, kadunud pojad ei hakka käsitsema vanu tuntud instrumente. 1997. aastal lahkunud Kiwa (seesama eesti kunsti klassik), kes ammustel aegadel mängis Nyrokis bassi, on kätte võtnud oma vana hea valge laptop-arvuti ja meelitab sellest välja igasuguseid imelikke helisid, mis kindlasti rikastab NC müratoodangut. 1998. aastal Pariisi jm siirdunud ning vahepeal Eestis oma bände nimega Hark, Guruhark jt teinud Edy ei mängi enam kitarril nagu vanasti, vaid hoopis bassi. Kitarridel on karmi olemisega Anton Brusko ja tema vastand Aimar Toomla

Erkki-Sven Tüür
segab ära labase
rocki ja ülla süva-
muusika.

FOTO ANNELI REMME
ERAKOGUST

(teda mäletab kogu Eesti selle aasta Eesti Eurovisioonist "mittehomoduo" 5. Element brüneti poolena). Bändistki legendaarsem minilaulja Peeter Pask on küll paigas nimega Tont-teab-kus, aga Edy, Aimar ja Anton suudavad tema koha siiski (vähemalt muusikaliselt) adekvaatselt täita.

Tartu draamafestivali ajal sattusid teatrifotograafia konverentsil kokku mõned Nyrok Citys erinevatel aegadel mänginud tegelased – Kiwa, Andrus Andreas W Laansalu (bass 1997 – 1999) ja Alan (kitarr 2000 – 2003), kellele Andreas W tegi ettepaneku koos bändi tegema hakata. Eks näis.

Hortus Musicus rokkis Jazzkaarel nii, et "Karla katedraal" värises.

FOTO HARRI ROSPU

Kosmikud tõusid hauast (mitte kõik)

1999. aastal löid kultusansambli Metro Luminal (tegutses 1989 – 1998, ees kitarrist-helilooja Rainer Jancis ja laulja Allan Vainola) "lihtlikmed" Aleksander Vana (kitarr) ja Kristo Rajasaare (trummid) koos bassist Kõmmari ja Riikliku Nuku-teatri näitlejast laulja Taavi Pedriksiga grupi Kosmikud, mis suuresti jätkas Luminali kaamoslikku, gooti rockist mõjutatud alateadvusega maadlevate tekstidega dramaatilist liini. 2000. aastal ilmus ka album "Ei roosid", mille põhisuiks olid vaimuhäiretega inimese tunded ja mõtted. 2001. aasta detsembris läks aga 30-aastane Taavi Pedriks ootamatult vabaturma, järelejäänud ansambel sai teda näha paar kuud hiljem Eesti muusikaauhindade jagamisel vaid ekraniil laulmas "nii kord ka minuga lähed", kui bändi video kandideeris auhinna. Aasta jagu gruppi polnud, kuid 2003. aastal tuli kaks kolmandikku sellest uuesti ellu. Uueks vokalistiks võeti Eriti Kurva Muusika Ansambli viiuldaja ja Eesti Rahvusmeeskoori habemik bariton Meelis Hainz Hainsoo, kes pole küll nii teatraalne kui Pedriks, kuid niisamagi imposantse välimuse ja soliidse häälega. 26. septembril esitleti grupi uut albumit "Kuidas tuli pimedus", kus on ka veel mõned Pedriksi tekstid. Ikka inimese teadvuse hämaramast poolest.

Rockiklubid alustavad hooaega

Vaikselt taastub vahepealsest ülipikast mõonast ka eesti rockiklubi kultuur. Oiges rockiklubis esinevad regulaarselt

(mittesüldi) bändid, kellest osa on n-ö residentgrupid, kes teevad ka proove sealsamas, astuvad üles sagedamini ning parimal juhul teenivad nii ka elatist. Niisuguseid klubisid on Eestis väga vähe. Väljaspool Tallinna on üks selliseid Nyrok City trummari Roland Suti vanas tsiviilkaitseurkas peetud Varjend, mis alustas 8. septembril uut "Rock You" sarja. Esimesel kontserdil esinesid Slide 50, Creatures Of Your Breed, NC, Mister No Mister ja USA humoorikas garage-rock-bänd Volumen. Edaspidi on kavas igal kuul kohale tuua mõni välismaine

*Praegu on aeg, kus kesk-
teepopi müüginumbrid
drastiliselt vähenevad,
kuna internetist on
võimalik muusikat tasuta
kopeerida. Nii ongi üsna
pea võimalik olukord, kus
kommertsedu poolest pole
popil ja alternatiivsetel
liinidel enam olulist vahet
ning ühe eelised teise ees
kaovad.*

klubituuri bänd, sest üldiselt on nende tavaline esinemistaks vaid 100 eurot.

Teenekad rocki/popimehed said Eesti Muusikanõukogu aastapreemiad

Eesti Muusikanõukogu andis 2003. aasta preemiad ehk 50 000 krooni Valter Ojakäärile, Erkki-Sven Tüürile ja Andres Mustonenile. Esimesele ametlikult suure panuse eest jazzmuusika arengusse, teisele erakordsete teenete eest eesti (süva)muusikakultuuri teadvustamisel maailmas, kolmandale pikaajalise sihhipärase ja tulemusliku loomingu tegevuse eest. Aga Ojakäärul ja Tüüril on eesti rocki ja popiga väga ti-

hedad ja pikaajased sidemed, viimasel põgusamad, aga seda võimsamad.

Valter Ojakäär on olnud kibe tegija jazzmuusiku, helilooja ja jazzi propageerijana nii enne kui pärast II maailmasõda. Aga pärast seda, kui jats muutus popist elitaarmuusikaks, on Ojakäär osutanud hindamatuid teened levimuusikale, luues 1950. – 1980-ndatel suurepäraseid populaule, kuid eriti kirjutades mõned krestomaatilised raamatud: "Popmuusika" (1978) ja täiendatud kordustrükk (1983) on ülitseeritud "piiblik" jäänud siamaani. Ja mees 80-ndates eluaastates kirjutab aga hoolega edasi.

Erkki-Sven Tüür, pärast seda, kui ta oli mänginud 1970-ndate lõpul legendaarses Rujas natuke oma kuulsat minimoogsüntesaatorit, asutas kuulsa In Spe, mis tema juhtimise all otsustas labase rocki ja ülla süvamuusika ikka täiesti ära segada, nii et ei tee vahet, kumb on kumb. Samal eesmärgil loodi glam-progekooslus E=mc2. Kuigi Tüür lahkus mõlemast 1984. aastal, jättis ta ansamblid Alo Mattiisenile, kes tegi nendega iga-sugust nalja kuni Laulva revolutsioonini välja. Aga rockilikku sõgedust ja karmust on Tüüri ooperis jt teostes siamaani.

Andres Mustonen on koos ansambliga Hortus Musicus kolmkümmend aastat tegelnud peamiselt keskaegse ja renessanssmuusika interpreteerimisega. Aga Jazzkaarel 2003 ühendas ta Hortuse suurema löökpillipundiga ja tulemuseks oli äge rokkimine, nii et "Karla katedraal" värises.

Nii et rock on, vanad ja noored!

JUBILATE

Üks kõige kohutavamaid austavaid ülesandeid on kirjutada juubelijuttu. Kirjutaja võib juubilarist kõige siiramalt lugu pidada, aga tulemuseks on peaaegu alati banaalsustest koosnev südamlik pateetika. Muusika toimetus otsustas seitsme tuntud eesti muusikainimese viiekümnenda sünnipäeva ära märkimiseks leida võimalikult vähetarvitatud tee ja palus abi Urmas Sisaskilt. Andsime astronoom-heliloojale märgusõnaks tänu festivalile "Klaaspärlimäng" käibesse läinud sõna-numbripaari "Fenomenaalne 1953" – hea pealkiri kontserdikavale – ja saime järgneva sisaskiliku maailmavaate avalduse.

A. R.

Fenomenaalne 1953?!

Urmas Sisask leiab, et sel aastal viiekümnendat sünnipäeva tähistavad muusikud on mõnusad ja toredad kolleegid, kuid ei astronoomilisest ega ka astroloogilisest seisukohast pole aasta 1953 iseenesest kuidagi fenomenaalne.

Iga päev sünnib meie planeedil palju uusi inimesi ja samas rändab siit suur hulk mõtlevald olevusi teispoole sse tagasi. Keegi meist ei tea, missuguseid eluvorme leidub teistel planeetidel ja kust on pärit "rohelist mehikesed". Me ei saa seda teada – valguse kiirus ei luba –, sest mida kaugemaid objekte me vaatleme, seda sügavam minevik haigutab meile vastu. Kuna lähemalt taevaalalt pole isegi raadiolained elumärke andnud, on seni ainus fenomen elu Maal.

Mille poolest on aga eriline aasta 1953? Meedia pasundab lakkamatult *crescendo*'s: "Fenomenaalne 1953". Tõepoolest, sel aastal sündis hulk tuntud muusikuid. Nad kõik on mõnusad ja toredad kolleegid. Samas, miks ei võiks olla fenomenaalne see, et seitse aastat hiljem sündis näiteks Urmas Sisask – on ju seitse maagiline arv.

Et aga mindki see teema huvitab, sirvisin esmalt kõikvõimalikke ajalehesabasisid. Peale igavate horoskoopide leid-

sin sünnipäevateateid. Aasta ringi peavad iga päev oma sünnipäeva paljud avaliku elu tegeliskid. Näüd tundub mulle, et fenomenaalne pole mitte aasta 1953, vaid see, et üks pisike Eesti mahutab tohutult palju tuntud vaimuinimesi.

Vaagisin 1953. aasta teemat ka koos Tallinna tähetorni astronoomidega. Selgus, et jumal tühja kohta ei salli. On aastaid, mil korraga on sündinud palju füüsikuid, keemikuid, matemaatikuid jne. Või siis näiteks aastal 2000 läks heliloojaid manala teele nagu kärbseid. Proovisin leida nende aastate sündmuste seoseid näiteks Päikese aktiivsusega või muude astronoomiliste trendidega. Selgus, et korrelatsiooni koefitsient suurt üle nulli ei kerki. Mitte midagi fenomenaalset.

Ma ei jätnud jonnit ja sorisin kõikvõimalikke astronoomiaalaseid allikaid, et teada saada, milline oli tähtede seis aastal 1953. Ka sellest ei koorunud välja midagi erilist. Täielik kuuvarjutus, mis tookord aset leidis, on küllaltki sagedane nähtus, on ju tänavugi. Päikese aktiivsus langes tol aastal Wolfi arvu järgi peaaegu nullini. Seegi nähtus leiab aset iga üheteistkümnenda ja poole aasta tagant. Planeedid tiirutasid ümber Päikese rahulikult, ei mingeid hälbeid, nagu näiteks ühel joonel paiknemine.

Jääb veel üle tuhnida horoskoopides. Klassikalise sodiaagi horoskoobid lennutame kohe huviorbiidilt, sest need ei kehti. Idamaade horoskoopide järgi peaksid kõik need poolesajandist juubelit tähistavad tuntud muusikud olema nagu ühest suust kukkunud. Mulle näib, et Eespere pole sugugi Rannapiga sarnane, ja ega Mustonen, Mägi ja Kaljuste dirigendipulka ühtemoodi käes hoia.

Aga võib-olla on nende võnkumine universumis kuidagi fenomenaalne, teistsugune kui maakera ülejäänud inimestel? Tuletame meelde, et universum on rakulise struktuuriga meekärjekujuline monstrum. Kuna aga elektronid liiguvad perioodiliselt ümber aatomi tuuma, planeedi kaaslast ümber planeedi ja viimased omakorda ümber Päikese, päikesesüsteem tiirutab ümber Linnutee tuuma perioodiga 246 miljonit aastat ning ka galaktikad tiirlevad korrapäraselt, siis võib öelda, et 13,7 miljardi aasta vanune universum on üks imekaunis hiigelorel. Kõigi kosmiliste objektide helikõrgust saame tajuda ka kõrvaga kuuldavas helisfääris. Huvitav, kas 1953. aastal sündinud muusikud sellele tähelepanu pööra-

Tõnu Kaljuste, sündinud 28. augustil 1953. Dirigeerib kogu planeedil, kuuldavasti töösajades hirmuäratavalt nõudlik mees, enese ajalukku jäädvustamiseks oleks piisanud ainuüksi kammerkoori asutamisest. Piltmeenus aastast 1982.

FOTO KALJU SUUR

Andres Mustonen, sündinud 1. septembril 1953. Mees, kes ütleb, et ta ei kiirusta kunagi, sest tegeleb ainult õigete asjadega. Mängib ja dirigeerib nii, nagu hinge ja vaimu koostoime soovib, ja mõjub seetõttu teiste hulgas originaalselt. Ajalukku minekuks oleks piisanud ka üksnes Hortuse tegevuse käimalükkamisest ning Brežnevi ajal revolutsioonilise nüüdis- ja varajase muusika festivali tegemisest.

Pilt aastast 1978.

FOTO KALJU SUUR

Rein Rannap, sündinud 6. oktoobril 1953.
No comments.
Nostalgia aastast 1982.
FOTO KALJU SUUR

Paul Mägi, sündinud 13. oktoobril 1953.
Pilli mänginud, dirigeerinud ja dirigeerimist õpetanud planeedi mitmes piirkonnas. Edukalt.
FOTO TOOMAS HUIK/SCANPIX BALTICS

Madis Kolk, sündinud 4. novembril 1953.
Pianist, produtsent ja erudiit, kes pidas kunagi konservatooriumis romantismiteemalisi loenguid, millest ei raatsinud ühtegi sõna üles kirjutamata jätta.
Ajalukku läheb NYJD-festivali isana.
FOTO KALJU SUUR

Evi Arujärv, sündinud 28. novembril 1953.
Praeguse Eesti staažikaim muusikakriitik ja üks väheseid muusikute hulgast pärit arvamuslimidreid, kes oma isikut püüab iga hinna eest varjus hoida.
FOTO KALJU SUUR

René Eespere, sündinud 13. detsembril 1953. Helilooja ja õppejõud. Läheb kindlasti vähemalt eesti muusikahariduse ajalukku, sest nii loominguiliselt ja positiivselt kurnavalt ei oska mitte keegi teine solfedžotunde läbi viia.
Südamlik vaade aastast 1988.
FOTO KALJU SUUR

vad? Selge on igatahes see, et need vahvad juubilarid sibilivad kaootiliselt maa-kera pinnal: kes Jaapanis koori ees, kes ooperilavadel... Leksikonidestki saame teada, et igasugune kaootiline liikumine tekitab müra. Palun väga – meediamüra “Fenomenaalne 1953”! Ka ma ise olen heas mõttes üks meediamüra ohvritest ja Maa pinnal on veel miljardeid kaootilisi siblijaid. See peabki nii olema, sest kuidas me muidu saaksime oma tegevusega kiita jumalat ja nautida üheskoos kõiksuse muusikalist sära ja müstikat.

Lõpuks: kas siiski leiab maailmast ka midagi tõeliselt fenomenaalset? Muuseas, jah. 26. augusti ööl vastu 27. augustit oli ilmselt kõigis maailma tähetornides hordide viisi huvilisi, mina Tallinna tähetornis. Rahvaparved tiirutasid tähetorni ümber nagu mesilased taru juures. Meie naaberplaneet Marss oli inimkonna teadliku ajaloo vältel suurimas vastasseisus Maaga. Täppisarvutused on näidanud, et nii uhket vastasseisu pole olnud viimase 60 000 aasta vältel. Fenomenaalne 2003!

Muusik ja tema tervis – kelle mure?

EVE SOOBA

Ida-Tallinna Keskhaigla taastusravi arst-resident
eve.s@online.ee

Muusik nagu iga teinegi inimene ei ole vaba terviseprobleemidest. Lisaks tavalistele haigestumistele esineb muusikudel mitmesuguseid tervisehäireid, mis on seotud just erialase tegevusega – pillide käsitsemise ja kehaasenditega. Muusiku tegevus on väga instrumendispetiifiline, seetõttu ei ole selle tagamaade mõistmine just lihtne ning küllap võib muusikute tugi-liikumis-aparaadi või närvisüsteemi probleeme ravival arstil ilma suurema kogemuseta olla küllaltki keeruline saavutada edukat ja püsivat ravitulemust.

Olles kuulnud veidi eesti muusikute probleemidest ja viibinud X Muusikute Meditsiini Euroopa kongressil (The 10th European Congress on Musician's Medicine) Turus juunis 2003, tekkis mul mitmeid küsimusi ja mõtteid, mida sooviksin veidi lahata.

Kuidas saaks muusik töötada tervist kahjustamata? Kes peaks tegelema muusiku tervisega? Kas probleeme likvideeriv arst või kujunevat muusikut juhendav õppejõud, või hoopis oma keha kontrolliv ja tööaega planeeriv muusik ise? Kelle tegevus annab parima tulemuse? Idee kirjutada muusikutele tekkis just selles valguses, kuna mulle meeldis väga Turu kongressi meelsus – parima tulemuse ter-

visprobleemide ennetamisel ja ravimisel saavutatavad muusikud, muusikute õpetajad ja arstid koostöös.

Seekordse kongressi patroonideks olid Paolo Fond ja Rahvusvaheline Muusikute Meditsiini Komitee (International Musician's Medicine Committee ehk IMMC), osalejateks paljud kuulsad ja kogenud arstid ning muusikute ravijad, näiteks pikaajalist muusikute ravimise kogemust omav Raoul Tubiana Prantsusmaalt; mitmeid abivahendeid loonud ja muusiku käe teemal raamatuid avaldanud professor Richard Norris USAst; muusikute haiguste tekkepõhjust uuriv doktor Hans-Christian Jabuschi; käekirurg professor Christoffer Wynn Parry Inglismaalt; professor Richard Lederman USAst ja Wellingtoni haigla käekeskuse füsioterapeut Katherine Butler Inglismaalt. Korraldaja oli praegu alles kolmeaastane Soome Muusikute Meditsiini Ühing – Suomen Musiikkilääketieteen Yhdistys ehk SMULY (www.smuly.com) eesotsas selle asutaja-liikme doktor Martti Vastamäkiga. SMULY ühendab muusikuid, nende koolitajaid ja muusikute raviga tegelevaid inimesi: arste, füsioterapeute, psühholooge jne, eesmärgiga ennetada tervisehäireid ja muuta ravi efektiivsemaks.

Sõltuvalt instrumendist võivad tervisehäired tekkida keha erinevates piirkondades, kuid kõige levinumad probleemid saavad alguse väärast kehaasendist seismisel, istumisel ja pilli hoidmisel. Tähtis asjaolu on üldfüüsiline tervis. Näiteks keelpilli- ja klaverimängijatel ning teistel muusikudel, kes instrumenti käsitsevad manipuleerivad kätega, on käsivarte lihaskond üldjuhul väga hästi arenenud, kuid õlavarre- ja selja- ning rinnalihased, vastupidi, nõrgad. Siit lihtne järeldus nii muusikuile endile kui ka nende õpetajatele: õppides professionaalseks muusikuks või juba olles professionaal, tuleks tunda ka eriala seda külge – keha vajab treenimist. Eriti tähtis on kehaasendit kontrollivate lihaste ja olavöötme ning selja-rinnalihaste arendamine. Treening peaks kuuluma igapäevasesse elurütmi niisamuti nagu pilli

Doktor Eve Sooba sooviks juba lähitulevikus olla arst, kelle poole saaksid pööruda muusikud oma spetsiifiliste probleemidega.

Puhkpillimängijale pakutav käetugi, mis aitab jagada pinget võrdsele kogu käelaba lihaste vahel.

"Pikakaelalistel" soovitatakse pilli hoida kõrgemal, et mitte mõttetult kaelalihaseid kurnata; "lühikesekäelised" võiksid hoida pilli madalamal, käsivarrele lähemal.

Muusika õppijad, õpetajad ja arstid võiksid teha koostööd, et saavutada parim terviseprobleemide ennetamisel ja ravimisel.

harjutaminegi. Sageli on ainult nii võimalik säilitada hea tervis ja võimalus töötada oma erialal aastaid.

Kui keha lihaskonnaga võib rahule jääda, tuleks järgmisena kindlasti analüüsida muusiku ergonoomilisi aspekte: kas seismine, istumine ja pilli hoidmine on piisavalt pingevaba, et ei tekiks ülekoormust. Minule kui muusikutega alles vähe kogemusi omavale arstile oli veidi võõras vaadata abivahendeid, mida pillimängijatele pakutakse: tugesid-ortoosid sõrmedele, randmetele, pilli toetamiseks jne. Ei ole kursis, kas eesti muusikute seas on sellised abivahendid levinud, kuid olen veendunud, et kui muusikul on juba mõni krooniline probleem, tulevad need tegevuse hõlbustajana kindlasti arvesse. Seega on soovitatav maailmas ringi sõites kolleegide käelisi tegevusi jälgida ja abivahendite eripära tähele panna.

Üldiselt jääb mulje, et muusikud ei pöördu probleemi tekkides kuigi kiiresti arsti poole ja seetõttu võib tervisehäire süveneda ning muutuda raskemini ravitavaks. See tingib aga pikema raviaja ja muusikutööst kõrvalejäämise. Komplitseeritumate tervisehäirete kõrval, nagu näiteks koordineerimisprobleemid (*focal dystonia, musicians cramp*), käsitleti Turu kongressil ka üsna tavalisi ülekoormusest tulenevaid tervisehäireid. Siinjuures tõdesin, et ravi on pikk ja muusikule vist piinavgi – parima efekti annab koormuse minimeerimine ning piiratud ajalise ja tehnilise ulatusega mängustiili harrastamine ravi alguses. Lisaks meditsiinilistele võtetele soovivad spetsialistid probleemist sõltuvalt isegi lühiajalist pillimängust loobumist ja harjutamist mõttes (*shadow playing*). Sellele järgneb instrumendi “uuesti õppimine” (nii tunnetuslikus kui ka mootorika osas), lihaste tugevdamine, kehaasendi parandamine ja järkjärguline tagasipöördumine harjutamise juurde.

Muusikul võiks kusagil olla põhimõtete nimekiri teemal “Kas olen teinud enda heaks piisavalt?”

Kehapiirkonnad, kus muusikul võivad tervisehäired tekkida, sõltuvad pillist, mida ta mängib. Kõige levinumad probleemid saavad alguse väärast kehaasendist seismisel, istumisel ja pilli hoidmisel.

* Mul on hea füüsiline vorm.

* Instrumenti hoides on mul õige kehaasend.

* Harjutamise eel ja järel ma “valmistan lihaseid ette”.

* Ma harjutan pilli piisavalt, kuid pean pubkepause.

* Tervisehäirete korral pöördun kiiresti spetsialisti poole.

Ülekoormust ja närvikahjustusi aitab vältida optimaalne harjutamisaeg ning mängueelne soojendus. Soojendus enne ja venitusharjutused pärast pillimängu võivad küll meenutada sportlase elulaadi, kuid põhimõttelist erinevust ju ei olegi – nii muusik kui ka sportlane kasutab tulemuse saavutamiseks oma tugiellundkonda, see eeldab aga teatavat füüsilist seisundit ja adekvaatset taastumist suurema koormuse järel. Tõsi, küllap oleme kogunud, et nii mõnigi kord peab meie füüsis vastu ka ülemäära pikale pingutamisele, kuid selline vastupidavus ei ole igavene.

Kongressil Turus puudutati põgusalt ka rambipalaviku (*performance anxiety*) erinevaid vorme ning töötubades oli võimalik põgusalt tutvuda mitmesuguste võtetega enese kontrollimiseks ja kogu keha paremaks valitsemiseks (vaimse treeningu, Pilatase, Feldenkreisi ja Alexanderi tehnikatega).

Soovitan vajadusel kasutada spetsialistide, füsioterapeutide ja taastusarstide abi. Oluline on aga ka see, et vaim oleks valmis võtma vastu uusi mõtteid. Ja kunagi ei tee paha diskussioon ja kogemuste vahetamine – miks mitte seljad kokku panna ja koos mitme ala spetsialistidega ühisseminar pidada?

Täna Eesti Muusikaakadeemiat ja Sibeliuse Akadeemiat, kes võimaldasid mul kongressil osaleda.

EKSPOSITSIOON

Strauss või Rahmaninov – kumba mängitakse kiirema pulsiga?

REIN VAHISALU

Ida-Tallinna Keskhaigla südamearst

Mida teeks tšellomängija-solist, kui talle viisteist minutit enne kontserdi algust öeldakse, et sorry, kava tuli muuta, Schumanni kontserdi asemel peab mängima Šostakovitši oma? Kas hakkaks jalgu trampima ja söimama, nõuaks otsemaid kokkusaamist kontserdikorraldajaga või istuks vaikselt toolile, vajuks sootuks ära? Muidugi on veel üks variant – interpreet teeks naeruse näo ja ütleks: voh, seda ma vaikselt mõtlesin, aga poleks uskunud... Jutt käib psühholoogilisest testist, mida kasutatakse inimese stressitaluvuse (selle läve mõõtmise) ja muude psühhosomaatiliste seoste uurimiseks.

Kui suur osa on psüühilisel pingel, kui keegi saab südamelihase infarkti või kaksteistsõrmiksoole haavandi? Eespool kirjeldatud tšellisti oletatavad reaktsioonid olid psühholoogilised ja motoorsed, kuid on samas ka kehalised: higi hakkab voolama ja nahk kattub punaste plekkidega, suu kuivab ja kiiresti tuleb tualetti joosta, süda hakkab puperdama ja lööke vahele jätma. Loomulikult ei toimita testi tehes nii karmilt nagu tšellomängija puhul – otse “põllul” ja ilma aparatuurita –, vaid ikka inimlikult, kabineti tingimustes. Kuid kabinet on kabinet ja üha sagedamini tuleb “põllule” minna – tuletõrjuja kihutab, andurid keha külge kinnitatud, kahjukoldesse; valitsuse liikmed istuvad tähtsal istungil, samasugused riistapuud särge all. Kui polikliinikus elektrokardiogrammi kirjutades

saame infot hetkel südames toimuva kohta (rahulikult lamava patsiendi omas), siis tegelikult ei tea me, mis juhtub sama inimese südamega kolme tunni pärast, kui ta parajasti ebameeldivaks kohtumiseks valmistub.

Kuidas on lood muusikutega, millised on nende ööpäevased südamerütmid? Muusikute päevaplaan on võrreldes teiste inimestega olulisel niikes: neil on maksimum vaja välja panna öhtuti, seetõttu venib ärkveloleku aeg pikaks ja sõidab jõhkralt uneaega sisse. 43 muusikut ning viis juhtiv- ja tehnilist töötajat (36 meest ja 12 naist vanuses 22 kuni 59 aastat, keskmine vanus 40) BBC sümfooniaorkestrist olid nõus oma rinnale EKG-andurid kinnitama ja seebikarbi suurust aparati 24 tundi võöl kandma. Uuringus osales kümme viiuldajat, kolm viiulimängijat, viis tšellisti, neli kontrabassisti, neli flöödimängijat, kaks trompetisti, kaks tromboonimängijat, kaks klarnetisti, kaks fagotimängijat, neli metsasarvemängijat, üks oboe-, üks tuuba-, üks klahvpilli- ja kaks löökriistamängijat.

Kõik uuringust osavõtjad olid terved inimesed. Uuringuaega mahtus hommikune peaproov ja öhtune kontsert (publik saalis pluss raadioülekanne). Kava oli järgmine: Richard Straussi "Metamorphosen", "Vier letze Lieder" ja "Die Frau ohne Schatten", ning Mozarti Sümfoonia nr 40 g-moll (K550). Kontsert toimus Royal Festival Hallis. Mida siin uurida, see kava ei tekita erilist pinget, arvasid mõned mängijad. Tööpooles, tulemusi peab ju millegagi võrdlema. Milline repertuaar võiks olla võrdlusmaterjaliks? Niinimetatud paralleelkava otsustati kokku panna järgmiselt: Rahmaninov – Sümfoonia nr 2 e-moll ja Tšaikovski-Stravinski "Bluebird pas-de-deux".

Nagu arvata võis, oli mängijate pulsisagedus öhtusel kontserdil oluliselt kõrgem kui kella ühest kolmeni toimunud peaproovil, kusjuures Rahmaninov ja Tšaikovski suutsid tekitada suurema pulsierinevuse kui Strauss ja Mozart. Straussi-Mozarti kontserdil oli orkestrantide keskmine pulss 97,7 lööki minutis, proovis 91,3 lööki minutis (vahe 6,4 lööki); Rahmaninovi-Tšaikovski puhul 99,3 l/min ja 88,5 l/min (vahe 10,8 l/min). Seejuures polnud olulist erinevust kahe kava öhtuse esitamise vahel (vastavalt 97,7 l/min ja 99,3 l/min). Küll aga oli kuuel puhkpillimängijal pulss

Rahmaninovi sümfoonia mängides löi tavalisest kiiremini BBC sümfooniaorkestri puhkpillimängijate pulss.

Richard Strauss paneb keelpillimängija ohtliku pulsisageduseni pingutama.

Rahmaninovi-Tšaikovski kontserdi ajal keskmiselt 95,7 lööki minutis, kui samade meeste pulss Straussi-Mozarti kava mängimise ajal oli keskmiselt 90,3 lööki minutis. Kui puhkpillimehed Straussi ajal "puhkasid", pingutasid keelpillimängijad "Metamorphosenit" mängides oma pulsi 100,2-ni.

Mida tegid samal ajal orkestri viis tehnilist töötajat ja juhtivametnikku? Nii peaproovi ajal kui ka öhtusel kontserdil oli ülemuste-abimeeste-vastutajate pulss kiirem kui pillimängijatel, ulatudes keskmiselt 105 löögini minutis. Lõpuks võrreldi tulemusi juhuslikest inimestest

kokku pandud grupiga – terved, istuva eluviisiga keskealised töötajad-teenistujad –, kes ei viibinud ei proovil ega kontserdil. Nende tööaja tippkoormusel, mis kattus päevase proovi ajaga, oli grupi liikmete keskmine pulss 80-85 vahel, öhtuse kontserdi ajaks oli kontrollgrupp jõudnud oma südame päris maha rahustada: 72–75-löögilist pulsisagedust võib juba rahunemiseks pidada.

Kaks uuritavat orkestriliiget tuli arvestusest välja jätta. Üks oli enne kontserdi tarvitunud medikamente, teisel aga tekkisid kontserdi ajal EKGs südame isheemiale viitavad muutused, mistõttu ta saadeti täiendavatele südameuuringutele. Üsna sarnane lugu nagu aastaid tagasi meie haiglas kirurgide analoogilisel uuringul, kui EKG-lindile jäi operatsiooni teostava uroloogi südametegevus hetkel, kui tema patsiendil, kellel ta parajasti vasakut neeru eemaldas, süda järsku operatsioonilaua seisma jäi. Ei mingit paanikat, anestezioloog tõi patsiendi maa peale (see tähendab operatsioonilauale) tagasi, kuid opereerival arstil oli pulss sel hetkel 171 lööki minutis ja muid asju, mida lindilt välja loeti, veel peoga peale. Mis peaks küll kontserdilaval või saalis juhtuma, et näiteks vaskpillide kontsertmeister mõne sümfoonia ettekande ajal samasuguse numbrini jõuaks? Võib-olla ei peagi midagi juhtuma, äkki jõuab ta selleni iga *tutti* ajal. Või kuidas näeks välja ahel helilooja-dirigent-orkestrant-kuulaja, kõik esiettekanal, neljakesi suures ruumis koos, ja kõikide kardigrammid üheaegselt monitoril jooksmas? Otsene südamerõhke teema, mida tasuks tõsiselt võtta ja uurida. Igal elukutsel on oma spetsiifika. Samas on iga elukutse esindaja alati konkreetne inimene oma nõrkuste ja tugevate külgedega.

Kasutatud kirjandus:

D. Mulcahy, J. Keegan, A. Fingret, C. Wright, A. Park, J. Sparrow, D. Curcher, K. M. Fox. Circadian variation of heart rate is affected by environment: a study of continuous electrocardiographic monitoring in members of a symphony orchestra. British Heart Journal 1990, 64, lk 388–392.

CDRi kuldaeg II

ERKKI LUUK

Muusika oktoobrimuudatus alustas Erkki Luuk teemat, miks võiks eelistada CDR-formaati CD-le, ning leidis, et CDRidel levitatava muusika võib jagada vähemalt nelja kategooriasse. "CDRi kuldaeg" esimene osa tutvustas kolme esimest: 1) originaalis CDna väljaantavate plaatide promokoopiad CDRidel, 2) esitaja/autori demo, ja 3) artisti originaalväljalase CDRil. Jätkame neljanda kategooria ja ülevaatega CDR-label'itest, mille välja antud muusikat autor hindab.

4. CDR-label'i originaalväljalase. Ehkki see küll pealtnäha nii ei tundu, on maailm täis kõikvõimalikku muusikat väljastavaid CDR-label'eid. Oma esimeste väljalasete ajal (ansambli Uni "Kosmikud" jt) oli ju ka näiteks Eesti Kohvirecords CDR-label, seda küll mitte põhimõtteliselt, vaid olude sunnil, nagu vist enamik teisigi CDR-label'eid. Muga-vusest. Sest tegelikult ei kaota CDR CDga võrreldes eriti midagi, kui õõnes pretensioon "tõelisusele" välja arvata. CDRi pind on õrnem, mis teeb sellel leiduva muusika kergemini riknevaks, kuid plaatide normaalse hoidmise ja käsitsemise juures pole see üldse tõsine probleem. Vähest isegi vastupidi, CDRi (kujuteldav) efemeersus rõhutab plaadi ja sellel leiduva muusika eksklusiivsust, ja veel midagi – "elusust", kui soovite. CDRi tahtlikult halvemini koheldes saab eksperimenteerida muusika ja defektide segamisega. See on miski, millest kaas-aegne (eriti eksperimentaalne) muusika niikuinii kogu aeg huvitub.

On muidugi ka "ideoloogilisi" põhjusi, miks CDR-label'eid eelistada võiks. Näiteks mina olen hirmuäratav tarbija, kes on aktiivselt huvitatud sellest, et muusikat välja andvatel megakorporatsioonidel võimalikult halvasti läheks. Samas ei ole suurte ja väikeste plaadifirmade vastandamine minu jaoks siiski mitte niivõrd ideoloogiline kui esteeti-

line, see tähendab, et kuigi mul pole vähimaidki sooje tundeid seoses kapitali kuhjumisega kindlatesse punktidesse (kuna need punktid on peaaegu alati valed), ei ole peapõhjus siiski mitte selles. Olen suurte plaadifirmade vastu esteetiliselt põhjustel – nad lihtsalt pole võimelised välja andma muusikat, mis mind huvitaks. Ma ei mäleta, millal ma viimati nägin mõnd megakorporatsiooni välja antud plaati, mis mind huvitanud oleks. Võib-olla ECM välja arvatud, aga klassikale, mille müügil sõltub turundusest niikuinii õige vähe, teeme erandi. Selge on see, et suured plaadifirmad panevad oma toodangut ostma mitte muusika tõttu, vaid turunduse, st promotsiooni ja reklaami abil. Maailm on täis artiste à la Britney Spears, aga meie teame paraku vaid (kloonid kaasa arvatud) paari-kolme, sest ülejäänute ees pole käinud massiivne promo. Samas on asju, mida promoda pole eriti mõtet, kuna nende läbimüük promost kuigivõrd ei sõltu – juba eelmainitud klassika, eksperimentaalne muusika jne. Need on asjad, mis suuri firmasid, mis on eelkõige turundusstruktuurid, järelikult ei huvita. Niisiis on vaja tarbija, st minu, ja ka muusika kui sellise arengu huvides toetada väikesi plaadifirmasid ja CDR-label'eid. Lihtne on hoiduda suurte plaadifirmade toodangu ostmisest, aga sellega ei tohiks aktiivse tarbija võitlus oma eelistuste eest piirduda, ja tänu internetile on selleks õnneks ka piisavalt võimalusi.

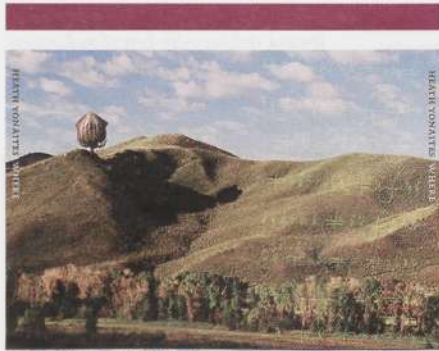
Lõpetan selle artikli ülevaatega mulle huvitavatest CDR-label'itest ja nende toodangust. Kahe minuni jõudnud plaadi alusel otsustades võiks arvata, et Belgia firma EE Tapes annab välja eksperimentaalset *ambient*'i. Esimene neist on suurepärase, väga pikka aega (umbes 1994. aastast) tegutsenud, kuid väga hämara bändi (artisti?) Killy Dog Box kauamängiv "Against the Forgetting" (ET 79, tiraaž 100). Plaadi üht paremat lugu "Pierced" kannab pahisev, repetitiivne ja kohati kihiline heli, mis moodustab korduva "meloodia". Umbes sama puudutab lugu "In an Obscure Part of Heaven". Mõlemad on tänu oma lihtsale ja kontrastidele (vaikus–heli, kõrge–madal heli, kihiline–lihtne heli) üles ehitatud struktuurile erakordselt tõhusad (muudetud teadvuse) seisundi tekitajad. See on üldse Killy Dog Boxi tugevaim kül. Maailmas on vähe bände, mis suudaksid otseselt,

jõuliselt, piisavalt usutavalt ja huvitavalt millegi sellisega tegelda. Ometi on see just see, millel inimolendile põhimõtteliselt üldse mingisugune – ja seejuures paratamatu – mõju peaks olema. Selliste lugude struktuur on tavaliselt lihtne, kuid selles peab olema veel midagi, et keegi seda kuulama jääks, – muusika.

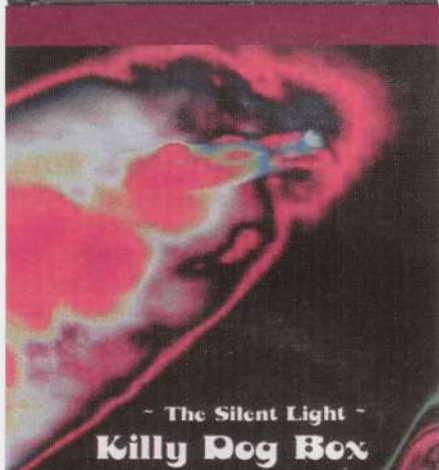
Teadvusega manipuleerimine on küllaltki tehniline teema, tehnika peab aga olema varjatud (akustilises vallas näiteks muusikaks maskeerunud), et mõjule pääseda. Vastasel korral "pala", olgu ta muidu nii "hüpnootiline" ja monotoonne kui tahes, inimest ei huvita. Umbes samamoodi, nagu on väga raske vaimustada lihtsalt šamaani-, *techno*- vms trummi tagumisest või muust sellisest tülga-tavast "hüpnootilisest" formalismist. Just seda spetsiifilist, eelkirjeldatud mõttes "mõjuvuse" eesmärki teeniva maskeeringu ülesehitamine on see, millega mõned seda laadi muusika valmistajad, näiteks Amenti Suncrown, Dark Water Ritual ja Killy Dog Box, teiste hulgast silma paistavad. Sellega ei taha ma loomulikult öelda, nagu ei sõandaks paadunud Mozarti-austaja nende bändide tehtut "muusikaks" nimetada. Loomulikult mitte. Küll aga on nad minu lemmikud.

Üks teine EE Tapesi plaat, Vance Orchestra "The E Emission" (ET 77, tiraaž 200), taotleb sama (kuulaja muudetud teadvuses seisundi) eesmärki, olles selles suhtes eespool kirjeldatust isegi veidi avameelsem ja jõhkram. Kadunud on Killy Dog Boxi kohati iseloomustanud hermeetilised müra-eksperimentid. Pikk pulseeriv kihiline *drone ambient* "Squeak Taps in Response" alustab kohe ilma mingi tseremooniata oma "info" edastamist. Seda laadi muusika juures peaks alati olema märke, et seda ei tohi kuulata masinate juhtimisel, kuid kahjuks kunagi ei ole. Plaat ei erine Killy Dog Boxi omast mitte just palju, kuid on sellest kindlasti ühtlasem, samas näib sisenduse efektiivsust (eriti KDB parimate paladega võrreldes) vähendavat mingis mõttes liiga tava-pärase, lugude arendamisele/ülesehitamisele rõhuv loogika.

Ülevaate Killy Dog Boxi parimatest paladest saab Pumf Recordsi plaadilt "The Silent Light" (PUMF 441). Kuid siin on häda selles, et need on miksitud üheks amorfseks 70 minuti pikkuseks looks, nii et pärlid on mööda plaati

2010 Nõudkeks Eestis, võttes Põhja-Eestis, Eestis, Soomes, Oskavites

The Silent Light
Killy Dog Box

Mõni väikesetiraažiline CDR võib olla paremini kujundatud kui keskmine laialt reklaamitud CD.

Heath Yonaitesi plaadi "Where" (Eyeless CDR4) kujundus. Belgia CDRI-firma välja antud K. M. Krebsi plaat "The Light Will fill the Darkness and Obliterate it". Killy Dog Boxi sajases tiraažis ilmunud "Against the Forgetting" on lihtsa ja kontrastidele üles ehitatud struktuuri-ga muusika, mis aitab soovi korral tõhusalt tekitada muudetud teadvuse seisundit.

Ma ei mäleta, millal viimati nägin mõnd megakorporatsiooni välja antud plaati, mis mind huvitanud oleks. Võib-olla ECM välja arvatud, aga klassikale, mille müügil sõltub turundusest õige vähe, teeme erandi.

suvaliselt laiali. Idee järgi peaks selline pikk kokkumiksitud plaat küll seisundi tekitaja ja alalhoidjana eriti hästi funktsioneerima, aga löikude tase pole paraku ühtlane ja kõik ühendused ei tööta. Asi toimib lahendatud *best of*’ina, äratades loodetavasti kuulaja huvi aastail 1994–2002 ilmunud originaalplaatide vastu, millelt need lood pärinevad.

Inglise CDR-label’i Burning Shed artistide hulgas leidub üllatuslikult ka kuulsusi – Roger Eno ja Quoit (*metal*-bändist Napalm Death ja *dark ambient*’i projektist "Lull" tuntud multilateraalse muusiku Mick Harrise *drum'n'bass*-projekt). Burning Shed annab välja muusikat seinast seinast – intelligentsest ja mahedast kergemuusikast (Eno) karmi *d'n'b*-ni (Quoit), popist (Tim Bowness/Peter Chilvers) eksperimentaalse mürani (Centrozoon). Burning Shedi plaadid ilmuvad standardses pruunis papp-ümbrikus ja neid valmistatakse nii palju, kui on nõudmist.

Täiuslikumat kujundust otsides võib eeskujuks seada ameeriklase Heath Yonaitesi plaadi "Where" (Eyeless CDR4), mis on kujundatud paremini kui keskmine CD. Plaadi sisu kujutab endast eelkõige kitarripõhist leebet eksperimentaalmuusikat ja *ambient*’i.

Kujunduselt pole ma vist ühegi mulle tuntud *label*’i puhul näinud kvaliteetsemat sisu ja pakendi kooslust kui Belgia CDR-label’il Mystery Sea. Nende puhul võib olla juba enam-vähem kindel, et nii plaadi enda kui ka ümbrise kujundus on kunstilises ja trükitehnilises mõttes kõrgemal tasemel kui suvalisel CD-l. Sellega kooskõlas on kõrgevaliteediline ja hoolega valitud ka nende välja antav muusika. Mystery Sea annab plaate välja sajases tiraažis ning on spetsialiseerunud *ambient*- ja *drone*-muusikale. Nende artistide nimistusse kuuluvad näiteks Ultrasound, mnortham ja Aidan Baker. Ühtlasi õnnestus neil välja anda ka minu arvates parim plaat aastal 2002 – poola eksperimentalistide duo EA album "öL". (See, et aasta parim plaat on sajases

tiraažis väljaantav CDR, on muusikatoöstuse, mitte muusikaajakirjanduse probleem.) EA "öL" kujutab endast mahedat, pahisevat, huvitava ja ruumilise, "pakendatud" heliga *drone*’i, mida ilmestavad meeldivad kröginad, keraamiline klöbin jms. Kolmas ja neljas lugu (lood on pealkirjadeta) kalduvad rohkem tumeda ja väga hüpnootilise *ambient*’i valda. Mystery Sea kontseptsioon, mille heaks töötab ka plaadikujundus ja muu, on avaldada plaatidena kuulajat ümbritsevaid heliookeane (või nagu nad ise ütlevad: *night ocean drones*). Loogilisele žanripiirangule (*ambient/drone*) vaatamata on plaadid vägagi erinevad ja head. Paljulubav oli juba *label*’i esimene väljalase, Birds of Tin / Ene: "Key ray". Plaadi nimiloos pöördub ragisev ja sissev, äärmiselt keeruka helisisaldusega industriaalne *drone* ootamatult helgeks ja meloodiliseks, luues sellega teretulnud tajuerinevuse, millest paljudes teistes "Key ray" (erinevate mürade kõlale keskenduvates) lugudes sageli vajaka jääb.

Veel üks Mystery Sea plaat, kanada muusiku K. M. Krebsi (ka artist 833-45) "The Light Will fill The Darkness and Obliterate it", kujutab endast erinevatest materjalidest (kõikvõimalikud kahinad, huugamised, veesolinad, tšello, kõlinad, mürad – muidugi mitte ühekorraga) kokku pandud rahulikkude, aeglast ja hämarat tõusu-mööna rütmi, mis loost lukku pidevalt muutub. See on rohkem neutraalne ja deskriptiivne kui seisundeid indutseeriv *ambient*, kuigi esineb ka viimast ("A Large and Shining Gate"). K. M. Krebsi plaat (tal on muuses kraad elektroakustilise kommunikatsiooni alal) on hästi komponeeritud, kuid kahjuks siiski mitte nii ühtlane ja veatu kui "öL".

M E L O M A A N

KAGO. Piimaš.
kohvirecords/õunaviks. õv01

Kago nime taha peidab ennast Lauri Sommer, muusik ja kirjamees. Debüütalbum "Piimaš" pakub kiiksuga kuulamist ja hooauspookusi. Ent pisuke pila on süiski Kago vaatenurgaga kaasas. Meeleolult siirast naivismist helgete hetkedeni, sekka ka kitarril saatel käreidamaid tininaid, mis peegeldavad oma-soodu rajumat rocki. "Pubikass" ja "Hobune kadunud" lähevad aga folgiradadele, lugu obesest on puhastverd seto lugu, teises on seos ähmasem. "Pubikassis" "pubistab" Piret Sadam omas keeles *quasi*-rahvaviisilikku hellestust. Lõputuusse muusikalistesse madalustesse on transformeerunud "Vikerkaar" – *random*-helistikes roomav hääle hämab: üks väike vikerkaar on minu poole teel, ma ei teagi, kuhu hoiab tema meel. Nõnda uitab ka hääle (elektroonika abiga) ega tea, kuhu hoida. Naivism või deliirium? Pila või masendus? Sõltub kuulaja meeleseisundist.

Ballaadid-lugulaulud "Lill on iga inime", "Kyll syda teab", "Itk isale" mõtisklevad kaunisõnaliselt: lill on iga inime / ma helisen nii endale / üks väike pööris tõuseb üles su seest / kalmud kaevavad ikka ehal...

Ka elektroonilist "nalja" meeldib Kagole teha, näib, et puhtast mängulustist: spontaanne efektiprotsessori kruvimine aitab rivvi lükkida mängu sama motiivikesega, millele lihtsalt erinevad efektid

peale keeratud. Spontaanus võib.

Mängud häälest ära klaveril aga jätavad mind päris külmaks, ausalt. Kuigi häälest-ära-olemisel on oma võlu, ei paku klaver kui pill erilisi elamusid. Seda kuulates meenub midagi lapsepõlvest: kuidas sai viisijuppe klaveril kolgitud. Ei taha enam.

Mirjam Tally

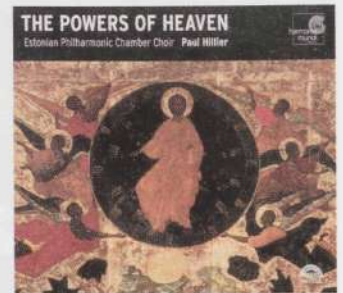

Triskele. Kolga-Jaani vaimulikud rahvalaulud.
Triskele

Juba neljas plaat. Ja ymbrised lähevad aina psyhedeelsemaks Tartlaste Triskele on meie aktiivseim vaimuliku rahvalauluga tegelev koosseis nii uurimise, tõlgendamise kui ka esinemise seisukohalt. Lõuna-Eesti raami sees on nyyd tehtud teemaplaat – seni ilmunud materjalist on sama palju veel Halliste laule. Ega Kolga-Jaanist korjatud lauluvara mingi yhese nimetaja alla mahugi. Nagu arvata, on paljud lood selgust ja yhtlustust taotlenud Punscheli koraaliraamatu mugandused, kontaminatsioonid ja arendused. Triskellaste suhtumine on osaga rahvalaulikutest sarnaselt ymberloov, kuid neil on oma nägemuste teostamiseks rohkem vahendeid käes. Eelkõige kerkibki esile viiside mitmekylgne seadmise kunst ja lauldavasse sisse elamine.

Nende kaemuslikele tõlgendustele võib ette heita kontekstiväliseid manerisme. Kuid tegu on laiapõhjalise ja healoomulise protsessiga. Eri kultuuride ja aegade toonid sulavad kristlikes fantaasiapiltides aina sujuvamalt kokku. Nyyd on juba kõik nende "koguduse" mehed vaheldumisi eeslauljad või retsiteerijad. Erinevad häälematerjalid ning tundelaadid täiendavad yksteist. Nagu Triskelele iseloomulik, on siingi hõiskavat ylistust ("See aeg on tõest ukse ees") ja ylikmungalikke ilutämbreid ("Armas Jeesus, Sind ma palun"), aga ka maalähedast martyriumi ("Kristus, kes meid õndsaks teed"), keskaja ja araabia tumedat kohtumist ("Kes Jumalat nii laseb teha"), varaeuroopalikku kõla kõrvuti justkui handiliku kandlemänguga ("Yks laps on sündind Petlemmas") ning palverännulaululikkude kanduvust ("Õnnis, kes ei võta teha"). Uudse asjana kuulab siirast, primitiivset ja "ära viivat" venenastekoguduse laulumaneeri ("Oh võta, armas Jeesus..."). Eesti rahvamuusika varamu on toimes, ehkki siin ei kosta nii palju kähedat lõunaestilisust kui Triskele teisel plaadil. Mitmekoeline vabade arendustega meditatiivsus, see Triskele kaubamärk, on alailma kohal. Keelel kibeleb yks kysimus. Nyyd, kui mehed on vaimuliku lauluvaraga põhjalikult tuttavad, kas ei ilmu virtuosse arranžeerimise varjust oma meloodiaid uematele tekstidele? Tase, leiutav vaim, kandev usutunne ja vennaskondlik yhtsus võimaldaksid seda. Eesti vaimulik lauluvara vajaks uut ajatut (mystilist) repertuaari.

Lauri Sommer

The Powers of Heaven.
Estonian Philharmonic Chamber Choir, Paul Hillier.
Harmonia Mundi. HMU 907318

Sügise hakul ilmus Eesti Filharmoonia Kammerkoori ja Paul Hillieri koostöös plaat, millel kõlab 17. ja 18. sajandi vene õigeusu vaimulik muusika. Repertuaar, mida seni võis hea õnne korral leida vaid üksikutelt vanematelt vene heliplaadidelt, sedagi suure otsimise peale. See oli vist eelmisel suvel, kui kuulsin EFKK ja Paul Hillieri peaaegu sama kavaga kontserti Haapsalu Vanamuusikafestivalil, sealte peale olen selle plaadi ilmu-mist salamisi oodanud.

Meie kontserdipublik on EFKK ühtlaselt kõrge kõlakultuuriga üsna ära hellitatud või vähemalt harjunud. Samas olen mõnelgi kontserdil aeg-ajalt tajunud, et see "ühtlaselt kõrge" kipub mõnikord olema ka "ühtlaselt igav" või "ootuspäraselt hea" ning ehkki laita pole midagi, tundub, et õigete värvide otsimisega on liiga vähe vaeva nähtud. Uue plaadi puhul on eriti suur rõõm tõdeda, et Paul Hillier on otsinud ja leidnud EFKK tegelikult väga kirevast värvikarbigist üles just need kõlavärvid, mis õigeusu vaimulikul muusikal särada lasevad, ning seganud neist omakorda uusi. Tulemus on värske, ootuspärasest erinev kõla, mis on ühtaegu kirgastunud ja mahe – samasugused tunded tekivad vaadeldes ikoone või taevaseid vägesid plaadiümbrisel. Vene

õigeusu kiriku kordumatu muusikapärand võimaldab kooril mängida kõige erinevamate kõlakontrastidega ning luua seeläbi lausa visuaalseid seoseid: kristalselt puhtad ja jõulised kontuurid kõrvuti erilisel soojade, üheks värvilaiguks sulavate toonidega. Kuid helgete värvide tagant aimub alati midagi hämarat – religioosset salapära või paljukõneldud vene hinge iidset melanhooliat.

17. ja 18. sajandi vene kunstmuusika nägu kujundasid peamiselt välismõjud, nii idast. läänest kui ka lõunast. Nii ongi plaadile valitud ainult üks vene helilooja teos, Vassili Titovi “Gloria / Ainusündinud poeg”. On pidulikke itaalia kontsertstiilis teoseid: ukraina päritolu Dmitri Bortnianski hõrgud, solistlike vahelõikudega imeilusad koorikontserdid, itaallase Giuseppe Sarti veneetsia koorimuusika mõjudega, harmoonialt mahlakas plaadi nimilugu, poola päritolu Nikolai Diletsky ning itaallase Baldassare Galuppi värvikad kontserdid. On eriti slaavipärase helikeelega teoseid: Ukrainas sündinud Artemi Vedeli emotsionaalselt raske teksti ja üliekspressiivse väljendusega “Paabeli jõgede kaldail”. Muusikalise lihtsuse ja tagasihoidlikkusega eristuvad teisest teostest Bortnianski “Inglilaul” ja korduvate meloodia-vormelitega anonüümse autori hümn “Pühim neitsi Maarja”, mis on kui alandlikud palved või intiimsed mõtisklused ning sellistena ühed liigutavamad kogu plaadil.

Kristina Kõrver

Hedvig Hanson. What Colour Is Love.

Universal. Emarcy
0602498080528

Universal sõlmis Hedvig Hansoniga lepingu tänu tema eelmisele CD-le “Tule mu juurde”, mis oli plaadifirma Londoni kontorisse saadetud. “Tule mu juurde” muusika oli õhuline, meloodiline, naiselik,

sujuv ja mitte eriti lopsakas; kristalse ja omapärase kõlaga, mõneti aga maalähedane. Selles oli elemente nii jazzist kui ka folgist, ballaadidest jms, esitajaks mitte kõige tavalisema mõtlemisega inimene. Natuke aega hiljem sai superstaariks samasuguse helikeele ja häälega Norah Jones. Võib-olla just viimase edu sundis Universali endale sarnaseid artiste otsima. Kuid “Tule mu juurde” on omaette plaat, “What Colour Is Love” on üpriski midagi muud. See pole isegi edasiminekuks, vaid pigem kuhugi kõrvale astumine.

Nagu “Tule mu juurde”, ei mahu ka WCIL otseselt tühegi kindla voolu või stiili alla. Päris jazz see kindasti pole, kui just sinna alla ei mahutata kõike eksperimentaalset ja improvisatsioonilist. Kuid määratlematusega sarnasused suuresti ka piirduvad. Kui “Tule mu juurde” on plaat pigem üksikust, muust maailmast justkui eraldatud naisest, olgu ta siis kusagil rohelises maakolkas või hullumaja müüride taga, siis “What Colour Is Love” kangelane või kangelanna asub keset maailma seibimist. Siin pole isegi seda kuulsat suurlinna üksildust. WCIL on keset ja koos. Iga uus sekund toob kaasa maailma muutumise, uued pildid, helid. Kõik ajad on on tegelikult korruga, pole vahet vanal ja uuel. Ühes loos võib olla nii moodne rütm, eksootiline kõla kui ka eesti rahvaviis. Tegelikult pole üldse mingit vahetegmist ja hierarhiat, kõik on võrdne. Kõike võib teha ja muuta.

Suur erinevus eelmise plaadi-ga on ka WCILi mõistuspärasus. Eelkäija mängis rohkem tunnete, nüüd on tegemist peaaegu et nüüdisaegse progega. Kohati kõlab plaat nagu ajutege-

vuse heliriba. See ei tähenda muidugi absoluutset läbikomponeeritust, nauditavaid improvisatsioonirändeid on siin küllaga. Kuid ei mängita ei alakehale ega südamele. Võib-olla natuke meie rütmitajule. Pealkirjas esinevat küsimust ei esitata romantiliselt õhates, vaid lausa teaduslikult maailma jälgides.

Norida tahaks aga plaadiümbrise kallal. Peale vaadates tundub, nagu oleks tegemist keskealise, äsja oma viienda abielu lahutanud prantsuse šansoonilaulja CDga, mitte uusi huvilisi otsiva noore muusiku plaadiga. Pakend on tähtis. Ja lugudele “Afro White” ja “Tender Intro” soovitaksin teha huvitavad videod ning panna need muusikakanalitesse jooksma. Siis võib edugi loota.

Margus Kiis

Estonian Preludes. Complete Preludes by Mart Saar and Eduard Tubin.

Vardo Rumessen.
Finlandia Records 2564-60346-2

Selle plaadi ilmumisega saab konstateerida, et üks valge laik eesti muusika kaardil on jälle vähem. Peaks ju olema endast mõistetav, et klassikuteks peetakse ei ole ainult müütilised kangelased, vaid reaalsed, kättesaadavad, käega katsutavad. Kuid ei.

Prelüüdid kuuluvad Saare varasemasse loomesse, kirjutatud sajandi kolmel esimesel aastakümnel. Need olid koos soololaaludega tema esimesed tööd. Koorimuusika tuli veidi hiljem, samuti ka rahvaviisid ja nende maailm. Klaverimuusika polnud ju tema loomingus peamine.

Kuid väikevormiheliloojana on ka tema prelüüdid väga võluvad – meeleolult mitmekesised ja kompaktselt vormistatud; väga peen ja nüansirikas, enamasti ka sissepoole pööratud, intiimne muusika. Prelüüdides pole Saar selline, nagu teame teda tema koorimuusikast. See on euroopa muusika hoovustes teed otsiv (klaverimuusika heliloojate Chopini, Debussy, Skrjabini eeskujuline), mitte rabas müttav helilooja. Seega poleks ehk siinkohal vaja rabamüüti ekspluaateerida.

Nõnda kui Saar, alustas ka Tubin oma heliloojateed klaverimuusikaga. Erinevalt Saarest sai tema leivaks aga suurvorm. Prelüüde on temalt täpselt poole vähem kui Saarel – vastavalt 14 ja 28. Mitmete varasemate, juhulikel asjaoludel sündinud prelüüdide kõrval on huvitavaim elu lõpust, 1976. aastast pärit seitsmest prelüüdist koosnev tütsel helikeelele, kuid kontrastsete karakteritega ning ehttubinlikult uhke *chaconne*'iga lõppev kimp.

Kuna mitte ükski teine pianist ei ole ei Saare ega ka Tubina prelüüde tervikuna lindile mänginud, tuleb tõdeda, et plaat on olemasolevatest parim. Tõsi, on olemas Saare prelüüdide salvestus LP-l seoses helilooja 100. sünnipäevaga 1980. aastate algusest ning Tubina prelüüdid BISi Tubina klaverimuusika kogumikus, kuid mõlemal puhul on interpret sama.

Rumessen on oma lemmikautoritesse hästi süvenenud – meeleolusid, värve, karaktereid hästi tabanud; tehniliselt osav, ilusa kõlaga. Väikesed kõrvalekalded mõne prelüüdi noodipildist vastu vaatavast rütmimustrist (eriti trioolid ja punkteeringud) võib kanda interpreedi subjektiivse kõlaintoneerimise arvele. Aga kas range rütmiga mängimine neid ka mõjuvaks teeks, jääb juba järgmiste plaadistajate mõtlemisaineks.

Virge Joamets

China – The Sonic Avant-Garde.
Post-Concrete. Post-Concrete
005

Idee koondada duubelkogumikule hiina heliline avangard on muidugi hiilgav. Samas tekitab nii suurejooneline plaan ka tohutuid lootusi, mida käesolev kogumik paraku täielikult täita ei suuda. Hiina on suur maa ja valikuvõimalusi, keda kogumikule kutsuda, peaks nagu olema, kuid samas on nähtavasti selle võrra rohkem probleeme õigete artistide üles leidmisega. Või kinnitas esinijate nimekirja Hiina maffia? Midagi paistab olevat igatahes viltu läinud, sel plaadil pole peaaegu midagi, mida ma varem poleks kuulnud. Ja ühe avangardi duubelkogumiku kohta on see ikka väga nigel saavutus. Kogu avangardi idee on ju selles, et üllatada, lõputul kordusel pole mingit mõtet. “China – The Sonic Avant-Garde” ei ole mitte niivõrd muusika- kui heli- ja mürakogumik, mis iseenesest ei tohiks olla mingi probleem, kuna statistiliselt on umbes 99 protsenti helist ju müra. Seda on palju. Natuke liiga palju selleks, et avangard võiks piirduda ainult erinevate mürade taasesitusega. Kompositsioon kui selline praktiliselt puudub, sellega võetakse endalt üks põhilisi võimalusi üllatada ja alles jääb ainult helist endast tulenev meeldivus ja/või üllatavus, mis aga antud juhul pole ka kuigi meeldiv/üllatav.

Erkki Luuk

Pierre Crube. Immediate False Relief.
Angelika Köhlermann. ak018

Pierre Crube'il sai mingil hetkel popist kõrini ja tulemus on see plaat siin. Kuna Crube oli elektropoppar, kes ei unustanud ega reetnud oma tegelikku kutsumust, pole tulemus mitte artikuleerimata müra (nagu ju ka põhimõtteliselt oleks võinud juhtuda), vaid poplugude 1–3-minutised selgroud, mis saavad õigustada oma olemasolu ainuüksi meloodia/käigu kaasakiskuvusega. Kohati see õnnestub, kohati mitte. Põhimõtteliselt on siin palju juppe, millest saaks pärast töötlust täismõeldulise vingepoplo, kuid Crube on valinud teise tee – luuseri oma, kus lugu lõpeb sama äkki, kui algab, ja kus õrna, sensuaalse või sisendusjõulise vokaali asemel palistab pala ainult korgi (sünt) vigin ja trummimasinina plöksumine. Väga õel. Nagu juba öeldud, kohati õigustab see end täiesti, sest tõesti: miks peaks nägema vaeva mingite reeglitega, kui täpselt sama infot ja emotsiooni saab palju napimate vahenditega ja kiiremini edasi anda. Vaadake kaheksakümnendate arvutimängude *soundtrack*'e, näiteks Commodore 64 omi. Kui see pole pop, siis ma ei tea, mis üldse on pop. See on ju puhas pop, kuigi seal kasutatakse ainult PC kõlarit, mida on, olgem ausad, häbematult vähe. Kahjuks pole IFR siiski mingi C 64 kogumik, st siia on ikka palju mõttetult segast muusikat ka peale sattunud.

Erkki Luuk

COLLAGE

November

Tallinnas

- 1. 11** kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus
1. 11 kell 17 Doktorikontsert: Olga Voronova (viul) Eesti Muusikaakadeemias
2. 11 kell 13 Kontsert Klassikaraadiole: Ene Salumäe (orel) toomkirikus
2. 11 kell 16 Eesti Muusikaakadeemia sümfoniaorkester, Margus Uus (tšello), Eri Klas (dirigent) Estonia kontserdisaalis
2. 11 kell 17 Hingedepäeva kontsert. Verdi “Reekviem”: Rahvusoperi Estonia koor ja orkester, Asta Kriksčiunaite (sopran), Laima Jonutyte (met-sosopran), Seok Be Ha (tenor), Ignas Misiura (bass), Jüri Alperen (dirigent) Kaarli kirikus
5. 11 kell 19 Kaminamuusika: Oleg Pissarenko Trio Vanalinna Muusikamajas
6. 11 kell 18 Magistrikontsert: Jorma Toots (klaver) Eesti Muusikaakadeemias
6. 11 kell 19 Tallinna Kammerorkester, Harry Traksmann (viul), Kadrioru lossis
6. 11 kell 20 Jazzkaare sügishooaeg: Raymond Boni (kitarr), Joe Mcphee (saksofon) Von Krahlis baaris
7. 11 kell 15 Isadepäeva kontsert: Peep Lassmann (klaver), Sten Lassmann (klaver), Pärnu Linnaorkester, Jüri Alperen (dirigent) Estonia kontserdisaalis
8. 11 kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe toomkirikus
9. 11 kell 16 Magistrikontsert: Gerli Kirikal (klaver) Eesti Muusikaakadeemias
9. 11 kell 17 Hortus Musicus Kadrioru lossis
9.–15. 11 Artur Kapi muusikanädal
12. 11 kell 18 EMA noored dirigendid, puhkpilliorkestrid ja -ansamblid Eesti Muusikaakadeemias
13. 11 kell 19 Ansambli Fix huvastijätukontsert Estonia kontserdisaalis
13. 11 kell 15 Lõunamuusika: Hortus Musicus Estonia kontserdisaalis
14. 11 kell 17 Tallinna Muusikakeskkooli õpilased ja vilistilased Kadrioru lossis

- 15. 11** kell 12 Orelipooltund: Kristiina Hoidre toomkirikus
15. 11 kell 16 Väravatorni muusika: Hortus Musicus Väravatornis
15. 11 kell 19 Artur Kapp 125: ERSO, Saša Roždestvenski (viul), Ines Maidre (orel), Aare Tammesalu (tšello), Paul Mägi (dirigent) Estonia kontserdisaalis
16. 11 kell 17 Wachet auf: Tallinn Baroque Kadrioru lossis
17. ja 18. 11 kell 17 Bach'i maraton: 24 prelüüdi ja fuugat, 7 klavessinisti Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumis
17. 11 kell 19 Eesti jazz'i suur sügiskontsert: Lembit Saarsalu (saksofon), Tiit Paulus (kitarr), Kate (laul), Silvi Vrait (laul), Toivo Undi Ooperijazz, Raivo Tafenau ja Villu Veski ansamblid Estonia kontserdisaalis
18. 11 kell 18 Magistrikontsert: Kristiina Kriit (viul) Eesti Muusikaakadeemias
18. 11 kell 19 Rahmaninov 130: Age Juurikas (klaver), Mihkel Mattisen (klaver) Estonia kontserdisaalis
19. 11 kell 19 Kaminamuusika: Robert Jürjendali kitarristuudio Vanalinna Muusikamajas
20. 11 kell 18 Andres Uibo oreliklassi kontsert Eesti Muusikaakadeemias
21. 11 kell 18 Magistrikontsert: Anu Airma (laul) Eesti Muusikaakadeemias
22. 11 kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu (orel), Maire Martinson (sopran) toomkirikus
22. 11 kell 16 Telekontsert “Klassika koos Klasiga”: Tallinna Kammerorkester, Indrek Vau (trompet), Marko Martin (klaver), Eri Klas (dirigent) Mustpeade Majas
23. 11 kell 16 Magistrikontsert: Tanel Juksaar (tromboon) Eesti Muusikaakadeemias
25. 11 kell 15 Marsime Mardiks, kargame Kadriks: ETV Lastekraani muusikastuudio lastekoor, Lii Leitmaa (dirigent), Aarne Saluveer (dirigent), Eesti Rahvusmeeskoor, Andrus Siimon (dirigent), Igor Tõnurist Estonia kontserdisaalis
25. 11 kell 18 Imbi Tarumi klavessiiniklassi kontsert Eesti

Muusikaakadeemias

25. 11 kell 19 Seattle Chamber Players Estonia kontserdisaalis
27. 11 kell 18 Ann Reimann (klaver) Eesti Muusikaakadeemias
28. 11 kell 19 Berlioz "Kristuse lapsepõlv": tütarlastekoor Ellerhein, Rahvusoperi Estonia poistekoor, Eesti Rahvusmeeskoor, ERSO, Paul Mägi (dirigent) Estonia kontserdisaalis
29. 11 kell 12 Orelipooltund: Marelle Siitas toomkirikus
29. 11 kell 16 Väravatorni muusika: Hortus Musicus Väravatornis
29. 11 kell 19 Advendikontsert: Nemanja Radulovic (viul) Niguliste kirikus
30. 11 kell 16 Aavo Otsa trompetiklassi kontsert Eesti Muusikaakadeemias
30. 11 kell 18 Image de Noel / Jõulukujutus: Tannie Willemstijn (sopran), Marrit Gerretz-Traksmann (klaver), Tarmo Johannes (flööt) Tallinna raekojas

Tartus

1. 11 kell 19 Hingedepäeva kontsert. Verdi "Reekviem": Rahvusoperi Estonia koor ja orkester, Asta Kriksciunaite (sopran), Laima Jonutyte (met-sosopran), Seok Be Ha (tenor), Ignas Misiura (bass), Jüri Alpernten (dirigent) Tartu Peetri kirikus
2. 11 kell 18 Hingedepäeva kontsert: Vanemuise Sümfooniaorkester, Lasse Joamets (viul), Anu Tali (dirigent) Salemi kirikus
4. 11 kell 19 Bocki muusikal "Viuldaja katusel" Vanemuise suures majas
6. 11 kell 19 Isadepäeva kontsert: Peep Lassmann (klaver), Sten Lassmann (klaver), Pärnu Linnaorkester, Jüri Alpernten (dirigent) Vanemuise kontserdimajas
7. 11 kell 19 Donizetti ooper "Armujook" Vanemuise väikses majas
8. 11 kell 19 Kálmáni operett "Bajadeer" Vanemuise suures majas
12. 11 kell 19 Ansambli Fix hüvastijätukontsert Vanemuise kontserdimajas
12. 11 kell 19 Suur Muusikaakadeemia: Andres Mustonen (viul), Ivo Sillamaa (klavessiin), Peeter Klaas (viola da gamba) Linnamuuseumis
14. 11 kell 19 Artur Kapp 125: ERSO, Saša Roždestvenski (viul), Ines Maidre (orel), Aare Tammesalu (tšello), Paul Mägi

(dirigent) Vanemuise kontserdimajas

14. 11 kell 19 Mai Murdmaa ballett "Armastuse tango" Piazzolla muusikale Vanemuise suures majas
20. ja 21. 11 kell 19 Bocki muusikal "Viuldaja katusel" Vanemuise suures majas
22. 11 kell 19 Esietendus: Rossini ooper "Sevilla habemeajaja" Vanemuise väikses majas
24. 11 kell 15 Marsime Mardiks, kargame Kadriks: ETV Lastekraani muusikastuudio lastekoor, Lii Leitmaa (dirigent), Aarne Saluveer (dirigent), Eesti Rahvusmeeskoor, Andrus Siimon (dirigent), Igor Tõnurist Vanemuise kontserdimajas
26. 11 kell 19 Rossini ooper "Sevilla habemeajaja" Vanemuise väikses majas
28. 11 kell 19 Mai Murdmaa ballett "Armastuse tango" Piazzolla muusikale Vanemuise suures majas
29. 11 kell 19 Bocki muusikal "Viuldaja katusel" Vanemuise suures majas
30. 11 kell 16 Berlioz "Kristuse lapsepõlv": tütarlastekoor Ellerhein, Rahvusoperi "Estonia" poistekoor, Eesti Rahvusmeeskoor, ERSO, Paul Mägi (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

Pärnus

8. 11 kell 12 Isadepäeva kontsert: Peep Lassmann (klaver), Sten Lassmann (klaver), Pärnu Linnaorkester, Jüri Alpernten (dirigent) Pärnu kontserdimajas
12. 11 kell 19 Täntsuetendus "Armastuse tango ehk Aegade lõpus" Astor Piazzolla muusikale: teater Vanemuise külalissetendus Pärnu kontserdimajas
14. 11 kell 19 Ansambli Fix hüvastijätukontsert Pärnu kontserdimajas
16. 11 kell 17 Orelikontsert: Ulla Villenthal, Kristel Aer, Aare-Paul Lattik, Andres Uibo Pärnu kontserdimajas
21. 11 kell 16 Marsime Mardiks, kargame Kadriks: ETV Lastekraani muusikastuudio lastekoor, Lii Leitmaa (dirigent), Aarne Saluveer (dirigent), Eesti Rahvusmeeskoor, Andrus Siimon (dirigent), Igor Tõnurist Pärnu kontserdimajas
29. 11 kell 19 Berlioz "Kristuse lapsepõlv": tütarlastekoor Ellerhein, Rahvusoperi Estonia poistekoor, Eesti Rahvusmeeskoor,

ERSO, Paul Mägi (dirigent) Pärnu kontserdimajas

30. 11 kell 18 J. S. Bach'i Jõuluoratoorium: Janne Sevtšenko (sopran), Iris Oja (alt), Priit Volmer (bass), Pärnu Kammerkoor, Tartu Ülikooli Kammerkoor, Pärnu Linnaorkester, Jüri Alpernten (dirigent) Pärnu kontserdimajas

Kõikjal üle Eesti

1. 11 kell 18 Eesti Rahvusmeeskoor, Andres Heinapuu (dirigent) Tudulinna kultuurimajas
4. 11 kell 18 Torisevad vanamehed: Peeter Sarapuu (fagott), Peeter Klaas (barokktšello) Kuressaare kultuurikeskuses
9.–15. 11 Artur Kapi muusikanädal Suure-Jaanis
11. 11 kell 13 Vanemuise teatri külalissetendus: lasteballett "Tulipunane lilleke" Valga kultuurikeskuses
13. 11 kell 19 Riho Sibul – Robert Jürjendal (akustilised kitarrid, live-elektronika) Kärkla kultuurikeskuses
13. 11 kell 19 Haruldasi kalu: Viiu Härm (tekst), Paul-Eerik Rummo (tekst), Lembit Saarsalu (saksofonid), Mart Soo (kitarr) Põlva kultuurimajas
29. 11 kell 12 Muusikapäev "Harjumaa klaveriansambel Paldiskis 2003" Paldiski muusikakoolis
30. 11 kell 16 ETV tütarlastekoor, Aarne Saluveer (dirigent) Jõhvi Mihkli kirikus
30. 11 kell 16 Advendikontsert: Nemanja Radulovic (viul) Viljandi Pauluse kirikus
30. 11 kell 18 Kaunid jõulud, kaunis muusika: Tallinna Saksofonikvartett, Pille Lill (sopran) Keila kultuurikeskuses

30. 11 kell 18 Jõulud oreli ja kitariga: Tallinna Poistekoor, Lydia Rahula (dirigent), Tomi Rahula (dirigent), Ain Varts (elektri- ja naturaalkitarrid), Andres Uibo (orel) Kuressaare Laurentsiuse kirikus

Andmed on kontrollitud 13. oktoobril

Täpsem info kodulehekülgedelt:

Eesti Filharmoonia Kammerkoor: www.epcc.ee
Eesti Kontsert: www.concert.ee
Eesti Kunstimuuseum: www.ekm.ee
Eesti Muusikaakadeemia: www.ema.edu.ee
ERSO: www.erso.ee
Kontserdid Tartus: www.tartu.ee
NYJD Ensemble: www.nyyd.ee
Pärnu Kontserdibüroo: www.parnukontsert.ee
Pärnu kontserdimaja: pkm.concert.ee
Rahvusoper Estonia: www.opera.ee
Tallinna Filharmoonia: www.filharmoonia.ee
Tartu Kontsert: www.kontsert.ee
Teater Vanemuine: www.vanemuine.ee
Vanemuise kontserdimaja: www.vkm.ee
Üle-eestiline kultuuriürituste andmebaas: www.kultuuriinfo.ee

Detsembrikuu kontserdiinfot COLLAGE'is avaldamiseks ootame 8. detsembriks aadressil kristina@ema.edu.ee

**OSTAN
VÕI
VAHETAN
HELIPLAATE**

**AASTATEST
1960-1990.
Telefon
052 80 605**

H E A L U G E J A !

Praegu on parim aeg tellida ajakiri

muusika

aastaks 2004.

**Oma tellimissoovist palume
teatada aadressil**

kirilind@estpak.ee või anneli@ema.edu.ee

Info telefonidel

640 85 97 ja 640 85 99

Otsekorraldus 21 krooni number

3 numbrit 63 krooni

6 numbrit 126 krooni

Aastatellimus 230 krooni

**Enne 15. novembrit tellinute vahel
loosime välja viis tasuta aastatellimust.**

